T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

SOYBAĞININ REDDİ DAVASI

Hüma ÇELİK KARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL

Konya-2024

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüma ÇELİK KARA
	Numarası	204933001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk / Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL
	Tezin Adı	Soybağının Reddi Davası

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Hüma ÇELİK KARA
(İmza)
……

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüma ÇELİK KARA	
	Numarası	204933001002	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk / Özel Hukuk	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL	
	Tezin Adı	Soybağının Reddi Davası	

Hüma ÇELİK KARA tarafından hazırlanan 'Soybağının Reddi Davası' başlıklı bu çalışma …/…/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman İmza

Üye İmza

Üye İmza

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi birikimi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, destek olan değerli danışman hocam sayın Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi desteğiyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan can yoldaşım kıymetli eşime ve beni bugünlere getiren, her daim yanımda olup desteklerini hissettiren sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Konya, 2024
Hüma ÇELİK KARA

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüma ÇELİK KARA
	Numarası	204933001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk / Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL
	Tezin Adı	Soybağının Reddi Davası

ÖZET

Soybağı Türk Medeni Kanunu'nun 321-334 maddelerinde düzenlenme altına alınmıştır. Bu maddeler de Türk Medeni Kanunu'nun kitaplarının ikincisi olan Aile Hukuku Kitabının İkinci Kısmında ''Hısımlık'' başlığında yer almaktadır. Soybağının kurulmasında kan bağı ya da evlat edinme ilişkisi aranmaktadır. Buna göre ana bakımından soybağının kurulması doğum, baba bakımından ise ana ile evlenme, tanıma veya açılacak babalık davası ile kurulur.

Babalık karinesi evliliğin devamı halinde ya da evliliğin sonlanmasından itibaren üç yüz gün içinde dünyaya gelen çocuğun babasının koca olduğunu varsayan karinedir. Babalık karinesi adi kanuni olup, aksi her zaman ispat edilebilir (TMK m.285). Bununla birlikte bu karine her durumda gerçeği yansıtmayabilir. Nitekim resmiyetteki koca her zaman çocuğun biyolojik babası olmayabilir. Bu durumda koca ile kanunda sayılan diğer kişilerin soybağını reddetme hakkı vardır. Çocuk ile baba arasında var olan soybağının ortadan kaldırılması açılacak bir soybağının reddi davası ile olur.

Çalışmamızda soybağının reddi davasında ispat ve usul hükümleri, davanın tarafları incelenerek, soybağının reddi davası ile uygulamada sıkça karıştırılan nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile benzer ve farklı yönler ele alınmıştır. Soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası sonuçları bakımından benzerlik gösterse de yargılama kuralları açısından birçok farklılık söz konusudur.

Bu doğrultuda öncelikle soybağının kurulması ile soybağının reddi sebeplerine yer verilmiş ve ispat şekillerine yer verilmiştir. Bu kapsamda soybağının reddi yargılamasında önemli bir rol oynayan usul hükümleri ve ilkeler üzerinde durulmuştur. Ardından soybağının reddi davasının nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile benzer ve farklı yönleri tespit edilerek uygulamada ortaya çıkan sorunlara çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Son olarak ise soybağının reddi davasının hüküm ve sonuçları incelenmiştir. Soybağının reddi davasına ilişkin çalışmamızı yaparken, yeni medeni kanun ile gelen değişiklikler dikkate alınarak, yine bu konuda öğretide yer alan görüşler ile Anayasa Mahkemesi iptal kararları ile Yargıtay içtihatlarına sıklıkla yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soybağı, Babalık Karinesi, Soybağının Reddi, Soybağının Hükümleri, Nüfus Kaydının Düzeltilmesi.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüma ÇELİK KARA
	Numarası	204933001002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk / Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet AKÇAAL
	Tezin İngilizce Adı	The Case of Rejection of Paternity

ABSTRACT

The paternity has been issued in the items 321-334 of Turkish code of civil law. Also, these items have been located under the title of relationship in the family law which is the second one of Turkish civil code books. In the establishment of paternity, full blood or adoption relation has been required. For this reason, the birth from the point of a mother, and also the establishment of paternity from the point of a father is established with being got married a mother, recognition or filing a paternity suit.

The presumption of paternity is a presumption which is assumed that the husband is the father of a child born in the event of the continuation of the marriage, or in three hundred days after the marriage coming to an end. The presumption of paternity is a non-commercial transaction, and the reverse can be testified all the time (Art. 285 TCC). However, this presumption may not reflect the reality in every case. As a matter of fact, the husband in solemnity may not be the biological father of the child. In this case, the husband and the other persons who are deemed in the law have a right to reject the paternity. The

removal of the paternity which exists between a child and a father happens with a suit to be opened to reject the paternity.

In this study, the provisions of the evidence and methods in the rejection of patternity, by examining the parties in the case the rejection of patternity and the case to amend the register which is frequently confused in practice, and the different and similar aspects have been discussed. Eventhough the cases to reject the patternity and to amend the register show similarities with regards to results, the point in question is that there are great numbers of differences in terms of the law of adjudication.

In this respect, primarily the establishment of patternity, the reasons of rejecting the paternity and the testation methods are included in this study. In this context, the emphasis has been put on the judgements of procedure which have essential roles on the adjudication of rejecting paternity and principles. Subsequently, the attempt has been given to the cases of rejection of the paternity and amendment of register, to find a way out to the problems emerging in practise by identifying the similar and different aspects. Finally, the verdicts and results in the case of rejecting the paternity have been examined. While going on the study related to the rejection of paternity, by taking into consideration the changes coming with the new code of civil law, and at the same time the considerations in the doctrines concerning the subject, the cancellation decisions of constitutional court and the supreme court practices have frequently been inculed in this study.

Key Words: Paternity, Presumption of fatherhood, Rejection of paternity, Paternity verdicts, Amendment of register.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Bilimsel Etik Sayfası ii
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu iii
Önsöz iv
Özet v
Abstract vii
İçindekiler ix
Kısaltmalar xiv
Giriş 1
BİRİNCİ BÖLÜM 3
SOYBAĞI KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE KURULMASI 3
I. GENEL OLARAK SOYBAĞI KAVRAMI 3
A. SOYBAĞININ TANIMI 3
B. SOYBAĞI ÇEŞİTLERİ 5
1. Dar Anlamda Soybağı - Geniş Anlamda Soybağı 5
a) Dar Anlamda Soybağı 5
b) Geniş Anlamda Soybağı 6
2. Doğal Soybağı - Yapay Soybağı 6
a) Doğal Soybağı 6
b) Yapay Soybağı 7
3. Sahih (Düzgün/Evlilik İçi) Soybağı- Sahih Olmayan (Düzgün Olmayan/ Evlilik Dışı) Soybağı 7
a) Sahih (Düzgün/Evlilik İçi) Soybağı 8
b) Sahih Olmayan (Düzgün Olmayan/Evlilik Dışı) Soybağı 9
II. SOYBAĞININ KURULMASI 10
A. Çocuk ile Ana Arasında Soybağının Kurulması 10
1. Doğum Yoluyla Soybağının Kurulması 11
2. Evlat Edinme Yoluyla Soybağının Kurulması 14
B. Çocuk ile Baba Arasında Soybağının Kurulması 14
1. Ana ile Evlenme 15
a) Doğum Sırasında Ana İle Evli Olma 15

aa) Babalık Karinesi 15
bb) Çocuğun Evlilik Devam Ederken Doğması 16
cc) Çocuğun Evlilik Sona Erdikten Sonra Doğması 17
dd) Babalık Karinelerinin Çakışması 19
ee) Yapay Döllenme Durumunda Babalık Karinesi 21
b) Doğumdan Sonra Ana İle Evli Olma 23
aa) Evliliğin Çocuk İle Koca Arasındaki Soybağına Etkisi 23
bb) Eşlerin Birlikte Bildirim Yapması 24
cc) Kurulan Soybağına İtiraz 25
2. Tanıma Yoluyla Soybağının Kurulması 26
3. Babalık Davası ile Soybağının Kurulması 29
4. Evlat Edinme Yoluyla Soybağının Kurulması 32
5. İdari Yoldan Soybağının Kurulması 33
İKİNCİ BÖLÜM 36
DAVANIN KONUSU, HUKUKİ NİTELİĞİ, İSPAT VE USUL HÜKÜMLERİ, DAVANIN SONUÇLARI VE BENZER MÜESSESE İLE FARKI 36
III. DAVANIN KONUSU VE HUKUKİ NİTELİĞİ 36
IV. SOYBAĞININ REDDİ SEBEPLERİ VE İSPAT 39
A. Çocuğun Evlilik İçinde Anne Rahmine Düşmesi 39
1. Maddi İmkânsızlığın İspatı 40
a) Dış Maddi İmkânsızlık 41
b) İç Maddi İmkânsızlık 42
2. İlliyet Bağının Bulunmadığının İspatında Kullanılacak Yöntemler 42
aa) Kan İncelemesi ve Antropolojik Yöntem 44
bb) DNA İncelemesi 45
B. Çocuğun Ana Rahmine Evlilikten Önce veya Ayrı Yaşama Esnasında Düşmüş Olması 46
1. Çocuğun Ana Rahmine Evlilikten Önce Düşmüş Olması 47
2. Eşlerin Ayrı Yaşadığı Esnada Çocuğun Ana Rahmine Düşmüş Olması 48
V. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA USUL 49
A. Soybağının Reddi Davasında Uygulanacak Kanun Hükümleri 49
1. 4787 Sayılı Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanabilirliği 50

2. Medeni Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanabilirliği ... 51
3. Hukuk Muhakemeleri Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanması ... 52
B. Soybağının Reddi Davasında Kamu Düzeni ve Kamu Yararı ... 53
C. Soybağının Reddi Davasında Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler ... 54
1. Tasarruf İlkesi ... 55
2. Re'sen Harekete Geçme İlkesi ... 58
3. Taleple Bağlılık İlkesi ... 59
4. Taraflarca Getirilme İlkesi ... 60
5. Re'sen Araştırma İlkesi ... 60
a) Genel Olarak ... 60
b) Resen Araştırma İlkesinin Uygulanması Halinde Doğan Sonuçlar ... 61
aa) İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı ... 61
bb) İsticvap Hükümleri ve İkrar ... 62
cc) Yemin Teklifi ... 63
dd) Delil Sözleşmeleri ... 64
ee) İkinci Tanık Listesi Yasağı ... 64
ff) Delil Avansı ... 65
6. Hukuki Dinlenilme Hakkı ... 66
7. Aleniyet İlkesi ... 68
8. Usul Ekonomisi İlkesi ... 70
9. Hukukun Uygulanması İlkesi ... 71
10. Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi ... 72
D. Soybağının Tespitinde Uygulanabilecek Kanun Hükümleri ... 73
E. Soybağının Reddi Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme ... 79
1. Görevli Mahkeme ... 79
2. Yetkili Mahkeme ... 81
F. Soybağının Reddi Davasında Taraflar ... 82
1. Davacılar ... 82
a) Koca ... 83
b) Çocuk ... 86
c) Diğer İlgililer ... 87

2. Davalılar 90
a) Ana ve Çocuk 90
b) Ana ve Koca 92
G. Soybağının Reddi Davasında Süre 93
VI. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ BENZER MÜESSESE İLE MUKAYESESİ 99
A. Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası 99
1. Davanın Konusu ve Hukuki Niteliği 99
2. Davanın Tarafları ile Görevli ve Yetkili Mahkeme 100
3. Yargılama ve İspat Kuralları 102
4. Kanun Yolu 103
B. Soybağının Reddi ile Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Arasındaki İlişki 103
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 107
SOYBAĞININ REDDİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI 107
VII. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ HUKUKİ SONUÇLARI 107
A. Genel Olarak 107
1. Baba Bakımından Sonuçları 108
a) Geçmişe Etkilidir 108
b) Tanıma Hakkı 109
c) Soyadı Kaybı 110
d) Mirasçılığın Sonlanması 111
e) İştirak Nafakası Talebi 111
g) Manevi Tazminat Talebi 112
2. Ana Bakımından Sonuçları 113
a) Soyad 113
b) Velayet 114
3. Çocuk Bakımından Sonuçlar 114
B. Soybağının Velayete Bağlı Olmayan Hükümleri 116
1. Karşılıklı Yükümlülükler 117
2. Kişisel İlişki Kurma 117
3. Çocuğun Bakımı ve Eğitimi 118
Sonuç 120
Bibliyografya 124

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AMKGYUK.	: Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
Art.	: Artikel
AÜEHFD.	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AvK	: Avukatlık Kanunu
AY	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Baskı
bkz.	: bakınız
BÜHFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
C.	: Cilt
c.	: cümle
CMK.	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
Çev.	: Çeviren
dpn.	: dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İMK.	: İsviçre Medeni Kanun
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
MÜHFD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
MÜHFHAD.	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
N.	: Numara
N.Y.	: Nüfus Yönetmeliği
S.	: Sayı
s.	: sayfa
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TBBD.	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCC	: Turkish Civil Code

TMK.	: 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YİBK.	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Soybağı, kişilerin hangi soya bağlı olduklarını ifade eden bir kavramdır. Bunun sonucu olarak da herkeste olduğu gibi çocuğunda hangi genetik kökten geldiğini bilme hakkı en doğal haklarından biridir. Burada çocuğun üstün yararı söz konusu olduğundan çocuğun soybağının doğru şekilde kurulması önem arz etmektedir. Aynı önem koca açısından da geçerlidir. Nitekim böylece koca haksız yere babalığın getirmiş olduğu maddi ve manevi tüm sorumluluklardan kurtulur. Devletin düzenlemiş olduğu nüfus sicilleri birer resmi sicildir. Bu nedenle resmi sicillerin doğru ve gerçek bir şekilde tutulması kamuyu yakından ilgilendirir. Soybağına ilişkin siciller de birer resmi sicil olduğundan, bu sicillere bağlı her türlü sonuçlar kamuyu yakından etkiler. Dolayısıyla gerçeğe uygun olmayacak şekilde kurulan soybağına dair bu aykırılığın ortadan kaldırılması için hukukumuzda birçok dava türleri mevcuttur. Bunlardan biri de çalışmamızda ele aldığımız soybağının reddi davasıdır.

Babalık karinesi evliliğin devamı halinde ya da evliliğin sonlanmasından itibaren üç yüz gün içinde dünyaya gelen çocuğun babasının koca olduğunu varsayan karinedir. Babalık karinesine çocuğun soybağının düzenliliğini sağlamak, aile birliğinin huzurunu korumak amacıyla kanunda yer verilmiş ise de genetik kökene bağlılık ilkesi ve çocuğun soybağının sıhhatinin daha önem arz ettiği dikkate alınmış olmalı ki, bu karinenin çürütülmesine imkân tanınmıştır. Çocuk ile baba arasında var olan soybağının sona erdirilmesi sadece açılacak soybağının reddi davası ile söz konusu olur.

Çalışmamızda soybağı alanında, yeni Medeni Kanun ışığında, soybağı kavramı, türleri, soybağının kurulma yolları, soybağının reddi davasının konusu, soybağının reddi sebepleri ile ispat yöntemleri ve soybağın reddi davasının sonuçlarını doktrindeki görüşler ile Yargıtay kararları ışığında yer verilmesi amaçlanmıştır. Uygulamada çocuğun genetik ana ve babası yerine başka bir kadın ve erkeğin nüfusuna kaydedilmesi durumunda açılan davaların hukuki nitelendirilmesinde ve çözüme kavuşmasında birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Uygulamada soybağının reddi davası ile benzer bir müessese olan nüfus kaydının düzeltilmesi davası çokça

karıştırılmaktadır. Soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası sonuçları bakımından benzerlik gösterse de yargılama kuralları açısından birçok farklılık söz konusudur. Çalışmamızda aynı zamanda soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası arasında ortaya çıkan karışıklık ve buna ilişkin çözümler ileri sürülmüştür. Dolayısıyla çokça Yargıtay kararlarına yer verilecek ve uygulamada tespit edilen hatalara yer verilecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde öncelikle soybağı kavramı, soybağının kurulması ve çeşitlerine yer verilecektir. Sonrasında soybağının ana ve baba yönünden ne şekilde kurulduğu detaylı bir şekilde Yargıtay kararları ve doktrin ışığında çalışmamızda incelenecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ilk olarak, soybağının reddi davasının konusu, red sebepleri ile ispat şekil ve yöntemleri, bu davanın yargılamasında uygulanacak kanun hükümleri ile davaya hâkim olan ilkeler tespit edilecektir. Sonrasında soybağının reddi ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası arasındaki benzer ve farklı yönler ele alınarak uygulamada ortaya çıkan karışıklık tespit edilip çözüm ortaya konulacaktır.

Çalışmamızın son bölümü olan üçüncü bölümde ise soybağının reddi davasının ana, baba ve çocuk bakımından ayrı ayrı hüküm ve sonuçları ele alınacak, doktrinde mevcut olan tartışmalara ve Yargıtay kararlarına sıklıkla atıf yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOYBAĞI KAVRAMI, ÇEŞİTLERİ VE KURULMASI

I. GENEL OLARAK SOYBAĞI KAVRAMI

A. SOYBAĞININ TANIMI

Soy, sözlükte yer alan anlamında ortak atadan gelen kişilerin topluluğu, köken, sülale demektir[1]. Soybağı[2] ise, kişilerin hangi soya bağlı olduklarını ifade eden bir kavramdır. Bir diğer tanımla soybağı, bir kimseyi soyundan geldiği diğer kimselere bağlayan zincirler silsilesidir[3]. Geniş ve dar olacak şekilde soybağı iki ayrı anlam taşır. Geniş anlamda soybağı, üstsoy ve altsoy arasındaki bağı ifade etmek için kullanılır[4]. Çocuk ile ana ve çocuk ile baba arasındaki biyolojik bağ ise dar anlamda soybağıdır[5].

---

1 https://www.tdk.gov.tr/ (E.T. 22.01.2022).

2 743 sayılı eski Türk Medeni Kanunu'nda soybağını ifade etmek için "nesep" kavramı Tercih edilmişti. 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı yeni Medeni Kanunumuzla birlikte nesep kavramı yerini soybağı kavramına bırakmıştır.

3 **AKINTÜRK**, Turgut/**KARAMAN ATEŞ**, Derya, Aile Hukuku, C.II, 23. Baskı, İstanbul 2021, s. 321; **ÖZTAN**, Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2015, s. 519; **DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/ **GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 16. Baskı, İstanbul 2021, s. 268; **AKYÜZ**, Emine, Çocuk Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020, s. 138; **ERDEM**, Mehmet/**MAKARACI BAŞAK**, Aslı, Aile hukuku, 1. Baskı, Ankara 2022, s. 254; **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2011, s. 125; **HATEMİ**, Hüseyin/**KALKAN** Oğuztürk, Aile Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2014, s. 150; **HATEMİ**, Hüseyin, Aile Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2023, s. 155; **ACABEY**, Mehmet Beşir, Soybağı Kurulması Genel Olarak, Sonuçları, Eylül 2002, s. 5 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **PAKSOY**, Gülnihal, Soybağının Reddi, TBB Dergisi, S.97, 2011, s. 354; **AKÇAAL**, Mehmet, Medeni Hukuk, Ankara 2022, s. 173; **BERKİ,** Şakir, Medeni Kanunda Neseb Hısımlığı, AÜHFD, C.13, S.3-4, 1956, s. 33; **KILIÇOĞLU,** Ahmet M, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2022, s. 425; **OĞUZMAN,** Kemal/ **BARLAS,** Nami, Medeni Hukuk, 29. Baskı, İstanbul 2023, s. 265; **ÖZDEMİR,** Canan Gözde, Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası, 2018, s. 5 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi); **SÜLEYMAN,** Sirac/ **İŞLEYEN,** Mehtap İpek, Türk Hukukunda Soybağının Kurulması, Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, 2018, s. 106; **ŞİMŞEK**, Mustafa, Soybağının Kurulması, Yargıtay Kararları Dergisi, C. 29, S. 3, 2003, s. 252; **TARIM,** Sinem, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, İstanbul 2020, s. 4 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

4 **GENÇCAN**, Ömer Uğur, 743 ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na Göre Soybağının Kurulması, Reddi- Düzeltilmesi, İtiraz Davaları ve Soybağının Hükümleri, Ankara 2002, s. 32; **ACABEY**, s. 5; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 321; **GENÇCAN**, Hısımlık Hukuku, Ankara 2018, s. 32; **PAKSOY**, s. 354; **BERKİ**, s. 34; **AKYÜZ**, s. 139; **ERDEM**, s. 254; **DURAL**/ **ÖĞÜZ**/ **GÜMÜŞ**, s. 268; **GENÇCAN,** Ömer Uğur, Aile Mahkemesi Davaları, 5. Baskı, Ankara 2022, s. 1403; **ÖZDEMİR**, s. 5; **SÜLEYMAN/İŞLEYEN**, s. 107; **TARIM**, s. 4-5; **ÖZTAN**, s. 519; **ERDEM/ MAKARACI**, s. 255.

5 **AKÇAAL**, s. 173; **ÖZDEMİR**, s. 5; **SÜLEYMAN/İŞLEYEN**, s. 107; **TARIM**, s. 4-5; **ÖZTAN**, s. 519; **ERDEM**, s. 255; Yarg. 8 HD, T. 10.07.19, E. 2017/3009, K. 2017/12597 (Yargıtay Karar

Soybağına ilişkin maddeler Türk Medeni Kanunu'nun kitaplarının ikincisi olan Aile Hukuku Kitabının İkinci Kısmında Hısımlık başlığında yer almaktadır. Hısımlık, kişiler arasında kan bağı, evlenme ya da evlat edinme ile meydana gelir. Böylelikle hısımlık, doğumla veya sözleşmeyle ya da mahkeme kararıyla meydana gelen ilişkiler sonucunda oluşan ve belli kişileri birbirinin yakını haline getiren bağdır[6].

Hısımlık kuruluş şekline göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlatlık ilişkisinden doğan hısımlıktır[7]. "Biri diğerinden gelen ya da ortak bir kökten gelen kişiler arasındaki hısımlığa kan hısımlığı" denir (TMK m. 17/II). Çocuğun ana ve babası ile onların aileleri arasında doğumla birlikte kan bağına dayanan hısımlık ilişkisi meydana gelir [8].

Kayın hısımlığı ise evliliğin gerçekleşmesi ile birlikte eşlerin birbirlerinin kan hısımlarına aynı tür ve dereceden hısım olması halidir[9]. Evliliğin geçersiz hale gelmesi taraflar arasında kurulmuş olan kayın hısımlığını geçersiz hale getirmez[10]. Evlilik ile birlikte meydana gelen hısımlık ilişkisi, evliliğin sonradan geçersiz olması, boşanma meydana gelmesi gibi durumlarda mahkeme kararıyla ortadan kalksa bile evlilikle birlikte meydana gelen kayın hısımlığı geçerli kalmaya devam eder (TMK m. 18/II)[11].

Arama, E.T.16.11/2022); **AKKURT**, Sinan Sami/ **ERDOĞAN**, Kemal/ **TOKAT**, Hüseyin, Medeni Hukuk, 3. Baskı, Ankara 2023, s. 453.

6 **BALABAN**, Bedriye Tuğçe, Türk Hukukunda Hısımlık ve Hısımlığın Medeni Usul ve İcra ve İflas Hukuku Bakımından Sonuçları, Erzincan 2014, s. 3 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **AKINTÜRK/ KARAMAN ATEŞ**, s. 322; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 268; **HELVACI**, Serap/**ERLÜLE**, Fulya, Medeni Hukuk, 2. Baskı, İstanbul 2011, s. 73; **DURAL**, Mustafa/ **ÖĞÜZ**, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 22. Baskı, İstanbul 2021, s. 192-194; **BAYGIN**, Cem, Evlat Edinmenin Sonuçları, AÜEHFD, C.VII, S.3-4, 2003, s. 627; **ATEŞ**, Bilge, Soybağı Ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Sorunlar, İstanbul 2016, s.3 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

7 **DURAL/ÖĞÜZ**, s. 183; **ÖZTAN**, s. 179; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 73; **ARPACI**, s. 72 vd. Doktrinde bazı yazarlar hısımlığı, kan hısımlığı ve kanundan doğan sözleşme hısımlığı olarak iki ana başlıkta açıklamaktadırlar. Bkz. **KÖPRÜLÜ,** s. 320**; ZEVKLİLER**, Aydın/**ACABEY**, M. Beşir/ **GÖKYAYLA**, K. Emre, Medeni Hukuk, 6. Baskı, Ankara 2000, s. 810; **AKİPEK/ AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN**, s. 454; **KILIÇOĞLU**, s. 162.

8 **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN**, s. 454; **AKKURT/ERDOĞAN/TOKAT**, s. 453.

9 **AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN**, s. 140; **KILIÇOĞLU,** Aile, s. 166; **HELVACI**, s. 87; **AKKURT/ERDOĞAN/TOKAT**, s. 453; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 73.

10 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 186; **KILIÇOĞLU**, s. 166; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 74.

11 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 186; **AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN**, s. 141.

Evlat edinmeye ilişkin hükümler TMK m. 305 ve devamında düzenlenmektedir. Buna göre bu maddede düzenlenen şartların, yerine getirilmesi ile birlikte mahkeme tarafından evlatlık ilişkisinin kurulmasına karar verilir. Bu karar ile birlikte evlatlık ile onu evlat edinen arasında yapay bir soybağı kurulur[12].

Görüldüğü üzere soybağı kavramı hısımlık kavramına göre daha dar kapsamlıdır. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nda Aile Hukuku'nu oluşturan hısımlık başlığının ilk bölümünde soybağı hükümleri alt başlıklarda düzenleme altına alınmıştır[13]. Dolayısıyla hısımlık soybağını kapsayan bir kavramdır. Medeni kanunumuzda düzenlenen soybağı da dar anlamda soybağıdır.

B. SOYBAĞI ÇEŞİTLERİ

Soybağı kavramına ilişkin doktrinde birçok tasniflendirme yapılmaktadır. Bu tasniflerden biri de geniş ve dar anlamda olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmasıdır.

1. Dar Anlamda Soybağı - Geniş Anlamda Soybağı

Çocuk ile ana ve baba arasındaki doğal ve hukuki bağlantı demek olan dar anlamda soybağını, bu bağlantının kimleri kapsadığına yönelik tasniflendirmek mümkündür. Bu konuda soybağı, dar ve geniş anlamda soybağı olarak ikili bir ayrıma tâbi tutulabilir.

a) Dar Anlamda Soybağı

Bir kimsenin sadece ana-babası ile arasındaki biyolojik bağa dar anlamda soybağı denmektedir[14]. Türk Medeni Kanunu'nda da dar anlamda soybağı

---

[12] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, Kişiler Hukuku, s. 192-194; **BAYGIN**, Soybağı, s. 627; **ATEŞ**, s. 3; **AKINTÜRK/ATEŞ KAHRAMAN**, s. 141; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 89.

[13] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 75; **KUTOĞLU**, Tuba, Türk Mevzuatında Ve İçtihatlarında Babalık Hükmü. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(2010), s. 947.

[14] **AKÇAAL**, Medeni, s. 173; **AKKURT/ERDOĞAN/TOKAT**, s. 453; **KUTOĞLU**, s. 947**;** Yarg. 8 HD. T. 10.07.19, E. 2017/3009, K. 2017/12597 (Yargıtay Karar Arama, E.T. 16.11/2022).

düzenlenmiştir[15] (TMK m. 282 vd.). Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında[16] soybağını dar ve teknik anlama gelecek şekilde kullanmıştır. Çalışmada da soybağı kavramı dar ve teknik anlamda kullanılmaktadır.

b) Geniş Anlamda Soybağı

Geniş anlamda soybağı bir kimse ile onun ana, baba ve dede ile nineleri arasındaki kan bağını ifade etmek için kullanılmaktadır[17]. Bir diğer ifade ile geniş anlamda soybağı, birbirinden çoğalan kişiler arasındaki hısımlık ilişkisidir[18].

2. Doğal Soybağı - Yapay Soybağı

Doktrinde yapılan soybağına ilişkin bir diğer ayrım ise biyolojik kökenin dikkate alınarak yapılan tasniflendirme olan doğal soybağı ile yapay soybağıdır.

a) Doğal Soybağı

Doğal soybağı, çocuğun doğumuyla birlikte anası ve babası ile arasında kurulan ve dolayısıyla kendiliğinden oluşan soybağıdır[19]. Bir diğer ifadeyle doğal soybağı, genetik ve biyolojik olarak çocuğun ana ve babaya bağlandığı soybağı çeşididir[20]. Doğumla birlikte kendiliğinden oluştuğu için doğal soybağı olarak adlandırılmaktadır. Fakat doğal soybağı salt kan ve gen bağlantısı şeklinde bir bağa yol açtığından, hukuki açıdan çocuk ile baba arasında bir soybağı ilişkisine yol açmamaktadır. Ana ve babaları tarafından terk edilen çocuklar açısında da aynı durum geçerlidir. Doğumla birlikte çocuk ile ana ve baba arasında doğal soybağı bulunmasına rağmen ana ve babası bilinmediğinden hukuken bir bağ yoktur[21].

---

15 **GENÇCAN**, Soybağı, s. 32; **ACABEY**, s. 5; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 322; **PAKSOY**, s. 354; **AKÇAAL**, Medeni, s. 173.

16 "Aile hukukunda düzenlenen nesep, bir kimsenin sadece babasına ve anasına nispeti, yani ana, baba ile çocuk arasındaki hısımlık ilişkisi" olarak tanımlanabilen dar ve sınırlı bir anlam taşır." AYM, 28.01.1991, E. 1990/15, K. 1991/5, (R.G. 27.03.1992, S. 21184, E.T. 30.01.2022)

17 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 77; **AKÇAAL**, s. 173; **KUTOĞLU**, s. 947.

18 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 77; **AKÇAAL**, s. 173; **KUTOĞLU**, s. 947.

19 **GÖRMEZ**, Giray Emre, Babalık Davası, Ankara 2014, s. 4 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

20 **ACABEY**, s. 6; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 322; **ATEŞ**, s. 5.

21 **KIRKBEŞOĞLU**, Nagehan, Soybağı Alanında Bioetik ve Hukuk Sorunları, İstanbul 2006, s. 6 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **KUTOĞLU**, s. 947.

b) Yapay Soybağı

Yapay soybağı, biyolojik esaslara dayanmayan, doğumla oluşmayan, çocuğun ana ile babası arasındaki ilişkinin kanunda aranan koşulların sağlanmasıyla kurulan bağdır. Söz konusu bağın hukuk düzeni tarafından tanınması gerekir[22]. Hukukumuzda çocukla onu doğuran kadın arasında soybağının kurulması için aranan tek şart doğum olayıdır.

Doğal soybağı ile yapay soybağı ekseriyetle birbiriyle örtüşse de bu durum özellikle koca açısından da her zaman mümkün değildir. Bazen biyolojik ana ve baba ile hukuken ana baba olarak gözüken kişiler birbirinden farklı olabilir. Örneğin, çocuğun soybağını reddetmeyen koca, çocuğun biyolojik babası olmamasına rağmen hukuken onun babasıdır[23].

Var olan soybağını ortadan kaldırma imkânlarına örnek verilecek olursa, soybağının reddi, evlenme ile kurulan soybağına itiraz, tanımanın iptali, babalık davasıdır. Bu şekilde doğal soybağı ile yapay soybağını aynı kişiler arasında kurulması mümkün hale gelir[24]. Bu durumda çocuğun gerçek ana ve babasıyla hukuki yollarla bağ kurulur[25].

3. Sahih (Düzgün/Evlilik İçi) Soybağı- Sahih Olmayan (Düzgün Olmayan/ Evlilik Dışı) Soybağı

743 sayılı eski Medeni Kanunu'nda soybağının kurulmasında esas alınan çocuğun ana babasının birbirleriyle evli olup olmamasıydı.

Eski Medeni Kanun döneminde çocuk ile ana ve baba arasındaki soybağı, kanunun öngördüğü şekilde oluşup oluşmamasına göre bir ayrıma ve farklı hükümlere

---

22 **SÜLEYMAN/İŞLETEN**, s. 109; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ** s. 323; **KIRKBEŞOĞLU**, s. 9; **ÖZDEMİR**, s. 9; **TARIM**, s. 6.

23 **ACABEY**, s. 7; **ÖZDEMİR**, s. 9; **TARIM**, s. 7; **KUTOĞLU**, s. 948.

24 **UYUMAZ**, Murat, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, Erzincan 2014, s. 11 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **ÖZDEMİR**, s. 9; **TARIM**, s. 7; **KUTOĞLU**, s. 948.

25 **ACABEY**, s. 8; **KIRKBEŞOĞLU**, s. 9; **KUTOĞLU**, s. 948.

tâbi tutulmaktaydı. Söz konusu mülga kanuna göre soybağı evlilik içi soybağı-evlilik dışı soybağı olarak üzere ayrıma tabi tutulmuştur.

a) Sahih (Düzgün/Evlilik İçi) Soybağı

743 sayılı eski Medeni Kanunu'nda çocuğun ana ve babası ile kurulan soybağını farklı ayrımlara tabi tutulmaktaydı. Buna göre kanunun öngördüğü şekilde oluşan soybağına evlilik içi soybağı-evlilik dışı soybağı denmekteydi[26].

Sahih soybağı, çocuğun ana ve babası ile kurulan soybağı kanunun öngördüğü şartları taşıması halinde söz konusu olur. Sahih soybağının var olması için bazı hallerin varlığı aranmaktadır. Bunlardan ilki, çocuğun evliliğin devamı halinde ya da evliliğin sonlanmasından itibaren üç yüz gün içinde doğmuş olmasıdır. Bu durumda doğan çocuğa "baştan (doğumdan itibaren) sahih soybağı" denir[27]. İkincisi ise en başından beri sahih olmayan soybağının çocuğun ana ve babanın doğumdan sonra evlenmesi ile sonradan sahih soybağı durumuna getirilmesidir[28]. Üçüncü ve son durum ise soybağının evlat edinme yoluyla kurulması halidir ki, bu hale "akdi nesep" denir[29]. Kanunun aradığı şartların meydana gelmesi ile birlikte hâkim kararı ile birlikte çocuğun ana ve babası arasında sahih/düzgün soybağı ilişkisi kurulur[30].

---

[26] **KILIÇOĞLU**, Aile, s. 168; **AKINTÜRK/KARAMAN/ATEŞ**, s. 323; **GENÇCA**N, Hısımlık, s. 99.

[27] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 322; **GENÇCAN**, Soybağı, s. 49; **ACABEY**, s. 12.

[28] **GENÇCAN**, Soybağı, s. 52; Baştan düzgün olmayan soybağı, 743 sayılı Medeni Kanun döneminde bazı koşulların gerçekleşmesi halinde sonradan düzgün nesep/ düzeltilmiş nesep durumun getirilebiliyordu. Buna göre bu koşullar; 1) Evlilik dışında doğan çocuğun ana ve babasının birbirleriyle doğumdan sonra evlenmesi, 2) Birbirleriyle evlenmeyi vaat edip de birinin vefatı veya evlenme ehliyetinin kaybı nedenleriyle evlenemeyen ana ve babadan çocukların nesebi de, diğerinin talebi veya çocuğun müracaatı üzerine hakimin karar vermesiyle (743 sayılı Medeni Kanun m. 249), 3)Türk yasa koyucusunun özel af yasaları ile hukuken yok evlilik hükmünde olan imam/dini nikâhlı birliklerden doğan çocukların idari yoldan soybağını düzelerek düzgün soybağı grubunda yer almasını sağlamasıyla.

[29] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 323; Doktrinde bir görüşe göre akdi nesep yerine "yapıntı soybağı" kavramını kullanmaktadır. bkz. **GENÇCAN**, Soybağı, s. 49.

[30] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 323; **SARIBAŞ**, Azime, Soybağının Kurulması Ve Hükümleri, Antalya 2019, s.6 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

b) Sahih Olmayan (Düzgün Olmayan/Evlilik Dışı) Soybağı

Sahih olmayan soybağı, çocuğun ana ve baba ile arasındaki soybağının doğumdan itibaren kanunun öngördüğü şekilde meydana gelmemesi ve fakat daha sonra hukuki yollarla kurulmuş olmasıdır. Başka bir deyişle sahih olmayan soybağı evlilik dışı meydana gelen çocukların soybağı içindir. Sahih soybağı kavramı ise evlilik birliği içinde meydana gelen çocuklar için doktrinde kullanılmaktadır[31].

Evlilik içi soybağı- evlilik dışı soybağı ayrımına bağlanan birçok hukuki sonuç vardı. Nitekim evlilik içi olan çocukların hukuki durumu, evlilik dışı çocukların hukuki durumundan çok daha avantajlıydı. Bu farklardan birisi EMK. m. 262'ye göre evlilik birliğinde doğan çocukların velayet hakkı kanun gereği ana ve babada olurken, evlilik dışı doğan çocuklarda velayet ana veya babaya verilmesi konusunda hâkim kararı gerekmekteydi. Hatta hâkim gerekli gördüğü takdirde çocuğa vasi atayabilirdi. Bir diğer farklılık ise, EMK. m. 282'ye göre evlilik birliğinde doğan çocukların velayet hakkına sahip ana veya baba kanunen velayeti altında olan çocuklarına ait mallardan yararlanma imkân ve hakkına sahipti. Evlilik dışı doğan çocuklarda ise ana veya baba bu imkâna sahip olmamakla ve ayrıca bir hâkim kararı gerekmekteydi. Bir diğer fark da mirasçılık bakımından mevcuttu. Buna göre EMK. m. 443 gereğince, evlilik dışı doğan çocuklar evlilik içi doğan çocuklara nazaran mirastan yarı pay alabilmekteydi. Ayrıca baba bakımından soybağı kurulmayan çocuklar, babalarının mirasçısı dahi olamıyordu[32].

Anayasamızın eşitlik ilkesine ayrılık teşkil eden EMK. m. 443'deki bazı hükümlerin[33] Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle birlikte, miras payı yönünden doğan eşitsizlik ortadan kalkmıştır. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yer alan evlilik içi ve evlilik dışı soybağı ayrımı terk edilmiş ve evlilik birliği içinde veya

---

[31] **OĞUZMAN**, Kemal/ **DURAL**, Mustafa, Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1998, s. 197; **ÖZDEMİR**, s. 10.

[32] **ACABEY**, s. 13; **DURAL/ÖĞÜZ**, Aile, s. 268, dpn.4; **SARIBAŞ**, s. 7.

[33] R.G. 29.03.1988, T. 1988, S.19769.

evlilik birliği dışında doğmuş olması fark etmeksizin her çocuğa ana ve babalarına bağlayan tek bir soybağı kabul edilmiştir.

EMK.'nın 262. maddesine göre, evlilik içi soybağında, velayet hakkı kanun gereği ana-babaya aitken, evlilik dışı soybağında ise, velayetin ana veya babaya verilmesi konusunda ancak hâkimin karar verme yetkisi vardı. Hâkimin gerekli görmesi durumunda, çocuğun velayetini ana ve babaya da vermeyip, çocuğa vasi atanmasına da hükmedilebilirdi. Bununla birlikte yeni Medeni Kanunumuz ile evlilik dışı doğan çocuk velayet bakımından annesine doğumla birlikte bağlanır. Böylece evlilik içi çocuk, evlilik dışı çocuk ayrımının çağdaş hukuk kurallarıyla bağdaşmadığı kabul edilmiştir[34].

II. SOYBAĞININ KURULMASI

Çocuk ile ana arasındaki soybağı doğum (doğal, kan bağına dayanan) ile birlikte kurulur. Baba ve çocuk arasındaki soybağı ise dört şekilde kurulur. Bunlar, babanın ana ile evlenmesi, mahkeme kararı, babanın çocuğu tanıması ve evlat edinmedir[35].

A. Çocuk ile Ana Arasında Soybağının Kurulması

Çocuğun doğumuyla birlikte çocuk ile ana arasındaki soybağı kendiliğinden kurulur (TMK m. 282). Ananın evli olup olmaması soybağının kurulması açısından önemli değildir[36].

Çocuğun bazen annesi dışında başka bir kadının nüfusuna kaydedilmesiyle çocuk ile o kişi arasında soybağı kurulmuş olmaz[37]. Bu yanlışlık açılacak bir kayıt düzeltim davası ile giderilir (TMK m. 39).

---

[34] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 323; **ATEŞ**, s. 7; **TARIM**, s. 6; **SARIBAŞ**, s. 34.

[35] **TARIM**, s. 6.

[36] **SARIBAŞ**, s. 34.

[37] **KESKİN**, Dilşad, Bölünmüş Annelik ve Ana Yönünden Soybağının Reddi, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, s. 12, 2020.

1. Doğum Yoluyla Soybağının Kurulması

Çocuk ile ana arasındaki soybağı doğum ile kurulur. Burada önemli olan çocuğun kadın tarafından doğurulduğunun bilinmesidir[38]. Kadının çocuğu ile kurulan soybağının doğum şartına bağlanması Roma Hukukundan beri süregelen "anne her zaman bellidir" (mater semper certa es) prensibine dayanmaktadır[39]. Bu bir kesin karine niteliğindedir. Söz konusu karine gereğince babalık analıktan farklı olarak inkâr edilemez, davaya konu olamaz[40]. Hatta ananın çocuğu terk etmesi durumunda bile ana aslında bellidir, sadece kim olduğu, yani kimliği belli değildir[41].

Günümüzde tıp biliminde meydana gelen önemli gelişmeler, çocuğu doğuran kadının ana olduğuna ilişkin kabul edilen kesin karineyi tartışmalı hale getirmektedir. Tartışmaya yol açan ise yumurtası kullanılan kadın ile çocuğu doğuran kadının farklı kişiler olması ihtimalidir. İki durum ortaya çıkmaktadır. İlki yumurta bağışı olarak da bilinen, yabancı bir kadının yumurtasının, yumurtaları işlevini kaybetmiş olan bir diğer kadının eşinin sperminin veya başka bir erkeğin sperminin döllenmesiyle oluşan embriyonun, çocuğu doğuracak olan kadına nakledilmesi halidir. İkinci durumda ise taşıyıcı annelik halinde, çocuğu doğurması için ana dışında yabancı bir kadına embriyo nakledilmesi durumudur. Kadın çocuk doğuramıyorsa ya da doğurmak istemiyorsa, üçüncü bir kişi bu eylemi üstlenmektedir[42].

29135 sayılı 30/09/2014 tarihli Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkındaki Yönetmeliğe göre eşler haricindeki yabancı bir spermin yapay döllenmede kullanılmasının yasak olduğu gibi yabancı bir kadının yumurtasının kullanılması da mümkün değildir (m. 19/2). Bu yasağa rağmen

---

38 **ATEŞ**, s. 14; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 105.

39 **SÜLEYMAN/İŞLETEN**, s. 112; **KILIÇOĞLU**, Aile, s. 128.

40 Yarg. 20. HD. T. 28.09.2015, E. 2015/7583, K. 2015/7771, "Çocuk ile anne arasındaki soybağı doğum ile kendiliğinden kurulacağından, anne yönünden soybağı tesisi amacıyla değil, sadece, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti amacıyla dava açılabilir." (Lexpera, E.T. 26.06.2022).

41 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 44.

42 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 325; **ÖZDEMİR**, s. 12; **EROL**, Yasemin, Yapay Döllenme Yöntemleri ve Taşıyıcı Annelik, s. 136, Konya 2012 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **TURAN**, Ramazan, Soybağının Reddi Davası ve Yapay Döllenme, Tüp Bebek ve Taşıyıcı Annelik Hallerinde Soybağının Belirlenmesi ve Reddi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 15, S. 168, Ağustos 2020, s. 1659.

çocuk sahibi olamayan eşler bu yöntemlere başvurabilmektedir. Böylelikle yumurta bağışı ile çocuk sahibi olunduğunda, çocuğu doğuran kadının mı ana olacağı yoksa genetik olarak yumurtayı veren kadının mı ana olacağı konusunda öğretide çeşitli görüşler söz konusudur. Bir görüşe göre[43], çocuğu doğuran ana ile yumurta sahibi ana aynı kişi olmasa da bu görüşte çocuğu doğuran kadının ana olacağı kabul edilir. Bu durum aksi her daim ispatlanabilen bir karine olduğundan, ispatı halinde nüfusta yer alan ana kaydının değiştirilir. Bununla birlikte hısımlığın temelinin genetik kökene bağlılık ilkesine dayanmasından dolayı yumurtayı bağışlayan kadına üstünlük tanınması gerektiği de ileri sürülür. Nitekim doğan çocuğun ilerde yumurta sahibi ana ile evlenme olasılığının bu şekilde önüne geçildiği düşünülür[44]. Bir diğer görüşe göre[45], çocuğun genetik annesinin tespit edilerek ona bağlanması görüşünün kabul edilmesi halinde, genetik annenin tespiti boyunca çocuk annesi olmayan çocuk statüsünde kalır. Çocuğun bu zaman diliminde annesiz kalmasını engelleyerek, çocuğun bir anneye sahip olması gerektiği ileri sürülür[46]. Diğer bir görüşe göre, hukuken çocuğu doğuran kadının anne olarak kabulünün gerektiğini ancak evlenme yasağı, mirasçılık gibi durumların hem çocuğu doğuran kadın hem de yumurta sahibi kadın ayrı ayrı uygulanması gerektiği ileri sürülür. Ancak bu görüşe göre "çocuğun yararı ilkesini" göz önünde tutularak velayet, bakım ve gözetim açısından çocuğu doğuran anneye öncelik tanınması gerekir[47].

Kanaatimizce, kanunda yapay döllenmenin göz önünde bulundurulmaması, kanun koyucunun bilinçli bir hareketidir. Zira söz heterolog döllenme hukukumuzda yasak olduğundan söz konusu yasağı bertaraf edecek düzenlemenin önü kanaatimizce bilinçli olarak açılmamaktadır.

Kanunkoyucu, evlilik ürünü olan çocuklar yönünden, kocayi baba sayan bir "babalik karinesi" ortaya koymustur. Sözü geçen karine çürütülebilen (aksi

---

43 **NOMER**, Haluk Nami, Suni Döllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2002, s. 565-566; **TURAN**, s. 1659-1660.

44 **NOMER**, s. 565-566; **TURAN**, s. 1659-1660.

45 **ACABEY**, s. 221.

46 **ACABEY**, s. 221.

47 **HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK**, s. 121-122.

ispatlanabilen) bir karinedir. Açikça görüldügü üzere, babalik karinesinin temelini “cinsel iliski” degil, “kocalik” olusturmaktadir. Bu esasa göre, yapay döllenme ile dogan çocugun belirlenmesinde de evlilik içi nesep karinesi geçerlidir

Doktrinde bir diğer tartışma konusu olan embriyo bağışı ile çocuk sahibi olunması halinde çeşitli ihtimaller söz konusudur. Bu ihtimallerden ilki embriyo bağışında bulunan bir erkek ya da kocaya ait spermle dış ortamda yabancı kadına ait yumurtanın döllendirilmesidir. Bir diğer ihtimal ise embriyo bağışında bulunan bir erkek ya da kocaya ait bu spermin yabancı bir kadının rahminde döllendirilmesi sonucu embriyonun gelişimini belli bir dönemini bitirmesiyle ananın rahmine yerleştirilmesi ihtimalidir. Her iki ihtimalde de çocuğun bu ana babadan hangisine soybağı ile bağlanacağı sorunu ortaya çıkar[48]. Bu durumda kadının evli olup olmadığı fark etmeksizin çocuğu doğuran kadın ana kabul edilir. Öğretideki bir görüşe göre, çocuğu doğuran kadın ile embriyo oluşumu için yumurtasını veren kadının, istemleri dışında suni döllenmenin gerçekleştiğini ya da sehven döllenmenin yapıldığını ispat ederek anne olmadığına ilişkin davayı açabilecektir[49]. Embriyo bağışı halinde, çocuğu doğuran kadın hukukumuzda anne kabul edildiğinden ve kanunda soybağının reddi davası açabilecek kişiler arasında Anayasa mahkemesinin iptal kararı ile birlikte anne de yer aldığından çocuğu doğuran kadının bu davayı açabileceği düşünülebilir.

Çocuğun onu doğuran dışında bir kadının nüfusuna kaydedilmesi durumu da sık karşılaşılan hallerdendir. Nitekim resmi olarak evli bir erkeğin imam nikâhlı başka bir kadından dünyaya gelen çocuğunu, resmiyette evli olan eşinin nüfusu üzerine kaydedilmesi en sık meydana gelen durumlardır. Söz konusu hallerde kayıt düzeltme davasının açılması gerekmektedir[50]. Çalışmada bu başlığa[51] ilgili bölümde değinilmektedir.

---

[48] **TURGUT**, Cemile, Yapay Döllenme Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, İstanbul 2014, s. 74 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **TURAN**, s. 1660

[49] **NOMER**, s. 591; **TURGUT**, s. 74-75; **TURAN**, s. 1660.

[50] **AKÇAAL**, Medeni, s. 173; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 328; **TURAN**, s. 1652.

[51] Bkz. s. 98.

2. Evlat Edinme Yoluyla Soybağının Kurulması

Soybağının kurulma yollarından bir diğer hali de evlat edinmedir. Böylelikle evlat edinme, doğum dışında kadın ile çocuk arasında bir diğer soybağın kurulması halidir. Bekâr veya evli olması fark etmeksizin kanunda aranan şartların gerçekleşmesi halinde evlatlık ile kadın arasında o andan itibaren geçerli olmak üzere aralarında soybağı kurulur. Yalnız burada yapay bir soybağı söz konusu olduğundan kan bağına dayanan bir soybağı yoktur[52].

B. Çocuk ile Baba Arasında Soybağının Kurulması

Çocuğun ana ile soybağının kurulması aleni, kolay anlaşılır olmasına rağmen, baba ile kurulan soybağı için bunları söylebilmek güçtür. Bu nedenle kanun koyucu bir çözüme ulaşabilmek için bazı karinelere başvurmuştur. Çocuğun kendisinden olmadığını düşünen koca, kanunun kendisine imkân tanıdığı birtakım haklarını kullanarak çocuğun kendisinden olup olmadığını aydınlığa kavuşturabilecektir. Nitekim Türk Medeni Kanun m. 286'ya göre koca soybağının reddi davası ile babalık karinesini çürütme imkânına sahiptir[53]. Eski Medeni Kanun döneminde, çocuğun evlilik birliği içinde veya evlilik birliği dışında doğmasına göre "sahih nesep- gayri sahih nesep" ayrımı yapılmaktaydı[54]. 4721 sayılı Medeni Kanunu ile bu ayrıma son verildiğinden, çocuğun evlilik birliği içinde doğmasına bakılmaksızın ana baba ile çocuk arasında kurulan soybağı arasında herhangi bir fark artık söz konusu değildir[55]. Bu sebeple kanunun öngördüğü karinelere her durum ve şartta başvurulabilecektir.

Çocuk ile baba arasında soybağının ne şekilde kurulacağına Medeni Kanunu'nda yer verilmiştir. Bunlar ana ile evlenme, tanıma ya da hâkim kararıdır.[56].

---

52 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 328**; ÖZDEMİR**, s. 16.

53 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 111; **TARIM**, s. 5-6; **ÖZDEMİR**, s. 16.

54 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 321-322; **ÖZDEMİR**, s. 9.

55 **ÖZTAN**, s. 520; **ÖZDEMİR**, s. 9.

56 Yarg. 8. HD. T. 19.02.2019, E. 17/10788 K. 2019/1661, "Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca, çocuk ile ana arasında soybağı doğumla, baba ile arasında soybağı ise ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur, ayrıca, kısaca af kanunları olarak nitelendirilen bir evlenme akdine dayanmayan birleşmelerden doğan çocukların neseplerinin düzeltilmesine ilişkin kanunlara göre de soybağı düzeltilebilir.. (HGK 30.01.2008 gün 2008/2-36-47 sayılı kararı)." (Lexpera, E.T. 25.06.2022).

1. Ana ile Evlenme

Türk Medeni Kanunu, çocuk ile babası arasındaki soybağının nasıl kurulacağını iki farklı maddede düzenleme altına almıştır[57]. Bu düzenlemeye göre çocuğun doğumu esnasında ana ile babanın evli olma hali m. 285'te, ana ile babanın çocuk doğduktan sonra evlenmesi ise m. 292 ve devamında öngörülmektedir. Aşağıda bu ayrıma uygun olarak açıklamada bulunulmuştur.

a) Doğum Sırasında Ana İle Evli Olma

aa) Babalık Karinesi

Çocuk ile baba arasında soybağı, çocuğun doğumu sırasında baba ile ananın evli olması halinde doğumla birlikte kurulur. Bu durum aksi her zaman ispatlanabilen bir karinedir[58]. Bu karinenin getiriliş amacı, evlilik içinde doğan çocuğun babasını koca varsaymak suretiyle çocuğun soybağına açıklık getirerek aile içinde meydana gelebilecek çatışmaların, huzursuzlukların önüne geçmektedir. Böylelikle çocuğun üstün yararı da gözetilerek, çocuğun soybağına ilişkin statüsü korunmuş olacaktır[59]. Bu karine ile kanun var olan, belirli olan kocalık statüsünden, tam olarak belirli olmayan babalık olgusuna ulaşılmasını sağlamaktadır[60]. Babalık karinesi evlilik devam ederken doğan veya evlilik birliği içinde doğmamakla birlikte yine çocuğun bu evlilik birliği içinde ana rahmine düştüğü kabul edip babasının koca olduğunu varsayan adi bir kanuni karinedir[61]. Bu karine hem 743 sayılı eski Medeni Kanunu'nda hem de 4721 sayılı yeni Türk Medeni Kanunu'nda kabul edilmiştir[62].

---

57 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 329; **DURAL/ÖĞÜZ**, Aile, s. 269; **TARIM**, s. 5.

58 **ATEŞ**, s. 15; **SARIBAŞ**, s. 17; Yarg. 2. HD, T. 16.12.2021, E. 2021/5886 K. 2021/9694, "4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre, çocuk ile anne arasındaki hukuki soybağı doğumla; çocuk ile baba arasındaki hukuki soybağı ise anneyle evlilik, tanıma, babalık davasında verilen hüküm veya evlat edinmeyle kurulmaktadır. Baba ile çocuk arasında evlilik içinde doğmaya, babalık karinesine (TMK m. 285), dayalı olarak hukuken kurulmuş bulunan soybağı ilişkisinin ortadan kalkması ancak soybağının reddi ile söz konusu olabilmektedir…" (Lexpera, E.T. 25.06.2022).

59 **ATEŞ**, s. 16.

60 **ERLÜLE**, s. 687; **ATEŞ**, s. 16.

61 Karine, varlığı bilinmeyen bir olgu hakkında sonuç çıkarmamıza yardımcı olan ipucu, işarettir. **KARAKAŞ**, Fatma Tülay, Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar, AÜHFD, C. 62, S. 3, 2013, s. 729.

62 **ACABEY**, s. 106; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 254.

bb) Çocuğun Evlilik Devam Ederken Doğması

Çocuğun soybağının babaya bağlanmasında düzenlenen ilk hal, çocuğun doğum sırasında koca ile ananın ile evli olması halidir. Çocuk evlilik birliği devam ederken doğarsa, soybağı doğum ile birlikte kurulmuş olur. İlk halde soybağının kurulmasında ölçüt doğum anında ana ile babanın evli olması aranmakla birlikte evliliğin belli bir süre devam etmiş olması aranmaz. Nitekim evlilik akdinin gerçekleşmesinden kısa zaman dilimi sonrasında çocuğun doğması durumunda çocuk ve babası arasında soybağı yine doğumla birlikte kurulmuş olur[63]. Ana ile koca arasındaki evliliğin geçerli bir evliliğin şartlarını taşıması, çocuğun evlilik birliği içinde doğmuş sayılması için aranmamaktadır[64]. Evlilik Medeni Kanun'da sayılan nispi ve mutlak butlan sebeplerinden biriyle sakatlanmış olsa dahi geçerli bir evliliğin tüm hüküm ve sonuçlarını doğurur[65]. Ana ile baba butlan sebeplerini bilerek evlilik yapmış olsalar dahi, TMK m. 157 gereğince evliliğin butlan kararının kesinleşmesi ve sonrasına kadar doğan çocuklar evlilik birliği içinde doğmuş çocuk olarak kabul edilir[66]. Böylelikle burada çocuğun üstün yararı gözetilmiş ve çocuğun ana veya babanın kötüniyetinin mağduru olmasını engellemiştir. Ancak evliliğin butlan sebebiyle iptal kararıyla birlikte, mahkeme kararında evlilik birliği içinde doğan çocukların soybağının geçerli olduğu tespitine de yer vermelidir[67]. Oysa toplumda sıkça karşılaşılan ve dini nikâh denilen hallerde evlenme akdi olmadığından yok hükmündedir. Dolayısıyla yok

---

63 **ÖZTAN**, s. 592; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 329; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 114; **ACABEY**, s. 110.

64 **ERDEM/ MAKARACI BAŞAK**, s. 336.

65 HGK. T. 02.11.2011, E. 2011/695, K. 2011/673; "4721 sayılı TMK'nun 156.maddesinin ikinci cümlesi hükmü gereğince, mutlak butlan ya da nispi butlanla sakat olan evliliğin hâkim kararıyla sonlandırılması halinde kararın kesinleştiği tarih itibariyle butlan kararı ileriye etkili olur. Dava açılmış olsa bile evlenme, kararın kesinleşme tarihine kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur…" (Lexpera, E.T. 25.06.2022)

66 Yarg. 2. HD. T. 23.06.2021, E. 2021/4162, K. 2021/5235, "Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan evlenmenin mutlak butlan sebebiyle iptali davası sonucunda, davalılar... ve ...' ün evliliğinin Türk Medeni Kanunu' nun 129. ve 145/4. maddeleri gereğince mutlak butlan sebebiyle iptaline karar verilmiş; ancak kamu düzenine ilişkin ve Türk Medeni Kanunu'nun 157/2. maddesi uyarınca düzenlenmesi gerekli olan, tarafların ortak çocuğu 2005 doğumlu ...'un velayeti hakkında bir karar verilmemiştir. Mahkemece evliliğin butlanına karar verilse dahi, çocukların evlilik içinde doğmuş sayılacağı dikkate alınarak velayet ve kişisel ilişki yönlerinden bir düzenleme yapılmaması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir (TMK m.157)..." (Lexpera, E.T. 25.06.2022).

67 **KÖSEOĞLU**, Bilal/**KOCAAĞA**, Köksal, Aile Hukuku Uygulamaları, 5. Baskı, Bursa 2011, s. 140; **SARIBAŞ**, s. 18; **KUTOĞLU**, s. 949.

hükmünde olan evlilik kapsamında doğan çocuk babalık karinesinden faydalanamaz. Keza, Yargıtay da yok hükmünde olan evlilikten doğan çocukların babalık karinesinden faydalanamayacağı görüşündedir[68].

Babalık karinesinden faydalanma için evlilik devam ederken doğumun gerçekleşmesi arandığından, hâkim tarafından verilen ayrılık kararının veyahut eşlerin fiilen ayrı yaşamalarının bir önemi yoktur. Nitekim evlilik hukuken varlığını halen devam ettirmektedir[69]. Babalık karinesinin uygulanabilmesi için kanun gereği evlilik birliğinin varlığı yeterli görüldüğünden, kocanın iktidarsızlığı, kısırlığı gibi sebeplerle eşlerin çocuk yapma yeteneğinin bulunmaması halleri, doğan çocuğun babalık karinesinden faydalanmasına engel teşkil etmeyecektir[70]. Bu olgular çocuğun soybağının reddi sebepleri oluşturacağından, koca bu durumda soybağın reddi davası açarak babalık karinesini çürütebilir.

cc) Çocuğun Evlilik Sona Erdikten Sonra Doğması

Babalık karinesi kapsamı içinde değerlendirilmesi gereken diğer bir hal ise, evlilik içinde döllenme sonucu çocuğun ana rahmine düşmesiyle, evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğumun gerçekleşmesidir[71] (TMK m. 285/1).

---

[68] Yarg. 2. HD. T. 23.02.2017, E. 2016/25115, K. 2017/1878, "Dosya kapsamından; dava dışı... isimli şahsın davacının kimlik bilgilerini kullanarak dava dışı olan. Ile 13.01.1998 tarihinde evlendiği, bu evlilikte davacının kimlik bilgileri kullanıldığı için evlilik kaydının davacının nüfus kayıtlarına işlendiği, Tarafından... Asliye Hukuk Mahkemesinin 2006/82 Esas-2007/29 Karar sayılı dosyasında boşanma davası açıldığı ve tarafların boşandığı, kararın 19.06.2007 tarihinde kesinleştiği, davaya konu küçüğün ise mevcut kayıt uyarınca .... Nüfusuna yazıldığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 142. maddesi "Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar." hükmünü taşımaktadır. Davacının yetkili memur önünde hazır bulunmak suretiyle aynı zamanda ve bir arada olumlu iradesini açıklamasından söz edilemeyeceğinden evlilik yok hükmündedir… Yok hükmünde olan evlenme hiçbir hukuki sonuç doğurmaz. Evlilik birliği doğmamıştır, taraflar eş sıfatını almamışlardır, birbirlerine mirasçı olamazlar, babalık karinesi uygulanmaz. İptali için dava açılmasına dahi gerek bulunmamaktadır. Çünkü iptali gereken bir hukuki ilişki meydana gelmemiştir. Kendiliğinden hükümsüzdür." (Lexpera, E.T. 25.06.2022).

[69] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330; **ÖZTAN**, s. 523; **KILIÇOĞLU**, s. 521; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 114-115.

[70] **ACABEY**, s. 110-11; **TURAN**, s. 1653.

[71] Yarg. 20. HD. T. 28.09.2015, E. 2015/7583, K. 2015/7771, "4721 sayılı TMK'nın 282. maddesi uyarınca, anne ile çocuk arasındaki soybağı doğum ile; baba ile çocuk arasındaki soybağı ise "anne ile evlenme", "tanıma" ve "hâkimin hükmü" ile kurulmaktadır. Diğer taraftan, evlat edinme de soybağı oluşturan hallerdendir. TMK'nın 285. maddesinde yer alan "babalık karinesi" uyarınca,

Bir kadın gebeliğinin başlangıcı ile birlikte çocuğunu en fazla üç yüz gün içinde doğurur[72]. Kanunun bu düzenlemesinin kökeni Roma Hukuku'na dayanır. Buna göre Roma Hukuku'ndaki "pater is est quamnuptiae demonstrant", yani "baba evliliğin gösterdiği kişidir" kuralı esastır[73]. Söz konusu ilke gereğince Roma Hukuku'nda yalnızca evlilik içinde doğan çocuklar babalık karinesinden faydalanabilmekteydi. Ancak Türk Hukuku'nda evliliğin devamı süresinde veya evliliğin bitiminden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocukların her ikisi de babalık karinesinin kapsamına dâhil edilmiştir[74].

Evliliğin sona ermesinden maksat boşanma veya butlan kararına ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesidir. Üç yüz günlük iddet müddeti bu kararın kesinleşmesini izleyen günden itibaren başlar[75]. Koca ölürse, iddet müddeti kocanın ölümünün ertesi gününden başlar. Koca hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde, üç yüz günlük süre ölüm tehlikesi veya son haber alma tarihinden itibaren başlar (TMK m. 285/III). 743 sayılı Medeni Kanun döneminde koca hakkında gaiplik kararının mevcudiyeti halinde, koca hakkında gaiplik kararı olsa bile evliliğin iptali istenmediği müddetçe evlilik süreceğinden, bu evlilikten meydana gelen çocuklar babalık karinesinden faydalanırdı. Evliliğin iptal edilmesiyle birlikte üç yüz gün içinde doğacak çocukların babalık karinesinden faydalanacağı kabul edilirdi[76]. Üç yüz günlük süre, hakkında gaiplik kararı verilen kişinin ölüm tehlikesi içinde kaybolma tarihinden veyahut da son haber alınan tarihten başlardı[77].

---

evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır." (Lexpera, 26.06.2022); Y.2 H.D. T. 29.05.2006, E.2006/1530, K.2006/8344 "Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. (TMK m. 285) Çocukta soybağının reddi davası açarak babalık karinesini çürütebilir." (Lexpera, E.T. 26.06.2022).

72 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330; **TURAN**, s. 1653.

73 **ACABEY**, s. 107.

74 **ACABEY**, s. 107; **TURAN**, s. 1653; **KUTOĞLU**, s. 949.

75 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330; **ÖZTAN**, s. 523; **KILIÇOĞLU**, s. 521; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 115; Bir görüşe göre, üç yüz günlük iddet süresinin boşanma kararının kesinleşmesini izleyen tarihten itibaren değil de, boşanma davasının açılması tarihinden itibaren başlaması gerektiği görüşündedir. (**HATEMİ/ KALKAN OĞUZTÜRK**, s. 122.)

76 **ACABEY**, s. 115; **KUTOĞLU**, s. 949.

77 **SEROZAN**, s. 113; **KUTOĞLU**, s. 949.

Yeni Medeni Kanun ile koca hakkında gaiplik kararı verilmesi halinde sürelerin ölüm tehlikesi içinde kaybolma veyahut da son haber alma tarihinden başlayacağı düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenleme ile doktrindeki çoğunluk görüşe göre, mahkemeden kocanın gaip olduğuna ilişkin karar alınması durumunda doğum, ölüm tehlikesi ya da en son haber alınma tarihinden başlayarak üç yüz gün sonra gerçekleşirse, tek başına gaiplik kararı alınması evliliği sonlandırmayacağı için, evlilik sırasında doğan çocuklar babalık karinesinden faydalanmaya devam eder[78]. Nitekim evlilik iptal edilmediği müddetçe hukuken devam eden bir evlilik söz konusu olduğundan üç yüz günlük süre başlamaz. Hakkında gaiplik kararı verilen baba ile doğan çocuk arasında soybağı kurulur. Ancak TMK m. 288/I gereğince babalık karinesi soybağın reddi davası ile çürütülür[79]. Kanaatimizce gaiplik kararı alınsa ve azami gebelik süresi olan üç yüz gün beklendikten sonra doğum gerçekleşse de tek başına gaiplik kararı evliliği ortadan kaldırmadığından çocuk babalık karinesinden faydalanmalıdır. Bununla birlikte gaiplik kararı alınmamış ise kocanın babalığı karinesi ancak soybağın reddi davası ile bertaraf edilebilir.

Doğum için öngörülen üç yüz günlük süre sonrasında çocuğun doğması halinde, çocuk ve baba arasındaki soybağı kurulmaz. Kural üç yüz gün içinde doğan çocuğun soybağının babaya bağlanması olsa da bu süreden sonra doğan çocuk babaya soybağı yönünden yine bağlanabilecektir. Bu durumda ispat yükü ana ve çocuğa aittir (TMK m.285/II). Bu konuda babaya herhangi bir ispat yükü düşmez[80].

dd) Babalık Karinelerinin Çakışması

Babalık karinesinin geçerli olduğu iki halde, bu karinelerin çakışma durumu söz konusu olabilmektedir. Bu durumların ilki yasal bekleme (iddet) süresi dolmadan yeniden bir başka erkekle evlenmiş ve ilk evliliğinin sona ermesini izleyen üç yüz günlük zaman içerisinde kadının çocuk doğurmasıdır[81]. TMK m. 132/I'de "Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez." hükmü yer alır. Bu sebeple, azami gebelik süresi olan üç yüz gün

---

[78] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 256; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330; **SARIBAŞ**, s. 19.
[79] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 256; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330; **SARIBAŞ**, s. 19.
[80] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330-331; **TURAN**, s. 1653.
[81] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 191; **TURAN**, s. 1653; **SARIBAŞ**, s. 19.

geçmedikçe kadının boşandığı eski eşinden başka bir erkekle evlenebilmesi için, bu yasal süreyi beklemesi gerekir[82]. Kural kanun gereği bu yasal süreyi beklemek olsa da bu süreyi her nasılsa beklemeden yeniden evlilik yapan kadının, ilk evliliğinin bitmesini izleyen günden itibaren üç yüz gün içinde doğum gerçekleşirse, burada çocuğun babasının hangi koca olacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Çocuğun iki babası söz konusu olamayacağından, soybağının iki babadan birisiyle kurulması gerekmektedir[83].

743 sayılı Medeni Kanun'da, söz konusu soybağının hangi baba yönünden kurulacağı düzenleme altına alınmamıştı. Yeni Türk Medeni Kanun ise İsviçre Medeni Kanun'unu örnek almıştır[84]. 4721 sayılı Medeni Kanun'u m. 290'da şu hükme yer vermiştir; "Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır." Kanun maddesinin açık hükmü gereğince, ilk evlilikteki koca ile ikinci evlilikteki kocanın babalık karinelerinin çatışması halinde kanun koyucu ikinci kocaya üstünlük tanımıştır. Nitekim kadının ikinci kocası ile daha yakın ilişkisinin olması ve hayatın olağan akışında çocuğun ikinci kocadan olması yüksek ihtimaldir[85]. Böylece aynı zamanda kadının ikinci evliliğinin huzuru da korunmuş olur[86]. Her nasılsa ilk evlilik bitmeden, ikinci evliliğin yapılması durumunda da TMK m. 290'daki hüküm kıyas yoluyla geçerli olacaktır[87].

Doktrinde tartışılan ve gündeme getirilen bir diğer husus da nadiren olmakla birlikte kadının evliliğinin bitmesinden itibaren üç yüz gün içinde iki doğum yapmasıdır. Bu durumda her iki çocuk açısından babalık karinesinden faydalanma imkânının söz konusu olup olmayacağı doktrinde ele alınmıştır. Doktrinde yer alan görüşe göre, evlilik devam ederken ikinci çocuğun ana rahmine düşmesinin söz konusu olamayacağını ve

---

82 **ERDEM/MAKARACI BAŞAK**, s. 60; **TURAN**, s. 1653; **ATEŞ**, s. 24.

83 **FEYZİOĞLU**, s. 425.

84 İMK. m.257/I; "Ist ein Kind vor Ablauf von 300 Tagen seit der Auflösung der Ehe durch Tod geboren und hat die Mutter inzwischen eine neue Ehe geschlossen, so gilt der zweite Ehemann als Vater.", **https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/de** (E.T. 10.12.2023).

85 **ÖZTAN**, s. 524; **ATEŞ**, s. 24.

86 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330-331; **ACABEY**, s. 114.

87 **ACABEY**, s. 114; **HATEMİ**, s. 148; **TURAN**, s. 1656.

dolayısıyla babalık karinesinden faydalanamayacağını savunur[88]. Nitekim ikinci doğan çocuk her halükârda evlilik birliği ortadan kalktıktan sonra doğduğundan bu çocuğun babasının koca olma imkânı yoktur. Zira çocuğun babalık karinesinden faydalanabilmesi ancak evlilik birliği içinde ana rahmine düşmesi haline bağlıdır (TMK m. 287/II). Dolayısıyla ikinci olarak doğan çocukta bu şartın gerçekleşmesi imkânsızdır. Burada babalık karinesinden faydalanma söz konusu olmadığından, bu karineyi çürütmek için dava açılmasında da herhangi bir hukuki yarar yoktur[89]. Bizimde benimsediğimiz görüşe göre sadece ilk çocuğun babalık karinesinden faydalanması çocuğun üstün yararı ilkesine aykırılık teşkil eder. Ve söz konusu karinenin ikinci çocuğa uygulanmaması ile çocuğun üstün yarar ilkesi göz ardı edilmiştir.

ee) Yapay Döllenme Durumunda Babalık Karinesi

Tıp dünyasında meydana gelen yenilikler sonucu hukuk dünyasında uygulanacak hukuk kuralları, yenilikler sonucu doğan ihtiyaçları her zaman karşılamaz. Dolayısıyla yeni çözüm arayışlarına başvurulmaktadır. Nitekim bunlardan biri de yapay döllenmedir[90]. Yapay döllenme, erkek üreme organlarında normal cinsel birliktelik ile çocuk sahibi olamayacak şekilde bir sorun veya eksiklik olması halinde, erkekten alınan spermlerin kadının rahmine enjekte edilmesi olarak tanımlanmaktadır[91]. Yapay döllenmede kocadan alınan spermler kadına enjekte edildiğinden, doğan çocuk ile koca arasında babalık karinesi kapsamında soybağı kurulmuş olacaktır[92]. Burada doktrindeki bir görüşe göre sperm sahibi olan babanın soybağını reddetme hakkı bulunmadığı ileri sürülse de, kanaatimizce sperm sahibi babanın da soybağını reddetme hakkı olmalı. Nitekim spermlerin karışma ihtimali hak kayıplarına yol açabilir [93].

---

88 **ACABEY**, s. 115; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330.

89 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330-331; **ACABEY**, s. 115.

90 Yapay döllenme hakkında detaylı bilgi için bkz. Melike Belkıs Aydın, Yapay Döllenme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları, Eskişehir 2013(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

91 **HATEMİ/SEROZAN**, s. 306; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 330-331; **PAKSOY**, s. 370; **BAYGIN**, Soybağı, s. 261; **KAMACI**, s. 97; **KILIÇOĞLU YILMAZ**, Kumru, Yapay Döllenmede Soybağı Sorunu, Terazi Hukuk Dergisi, C.10, S.104, Nisan 2015, s. 44.

92 **ACABEY**, s. 112; **ÖZTAN**, s. 525; **KILIÇOĞLU YILMAZ**, s. 44.

93 **BAYGIN**, Soybağı, s. 25.

Tartışmalara yol açan durum ise, kadının rahmine kocasından başka bir erkekten alınan spermlerin enjekte edilmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkındaki Yönetmelik üremeye yardımcı tedavi merkezlerinin faaliyetlerine yönelik hükümler içeren bir yönetmelik olduğundan 7151 sayılı Kanun ile 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun'a "Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları" başlıklı bir ek madde eklenmiştir. Böylece üremeye yardımcı yöntemler, 2238 sayılı Kanun'a tabi hale getirilmiştir[94]. Bu kanunun m. 16'ya eklenen EK-1 maddesine göre, evli bir kadının yumurtasının ancak ve ancak kocası tarafından alınan spermle döllenmesine izin verilir. Eşlere donör kullanılamaz[95]. Donör kullanma yasağının aşılarak koca dışında yabancı bir erkekten alınan spermin döllenmede kullanılması halinde genetik ve hukuki anlamda olmak üzere iki tane baba söz konusu olur. Benimsediğimiz görüşe göre eğer koca enjekte işlemini biliyorsa ve bu işleme rızası var ise, çocuğu reddetme hakkı olmamalı[96]. Nitekim aksi halde TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı davranılmış olur. Zira "herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğundan", kocanın enjekte işlemini bilmesi ve buna rıza göstermesine rağmen soybağın reddi davası açması halinde, hakkın kötüye kullanımı söz konusu olur. Bununla birlikte hukukumuzda soybağın reddi davasının açılamayacağı haller bakımından böyle sebep yer almadığından koca soybağının reddi davası açabilir.

Yapay döllenmenin babanın rızası dışında gerçekleşmiş olması halinde ise çocuğun babalık karinesinde öngörülen sürelerde doğması halinde, çocuk kocaya soybağı ile bağlanmış olacaktır[97]. Bununla birlikte koca, çocuğun doğumunu ve baba olmadığını öğrenmesinden itibaren bir yıl içinde dava açarak çocuğun soybağını reddetme imkânı vardır[98].

---

[94] R.G. S. 30616, 05.12.2018.

[95] **KESKİN**, s. 6.

[96] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 345; **TURAN**, s. 1659.

[97] **ÖZTAN**, s. 525.

[98] **ÖZTAN**, s. 525; **ACABEY**, s. 113; **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 332.

TMK m. 282/I'in gerekçesine göre kanun yapay döllenme dikkate alınmadan kaleme alınmıştır. Kanunda yapay döllenmenin göz önünde bulundurulmaması, doktrinde farklı göeürşler çıkarır. Bir görüşe göre yapay döllenmenin kocanın bilgisi ve rızası dahilinde yapılması halinde kocanın doğan çocuğu reddetme hakkı yoktur[99]. Kanaatimizce, en başta yapay döllenmenin kocanın bilgisi ve rızası dâhilinde yapılması halinde, daha sonrada kocanın doğan çocuğu reddetme hakkı olmamalıdır. Nitekim bu durum hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılık oluşturur. En başta yapay döllenmeye izin verip sonradan soybağının reddetmekte hukuki menfaat yoktur. Bir diğer sebep ise yapay döllenmeye önceden rıza göstermek bir tür evlat edinme gibidir. Kişi evlatlığı nasıl reddedemiyorsa, yapay döllenme ile kabul ettiği çocuğu da fikir değiştirip reddetmemelidir.

b) Doğumdan Sonra Ana İle Evli Olma

aa) Evliliğin Çocuk İle Koca Arasındaki Soybağına Etkisi

Evlilik birliği dışında doğan çocuğun ana ve babasının birbiriyle evlenmesi halinde, kendiliğinden evlilik birliği içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tabi olur (TMK m. 292)[100]. Çocuğun ana ile babasının birbirleriyle evlenmeleriyle, çocuk ve baba arasındaki soybağı, mahkeme kararı aranmaksızın kendiliğinden kurulmuş olur[101]. Ana ve babanın evlenmek ile bu sonucu arzulayıp arzulamadıkları önemsizdir. Yine evlenmeleri için herhangi bir sürenin geçmesine gerek yoktur[102].

Çocuğun babası ile soybağının evlenme yoluyla kurulabilmesi için, geçerli bir evlilik aranmaz. Dolayısıyla evliliğin batıl ya da iptal edilebilir olmasına

---

[99] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 345.

[100] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 116; **SARIBAŞ**, s. 25; Yarg. 2. HD. T. 09.10.2013, E. 2013/3610, K. 2013/23249, "Mehmet ve Emine, kayda göre 23.2.1994 tarihinde evlenmişlerdir. Bu hukuki duruma göre davacı, babası Mehmet'in evlilik dışı ilişkisinden doğmuştur. Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbirleriyle evlenmesi halinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tabi olur. (TMK. m. 292)" (Lexpera, E.T. 29.07.2022).

[101] **ÖZTAN**, s. 538; **SARIBAŞ**, s. 25; Eski Medeni Kanunumuzda, çocuğun ana ve babasının doğumdan sonra evlenmesi çocuğun nesebinin düzeltilmesi için bir yol idi. Eski Medeni Kanunumuzda sahih nesep- gayrı sahih nesep ayrımı bulunduğundan, çocuğun doğumundan sonra evlilik çocuğu sahih nesepli hale getirmekte idi.

[102] **ACABEY**, s. 154; **ÖZTAN**, s. 538; **SARIBAŞ**, s. 25.

bakılmaksızın çocuk ve baba arasında soybağı kurulur[103]. Çocuğun başka bir erkek ile soybağı yok ise çocuk ile koca arasında soybağı kurulacaktır. Ana ile kocanın evlenmesinden önce, çocuğun başka bir erkekle soybağı varsa, öncelikle bu soybağının ortadan kaldırılması gerekir ki koca ile çocuk arasında soybağı kurulabilsin[104]. Söz konusu soybağının ortadan kaldırılmasından sonra ana ile babanın evlenmesiyle birlikte çocuk babaya kendiliğinden soybağı ile bağlanır[105].

bb) Eşlerin Birlikte Bildirim Yapması

"Eşler evlilik dışı dünyaya gelen ortak çocuklarını evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar" (TMK m. 293)[106]. Eşlerin birlikte yapacağı bu bildirim, çocukla koca arasındaki soybağı açısından kurucu nitelikte değildir. Nitekim TMK m. 293/II'de bildirimin yapılmazsa, çocuğun evlilik içinde doğan çocukların faydalanabileceği, bu hükümlerin o çocuk için de geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır[107]. Ortak çocuğun koca ile daha önce tanıma ya da babalık davası ile soybağının kurulması halinde ya da ana ve babanın birbiriyle evlenmeleri halinde nüfus memuru resen gerekli işlemleri yapar[108]. "Ana ve babanın evlenme sırasında evlendirme memuruna bu yolda bir taleplerinin olması halinde, evlendirme memuruna verecekleri evlenme ile soybağının kurulmasına ilişkin bildirim formu, evlenme

---

[103] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 277; **SARIBAŞ**, s. 25.

[104] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 116; **ACABEY**, s. 154; **ÖZTAN**, s. 538; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 277.

[105] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 116; **ACABEY**, s. 154; **ÖZTAN**, s. 538.

[106] Yarg. 18. HD. T. 31.05.2016, E. 2016/7135, K. 2016/8730, "Somut olayda davacı, evlilik devam ederken değil, evlilik dışında doğmuş; anasının daha sonra davalı... ile evlenmesinden sonra, eşlerin nüfus memurluğuna birlikte beyanda bulunmaları üzerine ..çocuğu olarak bu ikisinin üzerine tescil edilmiştir. Başka bir ifade ile davacı ile davalı... arasındaki soybağı, "evlilik içinde doğumla" (TMK. m. 285/1) değil, sonradan evlenme yoluyla (TMK. m. 292) kurulmuştur." (Lexpera, E.T. 29.07.2022).

[107] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 116; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 278; **ÖZTAN**, s. 539; HGK. T. 09.03.2021, E. 2020/269, K. 2021/228," Baba ile soybağının kurulmasını sağlayan ana ile evliliğin çocuğun doğumundan sonra yapılması halinde, TMK'nın 293. maddesi uyarınca evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirerek baba ile soybağını kurmaları mümkündür." (Lexpera, E.T. 29.07.2022).

[108] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 117; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 277.

bildirimi ile birlikte nüfus müdürlüğüne gönderilir" (NHUİY m. 24/II)[109]. "Ana ve babanın birbirleriyle evlenmesi ile soybağı düzelen çocuklar daha önce aile kütüklerine tescil edilmiş iseler, ana ve baba tarafından evlenme ile soybağının kurulmasına ilişkin bildirim formu doldurulup imzalanarak yerleşim yeri nüfus müdürlüğüne verilir" (NHUİY m. 24/III). 4) "Bu bildirim formu üzerine çocuklar babaları hanesine, diğer kişisel durum değişikliği özel kütüğünden olay sıra numarası verilmek suretiyle öz baba adı ile nakledilirler. Analarının bekârlık hanesindeki kayıtlarına gerekli açıklama yapılarak, diğer kişisel durum değişikliği özel kütüğünden olay sıra numarası verilerek kayıtları kapatılır" (NHUİY m. 24/IV).

cc) Kurulan Soybağına İtiraz

Çocuğun soybağının evlenme ile birlikte kurulmasına rağmen, kanunda sayılan ilgili kişilerin kurulan soybağına itiraz etme ve soybağını iptal etme hakları mevcuttur. Buna göre soybağının kurulmasına itiraz etme hakkı olanlar kanunda düzenleme altına alınmıştır (TMK m. 294). Bunlar ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve cumhuriyet savcısıdır. Çocuğun altsoyu da çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması halinde itiraz hakkına sahiptir. İtiraz hakkını kullananın ispat etmesi gereken husus, kocanın baba olamayacağıdır. Kanunun ilgililere itiraz hakkı tanınması ile çocuğun gerçek babasıyla soybağının kurulmasını amaçlamıştır[110].

Kanunda sayılan ilgililer, bu itiraz hakkını dava yoluyla kullanır. Söz konusu davada bozucu yenilik doğuran bir hak mevcuttur. Mahkemenin verdiği iptal kararıyla birlikte, çocuk ve koca arasındaki soybağı geçmişe etkili olacak şekilde kalkar. Çocuk ve ana arasındaki soybağı ise doğumla birlikte kendiliğinden kurulduğundan, bu durum iptal davasından etkilenmez ve geçerliliğini korur[111].

---

[109] Nüfus Hizmetleri Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik; R.G. S. 26355, 23/11/2006.

[110] **ÖZTAN**, s. 539; **BRAUN**, Cihan Avcı, Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası mı, Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası Mı?, YÜHFD, C.XVIII, S.2, 2021, s. 852.

[111] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 278; **BRAUN**, s. 853.

Tanımanın iptaline ilişkin hükümler, açılacak olan iptal davasına kıyas yoluyla uygulanır. TMK m. 300'e göre "ilgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her halde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer". Çocuk ergin olmasından itibaren bir yıl içinde dava açabilir. Sürelerin kaçırılmasında haklı neden var ise, bu nedenin ortadan kalkmasından itibaren bir ay içinde dava açılabilir[112]. Haklı sebepler TMK m. 297'de düzenlenen yanılma, aldatma veya korkutma halidir[113].

2. Tanıma Yoluyla Soybağının Kurulması

Tanıma, bir erkeğin evlilik dışı meydana gelen çocuğunu tek taraflı yenilik doğurucu bir irade açıklamasıyla çocuk ile arasında soybağının kurulmasına yol açan bir hukuki işlemdir[114]. Tanıma işlemi için ana rızası aranmaz. Yine tanıma işleminin yapılabilmesi için kanunda aranan herhangi bir süre şartı da yoktur. Baba çocuğunu her zaman tanıyarak aralarında soybağının kurulmasını sağlayabilir. Kanunda gösterilen şartlara uygun yapılan tanıma açıklamasıyla, çocuk ile baba arasında soybağı doğumdan itibaren kurulmuş kabul edilir[115]. Fakat tanınan çocuğun soybağı yönünden herhangi bir erkeğe bağı olmaması gerekir. Böyle bir durumun varlığı halinde, o erkek ile soybağı ilişkisi sona ermeden, çocuğun biyolojik baba ile soybağı kurulamaz. Çünkü bir çocuğun aynı anda iki babaya soybağı ile bağlı olması imkânı yoktur[116].

---

[112] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 278; **ÖZTAN**, s. 540; **BRAUN**, s. 853.

[113] Yarg. 2. HD. T. 21.12.2017, E. 2017/6684, K. 2017/17311, "Yukarıdaki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir." hükmünü içerdiği, davacı tarafından 03.12.2010 tarihinde tanıma işlemi yapılmış, dava ise bir yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra 20.10.2014 tarihinde açılmıştır. Davacı tarafından gecikmeyi haklı kılan bir neden de açıklanmadığına göre, tanımanın iptaline yönelik davanın hak düşürücü süreden reddi yerine, davanın soybağının reddi olarak kabulü ile raporuna göre davacının baba olduğunun tespiti nedeniyle reddi doğru değil ise de, verilen ret kararı yazılı gerekçe ile sonucu itibariyle doğru olduğundan ONANMASINA…" (Yargıtay Karar Arama E.T. 11.04.2023).

[114] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 350; **ÖZDEMİR**, s. 25.

[115] **ÖZTAN**, s. 543; **KILIÇOĞLU**, s. 541; **ÖZDEMİR**, s. 25.

[116] **KILIÇOĞLU**, s. 541; **ÖZDEMİR**, s. 25.

743 sayılı Medeni Kanun'da geçerli bir tanıma işleminden bahsedebilmek için resmi senetle veyahut ölüme bağlı tasarruf ile yapılması gerekmekteydi[117]. 4721 sayılı Medeni Kanun ile birlikte babanın çocuğunu dört şekilde tanıma imkânına sahiptir. Bunlar nüfus müdürlüğüne ya da mahkemeye yazılı başvuru veyahut resmi senet ya da vasiyetname düzenlenmesidir. Babanın nüfus memuruna yazılı başvurusu ile tanıma yapılır.

Nüfus memuru tanıma talep eden babanın genetik baba olup olmadığına yönelik araştırma hak ve yetkisi yoktur[118]. Tanıma için bir diğer yol da babanın mahkemeye yazılı başvurusudur. Bu başvuru devam eden bir davada bir cevap dilekçesi ile ileri sürülebileceği gibi[119], açılacak bir dava ile ya da mahkemeye verilecek bir beyan dilekçesi ile ileri sürülebilir. Görevli mahkeme aile mahkemelerinin olduğu yerde aile mahkemesidir. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerde de asliye hukuk mahkemeleri aile mahkemesi sıfatıyla davaya bakar[120].

Tanıma için bir diğer yol da babanın resmi senet ile yapacağı beyanla olur. Bu senet noter tarafından resen düzenlenmelidir[121]. Diğer bir yol da çocuk ile baba arasında soybağı babanın vasiyetnamesinde yapacağı beyan ile tanımanın

---

[117] 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 291; "Evlilik haricinde doğan çocuk babası tarafından veya babasının vefatı veya temyiz kudretinden daimî mahrumiyeti halinde babasının babası tarafından, tanınabilir. Tanıma, resmi senet veya ölüme bağlı tasarrufla olur."

[118] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 358; **ÖZTAN**, s. 549.

[119] Yarg. 2. HD. T. 09.11.2006, E. 2006/7083, K. 2006/15343, "Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen ve yukarıda tarih numarası gösterilen hüküm temyiz edilmekle evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü. Davalı 07.10.2003 tarihli cevap dilekçesinde Küçük...' nın davacı ile birlikteliklerinden dünyaya geldiğini kendi çocuğu olduğunu bildirmiştir. Davalının beyanı dikkate alınarak davalıya küçüğü tanıması konusunda önel verilmesi ve sonucuna göre hüküm kurulması için hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 11.04.2023).

[120] Yarg. 2. HD. T. 20.10.2010, E. 2010/5248, K. 2010/17218, "Dava evlilik dışı doğan çocuğun babası tarafından tanınmasına (TMK m. 295) ilişkindir. Görev kamu düzenine ilişkindir. Mahkemece yargılamanın her aşamasında kendiliğinden dikkate alınması gerekir. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesi; 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (TMK m. 118-395) kaynaklanan bütün davaların Aile Mahkemesinde bakılacağını hükme bağlamıştır. Şu hâlde Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanı Aile Mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir. (H.G.K. 16.11.2005 tarih ve 2/673-617 sayılı kararı) Bu açıklama karşısında; davaya Aile Mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken, bu husus düşünülmeden Asliye Hukuk Mahkemesi olarak yargılamaya devam edilip, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 11.04.2023).

[121] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 362; **ÖZDEMİR**, s. 25; **SARIBAŞ**, s. 27.

gerçekleşmesidir[122]. Vasiyetnamede yapılacak beyan ile tanımanın geçerli olabilmesi kanunda öngörülen vasiyet şekillerinden biri ile yapılmasına bağlıdır. Bunlar resmi vasiyetname ile miras sözleşmesidir[123]. 743 sayılı Medeni Kanun'dan farklı olarak "ölüme bağlı tasarruf" terimi yerine "vasiyetname" terimi tercih edilmiştir. Ölüme bağlı tasarruf vasiyetname ve miras sözleşmesi olmak üzere iki şekilde yapılabilir. 743 sayıılı kanun döneminde de tanıma tek taraflı bir hukuksal işlem olduğundan buna elverişli ölüme bağlı tasarrufun yalnızca vasiyetname olabileceği, 743 sayılı Kanun'daki ölüme bağlı tasarruf ilkesinden kastedilenin vasiyetname olduğu kabul edilmiştir[124]. Benimsediğimiz görüşe göre, kanun koyucunun bu kabule uygun olarak "ölüme bağlı tasarruf" terimi yerine özellikle "vasiyetname" terimini kullanması, tanımanın ölüme bağlı tasarruflardan yalnızca vasiyetname ile yapılabileceği kabul ettiğini göstermektedir.

Doğumla birlikte çocuk ile ana arasında soybağı kendiliğinden kurulacağından, ananın tanımasına dair bir hukuki müessese yoktur.[125] Tanıma ancak anası belli olan çocuk hakkında yapılır. Annesi bilinmeyen bulunmuş bir çocuğun anası belli olmadığından bu çocuk tanıma hukuki işlemine konu olamaz[126].

Tanıma, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için tanıma işlemi yapacak olan doğal babanın kısıtlı veya küçük olması halinde, bu hakkın kullanılmasında yasal temsilcinin izninin aranmaması gerekir. Ancak TMK m. 295/II fıkrası bu duruma istisna getirerek, tanıma da bulunacak kişi küçük ya da kısıtlı ise yasal temsilcisinin iznini arar. Bununla birlikte biyolojik baba sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun ise, bu durumda yasal temsilci tanıma işlemini hiç yapamaz. Bu durumda ana veya çocuk soybağın kurulabilmesi için babalık davası açabilir [127].

---

[122] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 362; **ÖZDEMİR**, s. 25; **SARIBAŞ**, s. 27.
[123] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 362; **ÖZDEMİR**, s. 25; **SARIBAŞ**, s. 27.
[124] **KILIÇOĞLU**, Aile, s. 544.
[125] **KILIÇOĞLU**, Aile, s. 542; **SARIBAŞ**, s. 27.
[126] **ÖZTAN**, s. 544; **SARIBAŞ**, s. 28.
[127] **ÖZTAN**, s. 543; **SARIBAŞ**, s. 28.

Tanımada bulunan ilgililerin yapılan bu tanıma işlemini iptal etme hakları bulunur. Buna göre tanıyanın yanılma, aldatma ve korkutma nedeniyle, bu nedenlerden birini veya birkaçını öğrenmesinden itibaren ya da korkunun ortadan kalkmasından itibaren başlayarak bir yıl ve her halükârda tanıma işleminden itibaren beş yıllık hak düşürücü sürede bu davayı açması gerekir. "Tanıyan dışında ana, çocuk ve çocuğun ölmesi halinde altsoyu, cumhuriyet savcısı, hazine ve diğer ilgililer tanımanın iptalini dava edebilir" (TMK m. 298). Bu kişiler açısından da bir ve beş yıllık hak düşürücü süreler vardır. Çocuk ergin olmasından itibaren birlikte bir yıl içinde dava açabilir. Ancak TMK m. 300 gereği bu sürelerin geçirilmesinde haklı sebepler var ise, işbu haklı sebeplerin ortadan kalkmasından itibaren bir aylık süre tanınmıştır[128]. Bu bir aylık sürede tekrar dava açabilir[129]. Haklı sebep, davacının kusuru aranmaksızın onu zamanında dava açmasını engelleyen ve davanın gecikmesinde mazur görülebilecek sebeptir[130]. Haklı sebeplere örnek olarak şu haller gösterilmektedir; davacının kandırılması, davacının fiilen dava açmasını engelleyecek haller olan ağır hastalık, hastanede tedavi zorunluluğu olan bir hastalık, cezaevinde bulunma, askerlik hizmeti, yurt dışında bulunma, savaş veya bulaşıcı bir hastalık nedeniyle bir yerde mahsur.[131]. Sayılan bu hallerin birer haklı neden olup olmadığı ilgili hâkim tarafından somut olaya göre tespit edilir[132].

3. Babalık Davası ile Soybağının Kurulması

Evlilik dışında doğmuş olan çocuğun baba tarafından tanınmaması halinde, kanun koyucu ana ve çocuğa genetik babaya, babanın vefatı halinde ise mirasçılarına karşı babalık davası açma imkânı tanımıştır. Hüküm ile birlikte evlilik dışı doğan çocuk, babaya soybağı ile bağlanarak, evlilik birliği içinde doğmuş çocuklara ilişkin

---

[128] **ACABEY**, s. 280-281; **SARIBAŞ**, s. 28.

[129] **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 217;

[130] **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 217; **TEKİNAY**, Aile, s. 429; **BAYGIN**, Soybağı, s. 264; **AKYÜZ**, s. 150.

[131] Örnekler için bkz. **TEKİNAY**, Aile, s. 429; **ÖZTAN**, s. 887-888; **KILIÇOĞLU**, s. 420; **BAYGIN**, Soybağı, s. 40-41; **AYDIN ÜNVER**, Tülay, Soybağının Reddi Davasında Hak Düşürücü Sürenin Haklı Sebeple Uzaması, C.8, S.1, 2022, s. 56-57.

[132] **AYDIN ÜNVER**, s. 57.

hükümlerden faydalanır[133]. Açılan dava yenilik doğuran dava niteliğine haiz olduğundan, dava sonunda verilen hüküm de yenilik doğuran hüküm niteliğini taşır. Dava sonunda babalığa karar verilirse çocuk ve babası arasındaki soybağı geçmişe etkili olacak şekilde çocuğun doğum anından itibaren kurulmuş sayılacaktır[134].

Çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması halinde şahsa sıkı sıkı bağlı bir hak olan babalık davasını bizzat kendisi açabilecektir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk veya ana için ise yasal temsilci bu davaya açıp takip eder[135]. Çocuğun bir başka erkek ile arasında soybağı olmadığı takdirde bu davayı açmakta hukuki yarar vardır[136]. Davada ispat yükü TMK m. 302'de düzenlenmiştir. Bu durumda davalı baba veya babanın vefatı halinde mirasçıları, çocuğun babası olmasının imkânsızlığını ya da başka bir kişinin baba olma ihtimalinin kendisinden daha fazla olduğunu ispatladığı takdirde açılan dava reddedilir[137].

Babalık davasının açılması hak düşürücü süreye tabidir. Buna göre ana davayı çocuğun doğumundan itibaren 1 yıllık hak düşürücü süre içinde açabilir[138]. Çocuk yönünden dava açma süresi ise ilk olarak TMK m. 303/2'de "bir yıllık hak düşüm süresini kendisine kayyım atandığı tarihten itibaren başlatmak üzere." şeklinde düzenlenmişti. Ancak madde fıkrası Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir[139].

---

133 **KILIÇOĞLU**, s. 550; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 199.

134 **ÖZTAN**, s. 556.

135 **ÖZTAN**, s. 557.

136 HGK. T. 13.04.2016, E. 2014/18-717, K. 2016/503, "Çocuk ile baba arasında soybağı kurulmasını sağlayan son yol ise babalık hükmüdür. Bahse konu davanın çocuk ile baba arasında soybağının kurulabilmesi için çocuğun bir başka erkek ile soybağının bulunmaması gereklidir. Çocuğun herhangi bir yolla bir başka erkek ile soybağı kurulmuş ise bu soybağı ortadan kaldırılmadıkça babalık davası açılamaz." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 12.12.2023).

137 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 461.

138 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 352.

139 AYM., T. 27/10/2011, E. 2010/71, K. 2011/143, "İtiraz konusu kural ile çocuğun babalık davasını açma hakkının hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık süre ile sınırlandırılmasının gerekçesinin, davalı babanın sürekli olarak dava tehdidi altında kalmamasını sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Hak düşürücü niteliğinden dolayı itiraz konusu kuralda öngörülen sürenin geçmesinden sonra çocuğun babası ile arasındaki soybağını kurma olanağını yitirmesi hususu göz önüne alındığında, çocuk hakkında hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren işleyecek olan bir yıllık dava açma süresi yeterli ve makul olmadığı gibi, ölçülü de değildir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir." Denilerek, davalı babanın veya ailesinin uzun süreli dava tehdidi altında kalacak olmaları nedeniyle ilgili madde fıkrasını iptal etmiştir".

İptal hükmü 07.02.2013 tarihinde yürürlüğe girdiğinden, bu tarihten sonra çocuğa kayyım atanmasının bir önemi olmaksızın çocuğun açacağı babalık davasında süre zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır[140].

Dava açmak isteyen çocuğun bir başka erkek ile arasında soybağı kurulmuş ise, bir yıllık hak düşürücü süre bu soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması ile başlar. Ancak çocuk için bir yıllık hak düşürücü süreyi düzenleyen TMK m. 303/3 Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğinden m. 300/II'de yer alan bir yıllık süre çocuk bakımından 07.02.2013 tarihinden sonra açılacak davalarda uygulanmaz[141].

Bir yıllık dava açma süresinin haklı sebepler olması halinde, bir ay daha uzatılabileceği düzenleme altına alınmıştır (TMK m. 300/IV). Bir aylık süre haklı sebeplerin ortadan kalkmasından itibaren başlayacaktır. Ancak bu madde hükmü sadece ananın açabileceği dava süresi açısından geçerlidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir aylık süreyi çocuk yönünden iptal etmiştir[142].

Babalık davası doğumdan önce de sonra da açılabilir. Dava çocuğun doğumundan önce açılmış ise babalığın tespiti bekletici sorun yapılır[143]. Ana doğum giderlerini, doğumdan önceki ile sonraki altı haftalık geçim harcamalarını ya da gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer harcamaları açacağı babalık davası ile birlikte ya da açacağı ayrı müstakil bir dava ile baba ya da mirasçılarından talep edebilir (TMK m. 304). Doğum giderleri doğum nedeniyle ana tarafından yapılan harcamalardır. Ananın ilaç gibi ihtiyaçları gidermek için harcadığı para, hastaneye gitmek amacıyla yapılan yol masrafları buna örnek gösterilebilir[144]. Yapılan harcamalar doğum

---

(https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/, E.T. 12.12.2023).

[140] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 202.

[141] R.G. 27.10.2011, E. 2010/71, K. 2011/143, S. 28197.

[142] R.G. 15.3.2012, E. 2011/116, K. 2012/39, S. 28360.

[143] **ÖZDEMİR**, s. 28.

[144] Yarg. 2. HD. T. 25.03.2023, E. 2022/1621, K. 2022/1992, "4721 sayılı Kanun'un 304 üncü maddesinde ananın, babalık davasıyla birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından doğum, doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim ile gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlerini isteyebileceğinin düzenlendiği, bilirkişi tarafından sunulan 25.12.2020 tarihli raporda doğum öncesi ve doğum sonrası 6 haftalık geçim gideri olarak gösterilen 2.828,82 TL ile Medicana Hastanesinin cevabi yazısından anlaşılan 7.169 TL doğum giderinin davalıdan tahsiline karar

harcamaları kapsamında kabul edilmez. Bunun için harcamaların her durumun gerektirdiği ölçüde zorunlu ve mutat bir harcama olmasına bakılır. Örneğin, ananın acil doğuma alınmasında en yakın hastane lüks bir hastane ise ve davalı tarafın ekonomik durumu ile orantılı ise durumun haklı gösteren hal varlığı kabul edilir[145]. Bu durumda ana babadan veya mirasçılarından bu harcamaları talep edilebilir[146].

Ananın talep edebileceği bir diğer harcama ise doğumdan önceki ve sonraki altı haftalık sürede annenin hayatını idame ettirebilmesi için yaptığı bütün giderlerdir. Bu giderlerin kapsamına, annenin hayatını idame ettirebilmesi adına yaptığı yiyecek, giyecek, barınma ve benzeri giderler girer[147]. Ananın masrafları karşı taraftan isteyebilmesi için, karşı tarafın maddi gücünün varlığı aranmaz[148].

Ananın talep edebileceği harcamaların bir diğeri ise gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderlerdir. Buna örnek olarak, doğacak çocuğa yapılan doğum öncesi harcamalardır[149]. Bu giderlerin karşılanmasına çocuğun ölü olarak doğması engel değildir[150]. Ana taleplerini babalık davasında ya da müstakil bir davayla ileri sürebilir. Ancak usul ekonomisi gereği taleplerin babalık davasında yer almasında yarar vardır[151].

4. Evlat Edinme Yoluyla Soybağının Kurulması

Evlat edinme ile de soybağı kurulur. Evlat edinmenin hukuki niteliği gerek Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarında, eski Medeni Kanunumuza göre bir medeni hukuk sözleşmesidir[152]. Yeni Türk Medeni Kanunu evlat edinmenin mahkeme kararı

---

verilmesinde bir isabetsizlik olmadığı gerekçesi ile başvurunun esastan reddine karar verilmiştir..." (Lexpera, E.T. 12.12.2023).

145 **ÖZTAN**, s. 565.

146 **ÖZTAN**, s. 565.

147 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ,** s. 380.

148 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 301.

149 **AKINTÜRK**, s. 380.

150 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 301.

151 **ŞİMŞEK,** Mustafa, Soybağının Kurulması Yargıtay Kararları Dergisi, C. 29, S. 3, 2003, s. 255.

152 **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 355; **SARIBAŞ**, s. 37; YİBK. T. 10.11.1954, E. 1954/17, K. 1954/24, "Evlat Edinmede hukuku aileye müteallik hususi bir mukavele ile evlat edinen ile evlatlık

ile birlikte kurulacağını düzenleme altına almıştır. Dolayısıyla kamu düzenini yakından ilgilendiren evlat edinme kurumu, özel hukuk sözleşmelerine konu edilemez [153].

Yeni Medeni Kanun ile birlikte evlatlık ilişkisinin kurulmasının mahkeme kararına bağlanmış olması, evlat edinme kurumunun hukuki niteliği noktasında doktrinde farklı görüşlere yol açmıştır. Doktrindeki bir görüşe göre evlat edinme bir medeni hukuk işlemi olarak tanımlanmış iken[154], bir diğer görüşe göre hâkim hükmüyle meydana gelen bir tasarruf olarak nitelendirilmiştir[155]. Doktrindeki diğer bir görüşe göre mahkeme kararı ile ortaya çıkan hukuki ilişki olarak tanımlanır[156].

Mahkeme tarafından verilen karar ile birlikte evlat edinen ve evlatlık arasında yapay soybağı kurulur. Kanundaki şartları taşıması halinde eşler birlikte evlat edinebilecekleri gibi, istisnaen tek başlarına da evlat edinebilirler. Her iki durumda da TMK m. 314/I gereğince "ana ve babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlat edinene geçer"[157].

5. İdari Yoldan Soybağının Kurulması

Soybağının kurulması yollarından bir diğeri ise özel kanunlardır. Buna göre toplumun belli kesim ve yerlerinde doğru kabul görmeyen fiili birliktelikler sonucu doğan çocukların soybağı kanun koyucunun belli aralıklar ile çıkardığı kanunlar ile düzgün bir şekilde kurulur. Buna göre bazı kesimlerde özellikle köylerde sadece dini nikâhlı birliktelikler mevcuttur. Bu birliktelikler neticesinde doğan çocukların haklarını korumak için kanun koyucu zaman zaman özel kanunlar çıkararak çocukların soybağlarının düzeltilmesi yoluna başvurur. Böylelikle çocuklar babalarının nüfus

---

arasında, ebeveyn Ve evlat rabıta ve münasebetinin tesisinden ibaret bir müessesei hukukiyedir.." (Lexpera, E.T. 30.07.2022).

[153] **KILIÇOĞLU**, s. 562; **SARIBAŞ**, s. 37.

[154] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 355; **SARIBAŞ**, s. 38.

[155] **ÖZTAN**, s. 567; **SARIBAŞ**, s. 38.

[156] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 360; **SARIBAŞ**, s. 38.

[157] **AKINTÜRK/KARAMAN ATEŞ**, s. 356; **ÖZTAN**, s. 586; **SARIBAŞ**, s. 38.

kütüğüne en baştan beri düzgün soybağı olan bir çocuk olarak kaydedilir[158]. Bu özel kanunların en sonuncusu 16.05.1991 tarih ve 3716 sayılı Bir Evlenme Aktine Dayanmayan Birleşmelerden Doğan Çocukların Soybağlarının Düzeltilmesine ve Bu Birleşmelerin Evlilik Olarak Tesciline İlişkin Kanun'dur[159]. Kanunun amacı, "aralarında bir evlenme akdi olmaksızın birleşip karı koca halinde yaşayanların, evlenmelerine yasal bir engel bulunmadığı takdirde bu beraberliklerinin evlilik olarak, evlilik dışında doğan çocukların neseplerinin ise ana ve babaya göre düzeltilerek tescilini sağlamaktır" (m. 1). Bu kanunun uygulaması yürürlüğe girdiği 22.09.1981 tarihinden ve bu tarihe kadar meydana gelen fiilî birliktelikler ile aynı zamanda yine bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren 300 günlük süre içinde olan doğumlara uygulanır.

22/9/1981 tarihten sonra, evlilik olmadan fiilen karı koca gibi bir arada hayatını sürdürenlerin, bu beraberliklerinin evlilik olarak tescili için bazı şartlar aranmaktaydı (m. 3). Bunlardan ilki evlenmelerine kanuni bir engelin bulunmamasıdır. Buna göre evlenme yasağı olan kişiler arasında bu kanun uygulanamazdı. Bir diğer şart da bir evlenme akdine dayanmayan beraberliklerinden dünyaya gelmiş müşterek çocuklarının olmasıdır. Üçüncü şart ise her iki tarafın da birbirleri ile evlenmek istediklerini yazılı olarak beyan etmeleridir. Bu koşullardan herhangi birinin eksikliği halinde istek reddediliyordu.

Bu kanundan yararlanmak isteyen ilgililerin ikametgâhlarının bulunduğu yer nüfus idaresine başvurmaları, bildirimde bulunmaları ve düzenlenecek belgeyi imzalamaları esastır. Ancak, birlikte başvuruda bulunulamadığı hallerde, başvuru belgesinin ilgililerin ikametgâhlarının bulunduğu yer köy veya mahalle muhtarınca onanmış olması şartı aranıyordu (m. 5).

Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte iki yıl içerisinde nesep düzeltme için başvurulmaması halinde, köy ya da mahalle muhtarları kendi yetki alanları içinde

---

[158] **ÖZTAN**, s. 540-541; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 118; **SARIBAŞ**, s. 38.
[159] R.G. 16.05.1991, S. 20873.

neseplerinin düzelmesi gerekli çocukları saptamaları ile nüfus idarelerine bildirim yapmak ve tescil ya da nesep düzeltme işlemlerini yaptırmakla mükelleftiler (m. 8).

Kanunun öngördüğü şekilde yapılan evlenme işlemleri, “evrakın nüfus kütüğüne tescil edildiği günden; nesebin düzeltilmesi işlemleri de çocuğun doğum tarihinden itibaren” hüküm ifade ediyordu (m. 9). Bu kanun yayımı tarihinden itibaren beş yıl sonra yürürlükten kalkmıştır (m. 14).

İKİNCİ BÖLÜM

DAVANIN KONUSU, HUKUKİ NİTELİĞİ, İSPAT VE USUL HÜKÜMLERİ, DAVANIN SONUÇLARI VE BENZER MÜESSESE İLE FARKI

III. DAVANIN KONUSU VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Evliliğin devam ettiği süre boyunca veya evlilik birliğinin sonlanmasından itibaren başlamak üzere üç yüz günlük süre zarfında dünyaya gelen çocuğun babasının koca olduğunu kabul eden karine babalık karinesidir. Babalık karinesi adi kanuni olup, aksi her zaman ispat edilebilir (TMK m. 285). Bununla birlikte bu karine her durumda veya her şartta hakikati yansıtmayabilir[160]. Bu durumda kocanın ve kanunda sayılan diğer kişilerin soybağını reddetme hakkı vardır[161].

Babalık karinesine çocuğun soybağının düzenliliğini sağlamak, aile birliğini korumak amacıyla kanunda yer verilmiş ise de genetik kökene bağlılık ilkesi ve çocuğun soybağının sıhhatinin daha önem arz ettiği dikkate alınarak, bu karinenin çürütülmesine imkân tanınmıştır[162]. Babalık karinesinin çürütülerek, çocukla baba arasında kurulan soybağı ilişkisini ortadan kaldırmak ancak soybağının reddi davası ile mümkündür[163]. Bu dava dışında herhangi bir yol ile çocukla babası arasında kurulmuş olan soybağı ilişkisinin geçersiz sayılmasının ve kaldırılmasının imkânı yoktur[164]. Örneğin, babalık karinesinin çürütülmesi, bir tespit davasına veya bir nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davanın konusu olamaz[165].

---

[160] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 194; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 12.

[161] **PAKSOY**, s. 355; Soybağının reddi, "Evli kadının doğurduğu çocuğun babası koca değildir." Şeklindeki tanım için Bkz. **GENÇCAN**, Aile, s. 1047.

[162] **BAYGIN**, Soybağı, s. 16; **SARIBAŞ**, s. 21.

[163] **BAYGIN**, Soybağı, s. 27; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 12.

[164] **AKÇAAL**, Medeni Hukuk, s. 174; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 12.

[165] **AKÇAAL**, Medeni Hukuk, s. 174; Yarg. 2. HD. T. 10.07.2012, E. 2012/19194, K. 2013/14858, "Davacı gerçekte davalılar gibi kendisinin de Tevfik ve Sabriye'nin evlilikleri içinde 5.5.1959 tarihinde doğduğu, davalılar ile anne-baba bir kardeş olduğu halde kendisinin 7 aylıkken çocuğu olmayan teyzesi Fatma'ya verildiğini, teyzesinin Abdullah ile olan evliliğinden doğmuş gibi onların nüfusuna 20.07.1960 doğumlu olarak kaydedilmiş olduğunu, davalılardan "Yüksel" adını taşıyan kardeşinin nüfusa kaydettirilmeyip kendisine (davacıya) ait olan nüfus kaydını kullanmakta olduğunu beyan ile gerçek anne ve babasının Tevfik ve Sabriye ve onun mirasçısı olduğunun tespitini istemiştir. Talep bu haliyle davacının gerçeğe aykırı beyanla Fatma ile Abdullah'ın evlilik birliği içinde doğmuş gibi oluşturulan kaydın iptali, gerçek anne ve babası olan Tevfik ile

Soybağının reddi davasının görülebilmesi için çocuğun babalık karinesinden faydalanmakta olması gerekir[166]. Çocuk evliliğin devam ettiği süre içinde ya da evlenmenin sonlanmasından itibaren üç yüz günlük süre içerisinde doğmasıyla çocukla babanın arasında soybağı kurulur ve çocuk bu karineden faydalanır[167]. Bununla birlikte doğan çocuğun nüfusa tescil edilmesi soybağının reddi için şart değildir[168].

Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında babalık karinesi kapsamında olmayan bir çocukla babanın arasında soybağı bağlantısı kurulamayacağından, çocuk babaya ait nüfusuna kaydedilmiş olsa dahi bu durumun ortadan kaldırılmasına ilişkin açılması gereken dava soybağının reddi davası olmayacak, nüfus kaydının düzeltilmesi davası olacaktır[169]. Zira burada bir babalık karinesi söz konusu olmadığı için, aksinin iddia edilip çürütülmesi de söz konusu değildir. Sadece babalık karinesi kapsamına girmeyen bir durumun tespiti yapılmaktadır[170]. Dava bir tespit davası niteliğinde

---

Sabriye'nin evlilik birliği içinde doğmuş olması sebebiyle davalı Yüksel'in kullanmış olduğu 5.5.1959 doğum, 4.6.1959 nüfusa tescil, 195..... T.C. kimlik numarasının kendisine ait olduğunun tespitine yönelik olup nüfus davası niteliğindedir. İsteğin soybağının reddi ve babalığın tespiti ile ilgisi yoktur…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 08.09.2022).

166 **HELVACI/ERLÜLE**, s. 194; **BAYGIN**, Soybağı, s. 27.

167 Yarg. 2. HD. T. 25.02.1999, E. 1999/13850, K. 1999/1561, "Davacı 21.10.1997 tarihimde açtığı davayla, davalıların murisi ile evlilik dışı beraberliğinden 02.11.1996 tarihinde doğan oğlunun onun nüfusuna tescil edilmesini istediği, mahkemece davanın kabulüne karar verildiği ve hükmün temyiz edilmeksizin kesinleştiği anlaşılmaktadır. Dosyada mevcut belgelerden, davacının 1.07.1992 tarihinden itibaren başkası ile evli bulunduğu, davaya konu edilen çocuğun ise nüfusa henüz kaydedilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. TMK m.241'e göre," Evlilik mevcut iken veya zevalinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır." Aynı kanunun 303. Maddesinde de "Ana, gebe kaldığı zaman evli idiyse; babalık davası, ancak çocuğun nesebi sahih olmadığına hakim hükmettikten sonra ikame edilebilir" hükmü mevcuttur. Bu durumda evliliği devam ederken, evlilik dışı ilişkisinden doğduğunu beyan ettiği çocuğun, öncelikle nüfus kanununa uygun olarak ilgili idareye yapılacak bir başvuru ile nüfus siciline kaydedilmemiş olması, kanunen babası durumunda olan tarafından nesebin reddedilip edilmediğinin araştırılmasına engel teşkil etmeyeceği cihetle, bu hususlara dikkat edilmeksizin davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur." Bkz. **GENÇCAN**, Aile, s. 1050; Yarg. 2. HD. T. 14.05.2012, E. 2012/6323, K. 2012/12948 (Yargıtay Karar Arama, E.T. 08.09.2022).

168 Yarg. 8 HD. T. 21/12/2017, E. 2017/6578, K. 2017/17330, "Babalığın mahkemece hükmen tespiti davası için, çocuğun nüfusa tescil edilmiş olması ön şart değildir. Çünkü, çocuğun nüfus siciline kaydedilmiş olması, Türk Medeni Kanunu'nun 285. maddesinde yer alan babalık karinesinin sıhhati için kurucu bir unsur değildir. Dolayısıyla çocuğun nüfus siciline kaydedilmemiş olması, TMK'nun 301.maddesi kapsamında babalık davasının görülmesine ve araştırılmasına engel teşkil etmez." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 20.10.2022), **GENÇCAN**, Aile, s. 1049.

169 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 268.

170 **ACABEY**, s. 119; **PAKSOY**, s. 355; **BAYGIN**, Soybağı, s. 27.

olduğundan, soybağının reddi davasındaki olduğu üzere açılması herhangi bir süreye bağlı değildir[171].

Soybağını reddetme, yalnızca dava yolu ile ileri sürülebilen bozucu yenilik doğuran haklardan biridir[172]. Kamu düzenini ilgilendiren bu dava türünde, tek başına inkâr veyahut ikrar, söz konusu soybağının reddedilmesi için yeterli değildir. Koca, evlilik birliği içinde doğan çocuğuyla arasındaki soybağının ortadan kalkması için, çocuğun kendi döllenmesi neticesinde olmadığını ispat etmeli ve bu ispatını açacağı soybağının reddi davasında ileri sürmelidir[173].

Soybağın reddi davası kendine özel sebepleri, tarafları, yargılama usulü, süresi olan bir dava türüdür[174]. Tek taraflı irade açıklamasıyla veyahut eşlerin kendi aralarında bir anlaşmaya vararak soybağının reddetme imkânı yoktur[175]. Bu yenilik doğurucu hakkın kullanılmasıyla açılan soybağının reddi davasında verilen hükmün kesinleşmesiyle babalık karinesi son bulur, çocukla koca arasındaki mevcut soybağı geçmişe etki edecek şekilde doğumdan itibaren ortadan kalkacaktır[176]. Bu dava sonucunda çocuk, baba bakımından soybağı ilişkisi olmayan çocuk durumuna girecektir. Çocuğun ana yönünden soybağı ise varlığını korumaya devam eder[177].

Soybağının reddi davası açma yenilik doğurucu bir hak olmakla beraber, aynı zamanda şahsa sıkı sıkı bağlanmış olan hak niteliğindedir[178]. Söz konusu davayı açma hakkının kural olarak koca ve çocuğa ait olmasıyla birlikte, ergin olmayan çocuk için atanan kayyım da bu hakkı çocuk adına kullanır[179].

---

171 **AKÇAAL**, Medeni Hukuk, s. 174.

172 **ACABEY**, s. 117; **BAYGIN**, 2010, s. 26; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 268.

173 **AKINTÜRK/ ATEŞ**, s. 269; **GENÇCAN**, Aile, s. 1050.

174 **PAKSOY**, s. 355.

175 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 270; **BAYGIN**, Soybağı, s. 27.

176 **DURMUŞ**, Rukiye Feray, Yenilik Doğuran Davalar, İstanbul 2020, s. 71 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

177 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 269; **AKÇAAL**, Medeni Hukuk, s. 175.

178 **DURMUŞ**, s. 71.

179 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 269.

IV. SOYBAĞININ REDDİ SEBEPLERİ VE İSPAT

Soybağının reddi davası babalık karinesinin çürütülmesine yönelik koca tarafından da açılabilen bir davadır. Söz konusu davada ileri sürülecek ret sebeplerini ve akabinde ispatını yasa koyucu çocuğun evli olma süresi boyunca veya evlilikten öncesi veyahut ayrı yaşarken anne rahmine düşmesi durumlarını dikkate alarak iki şekilde düzenleme altına almıştır (TMK m. 294).

A. Çocuğun Evlilik İçinde Anne Rahmine Düşmesi

Çocuğun evlilik birliği devam ederken anne rahmine düşmüş sayılmasından ne anlaşılması gerektiği hususu Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna göre, evlenme gününde itibaren en az yüz seksen günlük süre geçmesinden sonra ile evlilik birliğinin sonlanmasından itibaren en çok üç yüz günlük süre içerisinde dünyaya gelen çocuğun evlilikte anne rahmine düştüğü kabul edilmektedir (TMK m. 287).[180] Söz konusu maddede yer alan süreler tıp biliminin verileri ile aynı zamanda hayatın olağan akışı gereğince çocuğun ana rahminde kalabileceği en düşük ve en yüksek sürelerdir[181]. Günümüzde ilerleyen tıp ve gelişen teknolojiyle birlikte ananın regl dönemleri dikkate alınarak, kritik gebe kalma dönemi on ile on iki güne kadar daraltılarak, bu sürelerin tespiti mümkün hale gelmiştir. Kritik gebe kalma döneminin daraltılması soybağının reddi davasında davacıya ispat kolaylığı sağlar[182].

Evlenmeden başlayarak yüz seksen gün sonrasında doğan çocuğun, ana rahmine evlilik içinde düştüğünü kabul eden kanun koyucu, böylece kocanın baba olduğu olgusunu güçlendirir. Nitekim evlendikten yüz seksen gün sonrasında meydana gelen

---

[180] Yarg. 2. HD. T. 12/01/2017, E. 2016/24650, K. 2017/293, "Yapılan yargılama ve toplanan delillerden davalıların 06.07.2009 tarihinde kesinleşen kararla boşandıkları, velayetinin düzenlenmesi talep edilen Melisa'nın ise 23.02.2010 tarihinde doğduğu anlaşılmaktadır. Melisa evlilik birliğinin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğduğuna göre, Türk Medeni Kanunu'nun 287/2. Maddesi gereğince evlilik içinde doğmuş sayılır. Bu nedenle çocuğun velayeti boşanma kararı nedeniyle askıdadır. Mahkemece tarafların delilleri toplanarak sonucuna göre velayet düzenlemesi hakkında karar verilmesi gerekirken çocuğun evlilik dışı doğduğundan bahisle velayetin zaten annede olduğu kabul edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 02.10.2022).

[181] **PAKSOY**, s. 356; **GENÇCAN**, Aile, s. 1105; **ÖZTAN**, s. 552.

[182] **ACABEY**, s. 121; **ÖZTAN**, s. 552.

doğumun kocanın döllemesi sonucunda olduğu çok kuvvetli olasılıktır[183]. Kocanın babalığına ilişkin karinenin aksini ispat yükü davacı kocadadır (TMK m. 287). Hukuk sistemimizde yer alan ispata ilişkin "iddia eden iddiasını ispat etmekle mükelleftir" şeklindeki ispata ilişkin genel kuraldan kaynaklanır (HMK m. 190). Kanun koyucu davacı kocanın baba olmadığına ilişkin ispat konusunda tek başına şüpheyi yeterli görmez. Şüphenin yanında aynı zamanda kocanın baba olamayacağının imkânsızlığının ispatını da arayarak davacıyı ağır bir ispat yükü altına sokmuştur[184]. Zira bu durumda çocuğun o evlilikteki kocadan olduğu yönündeki karine kuvvetlidir[185]. Bu sebeple kadının zina etmesi ya da ikrar beyanı tek başına soybağının reddine karar verilebilmesine yeterli olmaz[186]. Hâkim, delil ve dayanakları resen araştırabilme yetkisine sahip olduğundan soybağının mevcut olup olmadığını yönelik başkaca delil ve emareler bulunuyorsa bunları da toplayarak mahkeme huzurunda değerlendirmelidir[187]. Kocanın genetik olarak baba olmadığının ispatı maddi imkânsızlığın ya da illiyet bağının bulunmadığına ilişkin ispatın yapılmasıyla söz konusu olur[188]. Evlenmeden itibaren yüz seksen günden önce doğumun gerçekleşmesi halinde döllenmenin evlilik öncesi yapıldığı kuvvetle muhtemel olduğundan babalık karinesi zayıflatılmış olur[189].

1. Maddi İmkânsızlığın İspatı

Evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş kabul edilen çocukla koca arasındaki soybağını çürütebilmesi için, kocanın maddi imkânsızlıklardan dolayı çocuğun

---

[183] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 350; **GENÇCAN**, Aile, s. 1105; **ÖZTAN**, s. 553; Yarg. 2. HD. T. 08.12.2011, E. 2011/7846, K. 2011/21327, "Taraflar 20.02.2008 tarihinde boşanmışlar. Küçük Ufuk ise 21.08.2008 tarihinde dünyaya gelmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 287/2 maddesi "evlenmeden başlayarak en az yükseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üç yüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır" hükmünü taşımaktadır. Bu durumda çocuk Ufuk boşanmayla sona ermiş olan evlilik birliği içinde doğmuş sayılacağından." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 02.10.2022).

[184] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 194; **TURAN**, s. 1652; **SARIBAŞ**, s. 21.

[185] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 194; **GENÇCAN**, Aile, s. 1106; **TURAN**, s. 1652.

[186] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 194; **GENÇCAN**, Aile, s. 1106; **TURAN**, s. 1652.

[187] **KÖSEOĞLU/KOCA**, s. 594; **TURAN**, s. 1652.

[188] **ÖZTAN**, s. 553; **TURAN**, s. 1653; **SARIBAŞ**, s. 21.

[189] **GENÇCAN**, Aile, s. 1112; **TURAN**, s. 1653; **SARIBAŞ**, s. 21.

kendisinden olamayacağını ispatlaması gerekir[190]. Burada koca kritik döllenme dönemi[191] olarak adlandırılan zamanda karısı ile cinsel birliktelik için yer bakımından imkânının olmadığını veyahut da kendisinden kaynaklanan nedenlerden dolayı karısıyla cinsel birlikteliğin gerçekleşmediğini, gerçekleşme imkânının olmadığını açılan soybağının reddi davasında ispat etmelidir[192].

Kritik döllenme dönemi doğum tarihinden üç yüz gün öncesi ila yüz seksen gün öncesinde kalmakta olan yüz yirmi günü kapsayan döneme, doğumun gerçekleştiği günü de eklemek suretiyle elde edilen yüz yirmi bir günlük süredir[193]. Koca karısı ile bu yüz yirmi bir günlük dönemde cinsel birliktelik yaşamış olmasının mümkün olmadığını ispatlamalıdır[194]. Koca tarafından ispatlaması gerekli olan olanaksızlık dış etkenlerden kaynaklanabileceği gibi iç etkenlerden de kaynaklanabilir[195]. Buna göre bu etkenler dış maddi imkânsızlık ve iç maddi imkânsızlık olmak üzere iki başlık altında ele alınır.

a) Dış Maddi İmkânsızlık

Dış etkenlerden kaynaklanan imkânsızlık, uzaklık, ayrılık, buluşamama, bir araya gelememe gibi tarafların fiili olarak birlikte olmalarını olanaksızlaştıran hallerdir[196]. Koca çocuğun anne rahmine düşmesine denk gelen süreçte ayrı yaşadıklarını[197], yurt dışında[198], cezaevinde, askerde, seyahatte, karantina bölgesinde

---

190 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 271; **TURAN**, s. 1654.

191 Kritik döllenme dönemi öğretide gebe kalma dönemi, ihtibal dönemi, döllenme dönemi olarak da ifade edilmektedir.

192 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 271; **GENÇCAN**, Aile, s. 1106; **TURAN**, s. 1654.

193 **GENÇCAN**, Aile, s. 1106; **TURAN**, s. 1654.

194 **PAKSOY**, s. 357; **TURAN**, s. 1654; **SARIBAŞ**, s. 22.

195 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 336; **TURAN**, s. 1654.

196 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 272; **TURAN**, s. 1654.

197 Yarg. 2. HD. T. 13.06.2006, E. 2006/2900, K. 2006/9378, "Dinlenen tanıklar, annenin davacıya hamile kaldığı dönemde kocasından ayrı yaşadığını beyan ettiklerine ve davalılar da bu iddiayı kabul ettiklerine göre Türk Medeni Kanunu'nun 288/1. maddesi gereğince davacının başka bir kanıt getirmesine de gerek yoktur. Davanın kabulü ile davacı ile davalı H. Ö. Arasındaki soybağının reddine karar verilmesi gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 02.10.2022).

198 Yarg. 2. HD. T. 12.03.2012, E. 2013/1056, K. 2013/3271, "Evliliği sona erdiren boşanma davasının 23.10.2001 tarihinde açıldığı, davacı ile çocuğun annesinin 2001 yılından beri fiilen ayrı yaşadıkları, davacının o tarihten beri yurt dışında olduğu, davalının da 2003 yılından sonra yurtdışına çıkış

olduğu veyahut da hastanede yoğun bakımda tedavi gördüğü gibi dış faktörlerden kaynaklanan kaynaklı sebeplerle karısıyla cinsel birliktelikte bulunmasının imkânsızlığını ispatlayarak soybağının reddi kararı verilmesini sağlar[199]. Burada koca öyle bir yerde olmalı ki karısı ile bir araya gelip cinsel ilişkinin gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu ispatlamalıdır. Tek başına kocanın Siverek'te karının Şanlıurfa'da bulunması tek başına dış maddi imkânsızlığın ispatı için yeterli değildir[200]. Burada koca bu olguyu ispatlamakla sadece ispat yükünden kurtulur ve davalı eşe ispat yükü geçer. Nitekim burada kadın kocanın kritik döllenme döneminde Şanlıurfa'ya gelerek cinsel birliktelik yaşadıklarını ispatladığı takdirde babalık karinesi geçerliliğini korur.

b) İç Maddi İmkânsızlık

Kocanın ispat etmesi gereken bir diğer imkânsızlık ise iç maddi imkânsızlıktır. İç maddi imkânsızlık, kocanın fiziksel ya da psikolojik sebeplerden dolayı cinsel birliktelik yeteneğinin olmaması halidir[201]. Bu durumda koca kritik döllenme döneminde felçli olduğundan hareket kabiliyetinin olmadığını, fiilen cinsel birlikteliği engelleyecek derecede sağlık problemlerinin olduğunu örneğin fiziksel veya ruhsal yönden tam iktidarsız olduğunu ispat etmelidir[202].

2. İlliyet Bağının Bulunmadığının İspatında Kullanılacak Yöntemler

Koca, karısıyla cinsel ilişkide bulunmasının olanaksızlığını ispatlayamadığı takdirde, cinsel birliktelik ile doğum arasındaki illiyet ilişkin bağın yokluğunu ispat

---

kaydının olmadığı, Türkiye'de yaşadığı, çocuğun ayrı yaşama sırasında ana rahmine düştüğü yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Çocuk, ayrı yaşama sırasında ana rahmine düştüğüne göre, böyle bir durumda davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez (TMK m. 288/1). O halde, başka kanıt getirmesi yasal olarak gerekmeyen davacıdan, çocukla arasında soybağı olup olmadığının tespiti yönünde genetik inceleme yaptırması da istenemez. Davalıya dava dilekçesi ve duruşma günü usulüne uygun olarak tebliğ edilmiş, davalı duruşmalara katılmamış, cevap da vermemiştir. Çocuk davada kayyım marifetiyle temsil olunduğuna göre, somut olayda genetik inceleme için ananın ve çocuğun aranmasına da artık lüzum bulunmamaktadır. Davacının, çocuğun ayrı yaşadıkları sırada ana rahmine düştüğünü kanıtlamış olması yeterlidir. Bu da kanıtlanmıştır. O halde davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, isteğin reddi doğru görülmemiştir..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 02.10.2022).

199 **GENÇCAN**, Aile, s. 1107; **AKÇAAL**, Medeni Hukuk, s. 175.

200 **GENÇCAN**, Aile, s. 1107.

201 **GENÇCAN**, Aile, s. 1107; **ÖZDEMİR**, s. 24.

202 **KÖPRÜLÜ,** Bülent / **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 211; **ÖZDEMİR**, s. 24.

etmelidir[203]. Burada koca karısıyla cinsel birliktelik yaşadığını kabullenmektedir. Ancak çocuğun bu cinsel birliktelik sonucu olmadığını ileri sürmekte olup bu iddiasını ispatlamalıdır[204].

Koca, karısının yumurtası ile başka erkeğin sperminin doğal ya da yapay yollardan döllendiğini veyahut da karısının cinsel birliktelik öncesi zaten gebe olduğunu ya da koca kısır olduğunu veya çocuk yapma yeteneğinin olmadığını ispatlaması halinde illiyet bağının yokluğu ortaya çıkar ve babalık karinesi çürütülür[205]. İlliyet bağı yokluğunun ispatında doğan çocukta başka ırka ait belirgin özellikler söz konusuysa[206] ve çocuğa dışardan bakıldığında çocuğun kocadan olma imkânı yoksa da soybağının reddi mümkündür[207]. Burada ispat noktasında kan örnekleri ile DNA incelemesine gerek duyulmamaktadır. Çocukta yapılan bedeni muayene ve bunun sonucunda verilen doktor raporu ispat için yeterlidir[208].

Kocanın, karısının kritik döllenme döneminde başka erkeklerle cinsel ilişkide bulunduğunu kanıtlaması, kadının kritik döllenme döneminde başka erkeklerle cinsel birliktelikte bulunduğunu ikrar etmesi, genetik babanın çocuğun kendi döllemesi sonucu olduğunu kabul etmesi veyahut da kocanın karısının döllenmenin önlenmesini sağlayan ilaçlar ve benzeri materyalleri kullandığını ispatlaması halinde bile söz konusu durum yalnız başına babalık karinesini çürütülmesini sağlamaya imkân vermez[209]. Çünkü tek başına kadının kritik döllenme döneminde başka erkekler ile cinsel ilişkisinin olduğunun ispatı, çocuğun kocadan olmadığı gerçeğini yansıtmaz. Burada koca tarafından, çocuğun başka erkeklerden olma ihtimali değil, çocuğun kendi cinsel birlikteliğinden olmadığını kanıtlaması gerekmektedir.[210].

---

[203] **HELVACI/ERLÜLE**, s. 195; **ÖZDEMİR**, s. 25.

[204] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 336; **ÖZDEMİR**, s. 25.

[205] **ACABEY**, s. 122; **ÖZTA**N, s. 545; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 336; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 273; **PAKSOY**, s. 357.

[206] Örneğin, bir zenci ise, siyah ırk, çekik gözlü ise.

[207] **GENÇCAN**, Aile, s. 1110; **TARIM**, s. 7; **ATEŞ**, s. 29.

[208] **GENÇCAN**, Aile, s. 1110; **TARIM**, s. 7; **ATEŞ**, s. 29.

[209] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 337; **GENÇCAN**, Aile, s. 1108-1109; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 15.

[210] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 337; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 274; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 15.

İlliyet bağı yokluğunun ispatında başvurulacak bilimsel yöntemler kan incelemesi ile antropolojik yöntem ve DNA incelemesi olmak üzere üç şekilde ele alınır. Bu yöntemler sonucu elde edilen veriler illiyet bağının varlığı veya yokluğu noktasında doktor raporu ile belgelenir ve ispat için kullanılır[211].

aa) Kan İncelemesi ve Antropolojik Yöntem

Kan incelemesi ile çocuğun kan grubu ile babanın kan grubu dikkate alınarak çocuğun babadan olup olmadığının tespiti yapılır[212]. Yapılan inceleme sonucunda kocanın baba olmadığı yönünde tespit içerikli rapor tanzim edilmiş ise soybağının reddi davası kabul edilir. Mahkeme davacı baba ile çocuğun kan incelemesi neticesinde örnekler ile DNA incelemesi yaptırarak, genetik araştırma sonucunda davacı tarafın "baba" olup olmadığını tıbbi olarak belirlemek için Adli Tıp Kurumu'ndan rapor almalı, gelen sonuca göre hüküm kurmalıdır[213]. Soybağı ilişkisinin, tereddüte mahal veremeyecek şekilde ortaya konulması durumundan davanın kabulüne karar verilir. Bu hususta tıp biliminin ve tekniklerinin tüm olanaklarından yararlanılmalıdır[214]. Günümüz şartlarında kan grubu incelemesine yönelik tıbbi yöntemler, bir çocuğun babasının kim olduğunu %99,7 gibi yüksek oranlarda ispat edilebilir[215].

Çocuğun üç yaşının altında olmaması şartıyla ana ve babanın dış görünüş özelliklerinin saptanarak çocuğun kafatası, kemik ve cilt benzerliğinin araştırılıp rapor düzenlenmesine benzerlik testi bir diğer adıyla antropolojik yöntem denir[216]. DNA

---

[211] **GENÇCAN**, Aile, s. 1111.

[212] Yarg. 2. HD. T. 01.11.200, E. 2007/19882, K. 2007/14621, "Olayları açıklamak taraflara hukuki nitelendirme hakime aittir.(HUMK. Md 76) Evlilik devam ederken doğan çocuğun babası kocadır. (TMK md.285) Davacı dava dilekçesinde evlilik birliği içinde doğan küçük 18.04.2007 doğumlu Demir'in babası olup olmadığının tespitini ve soybağının reddini istemiştir. (TMK md.286) Yasal olarak davacı baba olduğundan, ayrıca babalığın tespitinden söz edilemez. 13.02.2006 tarihli Adli Tıp Kurumu raporu ile de davacının küçüğün babası olduğu anlaşılmıştır. Mahkemece davacının davasının reddi gerekirken…" bkz. **GENÇCAN**, Aile, s.1111 dpn. 257.

[213] Yarg. 2. HD. T. 12.03.2009, E. 2007/18062, K. 2009/4443 (Yargıtay Karar Arama, E.T. 02.10.2022).

[214] **GENÇCAN**, Aile, s. 1111; **SONAT**, Ali, Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri, MÜHF – HAD, C. 19, S. 3, s. 327.

[215] **BAYGIN**, Soybağı, s. 46; **ÖZTAN**, s. 546; **SONAT**, s. 328.

[216] **ÖZTAN**, s. 546; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 211-212.

incelemesi yöntemi, antropolojik yönteme kıyasen daha güvenilir olduğundan mahkemeler tarafından asıl tercih edilen yöntemdir[217].

bb) DNA İncelemesi

Günümüz şartlarında soybağına ilişkin tespitte başvurulan en güvenilir metot DNA incelemesidir[218]. DNA testinde soybağı ilişkisinin mevcut olup olmadığının yüzde yüze yaklaşık bir oran üzerinden tespiti mümkün olduğundan, soybağına ilişkin davalarda mühim bir kanıt vasıtası niteliğindedir. DNA testinin, kan, doku, saç, tükürük, idrar, sperm gibi her türlü örnek üzerinde yapılması mümkündür[219].

Günümüzde DNA incelemesinde kullanılan usullerden biri de swap diye adlandırılan hususi pamuk çubuklar ile ilgiliye ait yanağın iç kısmında bulunan hücrelerin alınması ve kullanılması usulüdür. Diğer bir adıyla yanak kazıma yöntemidir. Söz konusu yöntem ile DNA incelemesinin yapılması ancak DNA'sı incelenecek olan kişinin yaşaması şartına bağlıdır. Söz konusu yöntem, bireye acı vermemekte, enfeksiyona ilişkin riskleri bulunmamaktadır. Ayrıca kesin denilecek yakınlıkta sonuçlar elde edilmektedir[220].

Soybağına ilişkin tespitlerde adli tıpa ilişkin metotlar özel ve tekniksel bilgiler kullanılması gerekir. Bu sebeple hâkim tarafından yapılan incelemelerde uzman bilirkişilere başvurulmaktadır. İncelemeyi esasında adli tıp alanında uzman resmi olarak görevlendirilmiş bilirkişilerden oluşan Adli Tıp Kurumu yapar[221]. Yargıtay içtihatları doğrultusunda uygulamada doğrudan DNA incelemesine başvurulur[222].

---

[217] **SONAT**, s. 328; **TÜZÜNER**, s. 1142.

[218] **TARIM**, s. 135; **TÜZÜNER**, s. 1142.

[219] **YENERER/ÇAKMUT**, s. 78; **ACABEY**, s. 128.

[220] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 173-174; **SONAT**, s. 328.

[221] **KONURALP**, Orhan Emre, Kişilerden Kan ve Doku Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 292'inci Maddesi Karşısında Türk Medeni Kanun'un 284. Maddesi'nin Durumu, AÜHFD, S.4, Aralık 2020, s. 1620; **BUDAK**, Ali Cem, Türk Medeni Usul Hukukunda Tıbbi Deliller, YÜHFD, Özel Sayı, Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu, C. III, S. 2, 2006, s. 342.

[222] Yarg. 18. HD. T. 21.06.2016, E. 2015/12963, K. 2016/9923; Yarg. 18. HD. T. 03.03.2015, E. 2014/15733, K. 2015/3236 (Lexpera E.T. 14.12.2023).

Hâkim sağlık yönünden tehlike oluşturmayan araştırma incelemelere başvurabilir[223]. Araştırma için başvurulan DNA testine ilişkin harcama bir yargılama gideridir[224]. Hâkim tarafından resen yapılması gereken işlem için gerekli masraf yatırılmadığı takdirde, dava sonucunda haksızlığı ortaya çıkan taraftan karşılanmak üzere Devlete ait Hazine'den karşılanmasına karar verilebilir[225]. Hâkim kamu düzenini yakından ilgilendiren soybağı kurumunu doğru saptayıp gerekli kararı vermek için tüm delilleri serbestçe değerlendirir. Ancak kesinlik içeren tıbbi raporlar da aile mahkemesini bağlar ve hükme esas alınır[226].

B. Çocuğun Ana Rahmine Evlilikten Önce veya Ayrı Yaşama Esnasında Düşmüş Olması

Çocuğun anne rahmine evlenmeden öncesinde ya da tarafların ayrı yaşadıkları esnada düşmesi halinde davacı tarafın açmış olduğu soybağının reddi davasında başkaca delil sunması gerekmemektedir. (TMK m. 288/1). Burada zayıflatılmış bir babalık karinesi söz konusudur[227]. Bunun nedeni de babalık karinesinin temelinin, çocuğun karı ile koca arasındaki cinsel birliktelik sonucu olup olmadığına

---

[223] Yarg. 2 HD. T. 06.04.2009, E. 2009/2547, K. 2009/6486, "Bu cümleden olarak Türk Medeni Kanununun 284/2. maddesi gereğince; tarafların ve üçüncü kişilerin soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan her türlü araştırma ve incelemeye rıza göstermekle yükümlü oldukları da gözetilerek; her türlü tıbbi ve biyolojik araştırma, benzerlik testleri yapılmalı, baba olduğu iddia edilen kişinin %99,73 oranından daha az ihtimalle baba olabileceğinin belirlenmesi halinde; DNA tiplemesi yapılması imkanı araştırılmalı; davalının baba olamayacağı ihtimali tamamen bertaraf edilip; delillerin hep birlikte serbestçe takdiri yoluna gidilmelidir." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 27.09.2022).

[224] Yarg. 2 HD. T. 15.12.2012, E. 2011/12331, K. 2012/27194, "Davacı tarafça DNA testi için ödenen giderler yargılama giderlerinden olup masraf makbuzu dosyaya ibraz edilmiştir. O halde davalının bu giderlerden de sorumlu tutulması gerekirken bu hususta bir karar verilmemiş olması doğru görülmemiş." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 30.09.2022).

[225] **GENÇCAN**, Aile, s. 1030.

[226] Yarg. 8 HD. T. 14.10.2019, E. 2017/12808, K. 2019/8945, "Davacılar vekilinin nüfusa kayıt ve tesciline ilişkin talebinin Bölge Adliye Mahkemesince kayıt ve tescilin idari bir işlem olması nedeniyle reddedilmesinde bir isabetsizlik yoktur. Ancak davacılar vekili dava dilekçesinde babalığın da tespiti isteminde bulunmuştur. İlk Derece Mahkemesince delillerin toplandığı, ileri sürülen iddiaya ilişkin DNA testi yapıldığı, A..Kurumu Başkanlığı Biyoloji İhtisas Dairesince düzenlenen 28.10.2016 tarihli ve 91778600-101.02-16-85270/3866 sayılı raporda, davalı ...'un %99,99 ihtimalle davacılar ..., ... ve ...'nin biyolojik babası olabileceğinin tespit edildiğinin bildirildiği anlaşıldığına göre, Bölge Adliye Mahkemesince İlk Derece Mahkemesinin gerekçesi doğrultusunda babalığın tesbitine ilişkin istemin kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir…" (Hukuk Medeniyeti, **http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/5827330/?v=list&aranan=dna%20testi**, E.T. 01.10.2022).

[227] **GENÇCAN**, Aile, s. 1112.

dayanmasıdır. Nitekim çocuk evliliğin devam ettiği esnada meydana gelen bir cinsel birlikteliğin sonucu değilse, bir diğer deyişle soybağı reddedilmek istenen çocuk evlilikten öncesinde ya da tarafların ayrı yaşaması sırasında anne rahmine düşmüş ise, artık ispata ilişkin yük zayıflar ve davacı kocanın başka delil getirmesi aranmaz[228]. Bunun dışında kritik gebelik söz konusu oluğu dönemde koca ile karısının cinsel birliktelik yaşadığına ilişkin inandırıcı deliller bulunması halinde kocanın baba olduğuna dair karinenin geçerliliği devem etmektedir. (TMK m. 288/2).

Kanun koyucu burada iki durumda kocanın babalığı karinesini zayıflatılmış hal olarak kabul etmiştir. Bunlar, çocuğun anne rahmine evlilikten önce düşmüş olması ile çocuğun ana rahmine ayrı yaşama esnasında düşmüş olması halidir.

1. Çocuğun Ana Rahmine Evlilikten Önce Düşmüş Olması

Evlenmeden itibaren yüz seksen gün geçmeden önce doğumun gerçekleşmesi halinde çocuğun evlilik öncesi döllenmenin ürünü olduğu kabul edilir. Tıp biliminin verilerine göre asgari gebelik süresi yüz seksen gündür. Bu süreye ilişkin hesaplamada Türk Borçlar Kanunu gereğince evlenme günü dikkate alınmalıdır[229](TBK m. 92). Buna göre evlenme sözleşmesinin yapılmasından itibaren yüz seksen gün geçmeden önce doğumun gerçekleşmesi halinde, davacı koca soybağını reddetmesi için sadece evlendiği tarihi gösterir belge ile soybağını reddedeceği çocuğun doğum tarihini gösterir belgeleri, açtığı davada ileri sürmesi davanın kabulü için yeterli olur[230]. Bunun haricinde davacıdan bu çocuğun kendisinden olmadığına yönelik başka bir hususun ispatı aranmaz[231].

---

[228] **ACABEY**, s. 123.

[229] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 264; **ÖZDEMİR**, s. 40.

[230] **PAKSOY**, s. 359.

[231] Yarg. 2. HD. T. 01.10.2012, E. 2011/10307, K. 2012/23131, "Dava küçük A.. kayyımı tarafından açılan soybağının reddi davasıdır (TMK md. 286/2). Çocuk evlenmeden önce veya ayrı yaşam sırasında ana rahmine düşmüşse davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez (TMK md. 288/1). Delillerin bu çerçevede değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken davalı Kibar'ın meşruhatlı davetiyeye rağmen DNA için doku örneği vermediği gerekçesiyle davanın reddi doğru bulunmamıştır." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 21.10.2022).

2. Eşlerin Ayrı Yaşadığı Esnada Çocuğun Ana Rahmine Düşmüş Olması

Babalık karinesinin zayıflatılmış hallerinden ikincisi ise eşlerin ayrı yaşama esnasında çocuğun ana rahmine düşmüş olmasıdır. Kadının kritik gebe kalma döneminde eşlerin ayrı yaşaması halinde davacı kocanın sadece bu durumu ileri sürmesi, zaten zayıflatılmış olan babalık karinesini çürütür. Ancak kritik gebelik söz konusu olduğu dönemde koca ile karısının cinsel birliktelik yaşadığına ilişkin inandırıcı delillerin bulunması halinde koca hakkındaki babalık karinesi hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eder[232].

743 sayılı eski Medeni Kanun'da açıkça ayrılık kararı arandığı halde yeni Medeni Kanun, "ayrı yaşama sırasında"[233] ifadesini kullanarak, hâkimin ayrılık kararı vermesini aramaz. Hâkim tarafından verilen ayrılık hükmü aranmaksızın davacı koca ayrılık sürecinde çocuğun ana rahmine düştüğünü ileri sürmesi soybağını reddetmede yeterlidir[234]. Başkaca delil gösterilmesi gerekmez, davacının ispat yükü yoktur[235]. Tıp alanındaki gelişmeler kadının kritik gebelik dönemini 10 ila 12 gün aralığında sınırlayabildiği için, ayrılık döneminin bu günler içinde kaldığının ispatı soybağının reddi için yeterli olur[236]. Yargıtay da çocuğun anne rahmine düştüğü sırada tarafların ayrı yaşadıklarının tanık beyanıyla ispatlanmasını soybağının reddi için yeterli görmüştür[237].

---

[232] **PAKSOY**, s. 359; **TARIM**, s. 124.

[233] Burada ayrı yaşama sırası halinden anlamamız gereken dört durum vardır. Bunlar; Eşlerin bir hâkim kararı nedeniyle ayrı yaşama hali, Eşlerden birinin TMK m.197 gereğince ayrı konut edinmeye izninin olması, Boşanma davası esnasında TMK m.169 gereğince önlem amaçlı ayrı yaşama, Fiili ayrı yaşamadır.

[234] **GENÇCAN**, Aile, s. 1113; **TARIM**, s. 124.

[235] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 339; **TARIM**, s. 124.

[236] **ACABEY**, s. 126; **BAYGIN**, s. 45.

[237] Yarg. 2 HD. T. 13.06.2006, E. 2006/2900, K. 2006/9378, "Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. (Babalık karinesi) (TMK. md. 285/1) Davacının annesi davalı A. 6.5.1986 tarihinde kocası (davalı) H.'dan boşanmıştır. Davacı M., evliliğin sona ermesinden sonraki üç yüz gün içinde (24.11.1986) tarihinde doğmuştur. Davacı, 24.11.2004 tarihinde ergin olmuş, dava ise 1.4.2005 tarihinde açılmıştır. Dava süresinde ikame edilmiştir. (TMK. md. 289/2). Davacının annesi kızlık hanesine annesinin aile soy ismi ile tescil edilmiş olması ve bu hanede baba adının "Ali" gösterilmiş bulunması çocukla koca arasında yasal olarak kurulmuş olan soybağını (TMK.md. 285/1) ortadan kaldırmaz. Bu soybağı geçersiz kılınmadıkça, davacının babalık davası açmasına da olanak yoktur. Dinlenen tanıklar, annenin davacıya hamile kaldığı dönemde kocasından ayrı yaşadığını beyan ettiklerine ve davalılar da bu iddiayı kabul ettiklerine göre Türk Medeni Kanunu'nun 288/1. maddesi gereğince davacının başka bir kanıt getirmesine de gerek yoktur. Davanın kabulü ile davacı ile davalı H. Ö. arasındaki soybağının reddine karar verilmesi gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir." (Lexpera, E.T. 16.09.2022).

Kanun koyucu TMK m. 288/1 ile çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez. Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur. Bu maddeyle gebe kalınan dönemde koca ile karasının cinsel birliktelik yaşadığına ilişkin inandırıcı deliller bulunuyorsa, kocanın baba olduğuna dair karinenin geçerliliğinin korunduğu hüküm altına alır (TMK m. 288/II). Zayıflatılmış olsa da varlığını devam ettiren babalık karinesini çürütebilmek için kadına kocası ile kritik gebe kalma döneminde cinsel ilişkide bulunduğunu ispat külfeti getirilmiştir[238].

Yukarıda bahsedilen kritik gebe kalınan dönemde kocayla karısının cinsel birliktelik yaşadığının ispatında aynı konutta eşlerin birlikte yaşaması tek başına yeterli değildir[239]. Cinsel ilişkinin gerçekleştiğinin kesin olarak ispatı aranmasa da bu duruma kuvvetli şekilde delalet olacak delillerin sunulması gerekir[240]. Davalı tarafın ileri sürdüğü deliller ile cinsel ilişkinin gerçekleştiği noktasında kanaat oluşur babalık karinesi canlanır ve koca bu durumda ispat yükü altına girer. Bu durumda kocanın evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş çocukların soybağının reddinde gereken ispat vasıtalarını kullanması gerekir. Dolayısıyla koca ya cinsel ilişkinin iç veya dış maddi imkânsızlıklardan kaynaklandığını ya da çocuğun doğumuyla kendi cinsel birlikteliği arasında illiyet bağı bulunmadığını ispat etmelidir[241].

V. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA USUL

A. Soybağının Reddi Davasında Uygulanacak Kanun Hükümleri

Aile mahkemelerindeki davalarda hangi usul hükümlerinin uygulanacağı 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargıla Usullerine Dair Kanun m. 7/3 ‘te düzenlenmektedir. Bu hükme göre özel yasalardaki düzenlemeler saklı kalması kaydıyla, 4787 sayılı yasada düzenlemeye yer verilmeyen hususlarda Türk Medenî

---

[238] **BAYGIN**, s. 45; **TARIM**, s. 125.
[239] **ACABEY**, s. 127; **GENÇCAN**, Aile, s. 1116.
[240] **BAYGIN**, s. 49.
[241] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 281.

Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Yargılamada öncelikle 4787 sayılı kanun dikkate alınacak, burada uygulanacak hüküm olmadığı takdirde 4721 sayılı kanuna başvurulacak, yine uygulanacak hüküm bulunmazsa 6100 sayılı kanuna başvurulur[242]. Her halükârda da özel kanunlardaki hükümler öncelikle dikkate alınır. Soybağının reddi davaları Aile Mahkemelerinin görev alanına girdiğinden, bu davalarda usul hükümleri yukarıdaki sıralama dikkate alınarak uygulanır.

1. 4787 Sayılı Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanabilirliği

4787 sayılı Kanun'un m. 7/I'de, "Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir." düzenlemesine yer verilmiştir. Bu maddeye göre aile mahkemelerinin görevine giren dava ve işlerin özellikleri dikkate alınarak esasa girmeden önce hâkimlere tarafları sulhe teşvik etme noktasında emredici hüküm getirilmiştir. Burada aile mahkemesinin sulhe teşvik etmesinin amacı, aile arasındaki sevginin, saygının ve hoşgörünün kaybolmasına fırsat vermeden problemlerin çözüme kavuşturulmasının sağlanmaya çalışılmasıdır. Bununla birlikte sulhe teşvikin aile mahkemeleri tarafından uygulanması pek mümkün değildir. Çünkü aile mahkemeleri tarafından görülmekte olan uyuşmazlıkların birçoğu kamu düzenini yakından ilgilendirir. Dolayısıyla da taraflar feragat gibi istisnalar saklı kalmak kaydıyla dava üzerinde serbestçe tasarruf edemezler.[243]. Sulhe teşvik ile ilgili olan bu kanun maddesinin soybağının reddi davasında uygulanabilirliği noktasında doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Doktrindeki bir görüş, aile mahkemesinin davanın tarafları sulhe teşvik etme noktasında bir zorunluluğunun olmadığını savunur[244]. Buna göre

---

[242] **ARSLAN**/Aziz Serkan, Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/1, s. 199.

[243] **TARIM**, s. 69.

[244] **TARIM**, s. 69.

mahkeme önüne gelen dava ve işlerin niteliğine bakarak davanın mahiyetinin sulhe teşvike uygun olması halinde tarafları sulhe teşvik edecektir[245]. Doktrindeki bir diğer ve ağırlıklı olan görüş ise kanun metni emredici hukuk normu ihtiva ettiğinden sulhe teşvikin aile mahkemelerinin görev alanına giren tüm dava işlerde uygulanması gerektiğini savunmaktadır[246]. Bizimde benimsediğimiz görüşe göre, aile mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlerin hepsinin sulhe teşviki mümkün değildir. Nitekim 4787 sayılı yasanın 7/1 maddesinde aile mahkemelerinin "önüne gelen dava ve işlerin özelliklerine göre" ifadesine yer vermekle sulhe teşvikin olamayacağı istisnai durumların olabileceğine yer vermiştir. Bununla birlikte konumuz itibariyle soybağının reddi davası da sulhe elverişli değildir. Zira soybağının reddi davası kamu düzenini yakından ilgilendirdiğinden ve taraflarca davaların konuları üzerinde serbest şekilde tasarruf etme yetkilerinin olması mümkün olmadığından sulh noktasında da iradelerini ortaya koyamazlar. Nitekim burada çocuğun mevcut soybağı taraf iradeleri ile ortadan kalkmaz veyahut da çocuğun soybağı yine tarafların iradeleri ile mevcudiyetini korumaz. Çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerekliliği de tarafların tasarruf yetkisini ortadan kaldırır.

2. Medeni Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanabilirliği

Soybağının reddi davasında Türk Medeni Kanun hükümlerinin uygulanabilmesi için 4787 sayılı Kanunda hüküm bulunmaması gerekir (TMK m. 7/1). 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'da usul normundan ziyade maddi hukuk normu ihtiva eder[247]. TMK'nın 284. maddesinde soybağının reddi davasına uygulanacak yargılama usulü bakımından özellik arz eden iki düzenleme öngörülmüştür. Diğer hususlar yönünden ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapılmıştır. Bu maddeden açıkça anlaşılacağı üzere soybağının reddi davasında "re'sen araştırma ilkesi" uygulanır[248].

---

[245] **ARAS**, Bahattin, Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözüme Teşviki, Yargıtay Dergisi, C. 31, S. 3, 2005, s. 304; **TARIM**, s. 69.

[246] **TERCAN**, Erdal, Türk Aile Mahkemeleri, AÜHFD, C. 52, S. 3, s. 48-49, 2003.

[247] **KILIÇOĞLU**, s. 411.

[248] **ÖZÇELİK**, Volkan, Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 258 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi); **KURU**, Medeni Usul El Kitabı, C.1, 2. Baskı,

Resen araştırma ilkesinin uygulanması dolayısıyla soybağının reddi davaları, diğer hukuk yargılamalarından farklılık arz eder[249].

3. Hukuk Muhakemeleri Kanun'daki Usul Hükümlerinin Soybağının Reddi Davasında Uygulanması

Hukuk Muhakemeleri Kanununun soybağının reddi davasında uygulama alanı bulabilmesi için, hem 4787 sayılı kanun hem de 4721 sayılı kanunda soybağının reddi davasına ilişkin uygulanacak usul hükümleri bulunmamalıdır. Soybağının reddi davasına hangi yargılama usulünün uygulanacağına 4787 Sayılı Kanun m. 7'de açıkça yer verilmemiştir[250]. 4721 Sayılı Medeni Kanun'da da aile hukukunun düzenlendiği bölümde ise belli dava ve işlerde uygulanacak yargılama usulü bakımından özel düzenlemeler öngörülmüştür[251]. Örneğin boşanma davasında durum böyledir (TMK m. 184). Aile mahkemelerinin görev ve işlerine giren davalarda uygulanması gereken özel yargılama usulü varsa bu uygulanmakta, bununla birlikte haklarında yargılama usulü bakımından özel düzenleme öngörülmeyen dava ve işler yönünden HMK'daki genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler esas alınmaktadır[252]. Nitekim aile mahkemesi, asliye hukuk mahkemesi derecesinde olduğundan, asliye hukuk mahkemesinde kural olarak uygulanan yazılı yargılama usulü, soybağının reddi davasında TMK'nın 284. maddesindeki özel düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla uygulanacaktır[253].

Ankara 2021, s. 342; **ÖZEKEŞ**, s. 568; **YILMAZ**, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Değiştirilmiş 2. Baskı, Ankara 2013, s. 1312.

249 **TARIM**, s. 72.

250 **TERCAN**, s. 41.

251 **TARIM**, s. 73.

252 **ARSLAN**, s. 200.

253 Yarg. 8. HD. T. 19.03.2019, E. 2017/8849, K. 2019/2904, "Dava, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286 ve devamı maddelerinde düzenlenen koca tarafından çocuğun annesi aleyhine açılan soybağının reddine ilişkin olup dava vekil aracılığı ile açılmıştır.6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) iki temel yargılama usulü düzenlenmiştir. Bunlar yazılı (m. 118-186) ve basit (m. 316-322) yargılama usulleri olup, davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklılık göstermektedir. Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 316.maddesinde sayılmış olup, soybağı davaları bu kapsamda bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde de bu yönde hüküm olmadığından somut uyuşmazlıkta yazılı yargılama Usulü uygulanmalıdır." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 22.10.2022).

B. Soybağının Reddi Davasında Kamu Düzeni ve Kamu Yararı

Soybağının reddi davası hem kamu düzeni hem kamu yararı ile ilişkili bir davadır. Bu sebeple soybağının reddi davasında uygulanacak hâkim ilkeler noktasında özellikli durumlar söz konusu olmaktadır[254]. Kanun koyucu kamu düzeni ve kamu yararı kavramlarının tanımını yapmamış ve bu tanımların içeriğini doktrin ve yargı kararlarına bırakmıştır[255]. Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında kamu düzenini şöyle ifade etmiştir; "Kamu düzeni, toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilâtının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade ettiği, bir başka deyimle cemiyetin her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kuralları kapsamaktadır."[256] Anayasa Mahkemesi ise kamu yararını, kişi ve toplum huzurunun sağlanması olarak ifade etmektedir.[257].

Soybağı kavramının kamu düzeni ile doğrudan ilgili olması, soybağının reddinde toplumun temel taşı olan ailenin huzuru ve aynı zamanda soybağı reddedilen çocuğun da üstün yararının gözetilmesi gerekliliğinden gelir. Nitekim burada soybağının doğru tespitinin yapılıp, çocuğunda genetik kökenini bilme hakkına ulaşmasında ferdin, ailenin ve en nihayetinde kamunun menfaatleri bulunur[258]. Bu sebeple yasa koyucu, soybağına ilişkin davaları doğrudan kamu düzenini ilgilendiren ve kamu yararının bulunduğu davalardan kabul etmiştir[259]. Soybağına yönelik ilişkinin kamu düzeniyle alakalı olması bilhassa soybağının tarafların kendi istekleri yönünde kurulamaması veya kaldırılamaması noktasında kendisini gösterir[260].

---

[254] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 114.

[255] Kamu düzeni kavramı, tanımlanması güç olan, zamana ve mekâna göre değişkenlik gösterebilen bir kavramdır. Ancak, kamu düzeni için, "toplumda belirli bir zaman diliminde geçerli olan ve toplumun çıkarlarını koruyan kurallar bütünüdür" denilebilir. Bkz **UYUMAZ**, Alper, **ERDOĞAN**, Kemal, Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, DEUHFD, C.17, S.1, 2015, s. 137.

[256] AYM, T. 28.01.1964, E. 1963/128, K. 1964/8 (RG. 17.04.1964, S. 11685).

[257] AYM, T. 05.04.1977, E. 1977/1, K. 1977/20, (RG. 05.12.1977, S. 16130).

[258] **YILMAZ**, Şerh, s. 1312.

[259] **ÖZDEMİR**, s. 26.

[260] **SEROZAN**, Çocuk, s. 158.

Soybağının reddi davasında kamu düzeni ve kamu yararı kavramlarının yargılamada görünümü kendini, hâkime ait yetkilerin tespit edilmesinde, yargılama sırasındaki tarafça ortaya konulan iradelerin sınırlanmasında ve yargılama ilke ve esaslarının belirlenmesi huşularında gösterir. Dolayısıyla soybağına ilişkin davalarda hâkime ait yetkiler, davanın kamu düzeni hususunu ilgilendirmesi veyahut ilgilendirmemesi noktasında belirlenir[261].

Soybağı davalarında cumhuriyet savcısına dava açma yetkisinin verilmesi kamu yararı kavramının bu davalarda önemli rol oynamasında kaynaklanmaktadır. Yasa koyucu, kamu yararı için dava açılmasına gerek görülen birtakım iş ve davalarda cumhuriyet savcısına da davayı açması için yetki verir veyahut da mevcutta açık bulunan hukuk davalarında kamu ad ve namına yer almasını sağlar (HMK m. 70). Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında kamunun düzenini alakadar eden dolayısıyla da kamunun yararının gözetildiği iş ve davalarda taraflar serbestçe dava konusu üzerinde tasarruf edemezler[262].

C. Soybağının Reddi Davasında Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler

Medeni usulde yargılamanın nasıl yapılacağına yön veren bazı ilkeler vardır[263]. Öyle ki yargılamalar bu ilkeler göz önünde bulundurularak yürütülmekte, üstelik kanun yapım aşamasında dahi bu ilkeler dikkate alınmaktadır. İlkeler doğrultusunda yapılmayan bir yargılamanın sağlıklı ve doğru bir şekilde sonuçlanması da beklenilemez. Bu sebeple hem mahkemeler hem de taraflarca yargılama sırasında söz konusu ilkelerin gözetilmesi bir yükümlülüktür.[264].

Soybağının reddi davası da bir medeni usul yargılaması olmakla birlikte bu dava türü kamu düzenini yakından ilgilendirir. Soybağının reddi davasında medeni usul hukukundaki yargılamada ve bu yargılamaya uygulanacak hâkim ilkeler noktasında

---

[261] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 116.
[262] **YILMAZ**, Şerh, s. 634.
[263] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 117.
[264] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 234.

özellikli durumlar söz konusu olur[265]. Bu kapsamda bu dava türünde medeni usul yargılamasından farklı olarak uygulanan en önemli ilke resen araştırma ilkesidir (TMK m. 284). Hem 4787 sayılı kanun m. 7/3 düzenlemesi hem de TMK m. 284'deki düzenleme dikkate alındığında, Hukuk Muhakemeleri Kanun'undaki yargılamaya hâkim olan ilkeler soybağının reddi davasının niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanır[266].

Hukuk yargılamasında uygulanan birtakım ilkeler soybağın reddi davası bakımından özellik arz etmez. Bu ilkelerden biri doğrudanlık ilkesidir (HMK m. 197/I). Buna göre kanunda istisnai sayılan durumlar haricinde, toplanan delil ve bilgiler davaya bakmakla görevli mahkemenin huzurunda ve mümkünse hep beraber tek duruşma sırasında incelenir[267]. Hukuk Muhakemeleri Kanun'unda düzenlenen ilkelerden bazıları soybağının reddi davalarında önem arz ettiğinden bu ilkeler çalışmamızda ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

1. Tasarruf İlkesi

Medeni yargılamada kural olarak geçerli olan tasarruf ilkesi HMK'nın 24. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz. Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder." Bu ilkeye gereğince tarafların davayı açma ve sona erdirme noktasında hür iradeleri olup, taraflarca davanın konusu üzerinde serbest şekilde tasarruf edilebilir[268]. Örneğin, davacı davasından veya kanun yolundan feragat edebilir, davalı da davayı kabul edebilir[269].

---

[265] **ÖZDEMİR**, s. 32.

[266] **TARIM**, s. 74.

[267] **ARSLAN**, Aziz Serkan, Doğrudanlık İlkesi, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 138-139.

[268] **ASLAN**, Leyla Akyol, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, 1. Baskı, Ankara 2011, s. 283 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

[269] **KURU**, Baki, Medeni Usul El Kitabı, C. 2, 2. Baskı, Ankara 2021, s. 337.

Tasarruf ilkesi kamu düzenini ilgilendiren dava ve işlerde uygulanmaz. Soybağının reddi davası da kamu düzeninin ilgili olduğu dava olması sebebiyle tasarruf ilkesinin soybağının reddi davası yargılamasına uygulanması beklenmez[270]. Dolayısıyla tarafların serbest iradeleriyle davayı sonlandıran işlemlerden olan kabul ve sulh müesseseleri soybağının reddi davasında uygulanmaz[271]. Davalı davayı kabul iradesini gösterse veya taraflar sulh olduklarını beyan etseler bile mahkeme bu iradeleri dikkate alamaz ve yargılamayı kabul veya sulh nedeniyle sonlandıramaz[272]. Nitekim davada kabul beyanı yalnızca tarafın üstünde serbest şekilde tasarruf edebileceği dava ve işlerde sonuç doğurur (HMK m. 308/II). Yine sulh de yalnızca tarafın serbest şekilde tasarruf edebileceği uyuşmazlıklarda söz konusu olur (HMK m. 313/II). Uygulamada yerel mahkemeler tarafından davalının davayı kabulü yeterli görülüp DNA incelemesi yapılmaksızın davanın kabulle sonuçlandırıldığı görülmektedir ve fakat bu durum bozma gerekçesidir[273].

Tasarruf ilkesinin yargılamaya yansıyan görünümlerinden biri arabuluculuk müessesidir. Dava açılmadan önce başvurulan ya da açılmış davaya son veren işlemlerden biri olan arabuluculuk, bu konuda eğitim almış üçüncü kişi olan arabulucu nezdinde tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarruf edebildiği, uyuşmazlık hakkında taraflar arasında iletişim sağlayarak uyuşmazlığı çözüme kavuşturmayı hedefleyen alternatif uyuşmazlık yöntemidir. Aile hukukundan doğan

---

[270] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 119.

[271] **SEROZAN**, Çocuk, s. 159; **KURU**, II, s. 338.

[272] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 435; **AKYOL ASLAN**, s. 80; **UYUMAZ**, Soybağı, s.136; **SEROZAN**, Çocuk, s. 159; Yarg. 2 HD. T. 12.04.2012, E. 2011/1980, K. 2012/9434, "Soybağına ilişkin davalarda davalıların "davayı kabul" beyanlarının tek başına sonuç doğurmayacağı, hâkimin maddi olguları re'sen araştırmakla yükümlü olduğu (TMK. md. 284/1), kan ve genetik araştırma ile soybağı olgusunun kuşkuya yer bırakmayacak şekilde tespiti ile sonuca gidilmesi gerektiği gözetilmeden davalıların kabulüne dayanılarak eksik inceleme ile karar verilmesi de usul ve yasaya aykırıdır." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 23.10.2022).

[273] Yarg. 18 HD. T. 06.02.2014, E. 2012/1935, K. 2014/1577, "Soybağı davaları kamu düzenini ilgilendirir. Türk Medeni Kanunu'nun 284/1. maddesi uyarınca hâkim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Tarafların kabulü sonuç doğurmaz. HUMK nun 439/2. maddesi uyarınca "Mahkemesi temyiz iki tarafın iddia ve müdafaatiyle mukayyet olmayıp kanunun sarih maddesine muhalif gördüğü diğer esbaptan dolayı da temyiz olunan kararı nakzedebilir." Mahkemece DNA incelemesi yapılmadan taraf kabulleri ile eksik inceleme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir…" Aynı yönde karar için bkz. Yarg. 18 HD. T. 18.06.2012, E. 2012/6541, K. 2012/7308; (Lexpera, E.T. 23.10.2022).

uyuşmazlıklarda bir an olsun arabuluculuğun uygulanabilirliği düşünülse de tarafların tasarruf yetkileri kısıtlı olduğundan pek de mümkün görülmemektedir. Nitekim soybağının reddi davası, hukuk davalarında görülen birçok usul hükümlerinden farklı usullere tabidir. Kamu düzenini ilgilendirdiğinden resen araştırma ilkesi geçerlidir. Bundan dolayı da soybağının reddi davası üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri bir dava türü değildir ve arabuluculuk müessesi ile bağdaşmaz.

Davaya son veren bir diğer taraf işlemi olan feragatin de kural olarak medeni yargılamadaki her türlü davada uygulanması mümkündür[274]. Ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemediği dava ve işlerde istisnalar saklı kalmak kaydıyla feragat mümkün değildir[275]. Bunun temelinde yatan düşünce ise kişinin açtığı davayı sonuna kadar sürdürmek zorunda kalmaması ve herkesin dava açmakta özgür olmasından kaynaklanır. Bu gerekçelerle soybağının reddi davalarında feragatin uygulanması gerektiği doktrindeki ağırlıklı olarak kabul edilen görüştür[276]. Yargıtay da feragat usul işleminin soybağının reddi davalarında uygulanabileceğini kararlarında yer vermiştir[277].

Soybağının reddi davalarında kamu düzeni, kamu yararı düşünceleri egemen olduğu ve tarafların dava üzerinde serbestçe tasarruf yetkisi kısıtlı olduğundan, mahkemenin de resen araştırma yetkisi olduğu gözetildiğinde feragatin hüküm ifade

---

[274] **POSTACIOĞLU**, İlhan E. **ALTAY**, Sümer, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. Baskı, İstanbul 2015, s. 820; **AKYOL ASLAN**, s. 284; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 132; **KURU**, Baki/**AYDIN**, Burak, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 8. Baskı, Ankara 2023, s. 390.

[275] **KURU**, El Kitabı, C. 2, s. 338.

[276] **AKYOL ASLAN**, s. 80; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 133.

[277] Yarg. 8. HD. T. 08.02.2018, E. 2017/6968, K. 2018/1815, "Davacı dava dilekçesinde, evlilik birliği içinde doğan. yönünden soybağının reddine karar verilmesini istemiş, 12.05.2015 tarihli dilekçesi ile de davadan feragat etmesi nedeniyle mahkemece davanın feragat nedeniyle reddine karar verilmesi üzerine davacı, davadan feragat esnasında iradesinin sakatlandığı gerekçesi ile hükmü temyiz etmiştir. Dava, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286 ve devamı maddelerinde düzenlenen baba tarafından çocuk ve anne aleyhine açılan soybağının reddi davasıdır. Davadan feragat, davacının açmış olduğu davada talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir (6100 sayılı HMK m. 307). Feragat, davacının mahkemeye hitaben tek taraflı, açık bir irade açıklaması ile gerçekleşir. Feragat, kesin hüküm gibi sonuç doğurur ve irade bozukluğu hâllerinde, feragatin iptali istenebilir (HMK m. 311/1-2. cümle; Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6.Baskı, Cilt: IV, İstanbul 2001, sahife:3646 vd.). Davacının davadan feragati halinde davanın reddine karar verilmesi gerekeceği şüphesizdir. Bu itibarla mahkemenin bu yöndeki gerekçesi kural olarak doğrudur." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 23.10.2022).

etmeyeceği ve mahkemenin gerçeği bulması gerektiği yönünde azınlıkta kalan görüş de vardır[278]. Benimsediğimiz görüşe göre ise, soybağının reddi davalarında davacı feragat hakkından mahrum bırakılırsa, devam eden dava sonucunda, çocuk soybağı olmayan bir çocuk statüsüne sahip olur ve zayıf olan ve korunması gereken çocuğun üstün yararı ilkesi göz ardı edilmiş olur. Davacı davasından feragat etmek istemekle aslında var olan soybağı ilişkisini sürdürmek istemektedir. Söz konusu istek toplumun temel taşı olan ailenin huzurunu korumak ve bu huzurun devamlılığını sağlamak noktasında önem arz eder. Dolayısıyla davacı soybağının reddi davasında davasından feragat etme hakkını kullanmak istediğinde, isteğin mahkeme tarafından kabul edilmesi gerektiği ve davanın feragat nedeniyle reddedilmesi gerektiği kanaatindeyiz[279].

Tasarruf ilkesinin soybağının reddi davalarında tezahürü her ne kadar kısıtlı olsa da dava açıldığı takdirde bir yargılama yapılır. Davacının dava açma noktasında bir tasarrufu olmaz ise görülmekte olan bir davadan bahsedilemeyecektir. Bu sebeple tasarruf ilkesinin bu açıdan kamu düzenini ilgilendiren dava ve işlerde uygulanabilirliği vardır[280].

2. Re'sen Harekete Geçme İlkesi

Medeni usul yargılamasında tasarruf ilkesine karşıt olarak resen harekete geçme ilkesi vardır[281]. Bu ilkeye göre, hâkim veya mahkeme taraflardan birinin talebi olmaksızın kendiliğinden harekete geçmektedir[282]. Resen harekete geçme ilkesi medeni usul yargılamasından daha çok çekişmesiz yargıya ilişkin işlerde ve aynı zamanda ceza yargılamalarında uygulanmaktadır[283]. Bununla beraber bu ilkenin soybağının reddi davasında da uygulama alanı vardır. Buna göre örneğin, vesayet makamınca ilgili kişinin isteği sonucunda ya da re'sen temsil kayyımının atanabileceği

---

[278] **SEROZAN**, Çocuk, s. 159.
[279] **TARIM**, s. 77.
[280] **TARIM**, s. 78.
[281] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 182.
[282] **UYUMAZ**, s. 119.
[283] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 182; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 119.

TMK m. 476'da düzenlenmiştir. Resen temsil kayyımının atanabileceği hallerden biri de kanuni temsilciye ait menfaat ile küçüğe ya da kısıtlıya ait menfaatin çatışması halidir. Soybağının reddi davalarında davacının çocuk olduğu durumda anne hem davalı hem de çocuğun yasal temsilci sıfatına haiz olamayacağından menfaatler çatışır. Dolayısıyla mahkeme resen harekete geçerek davacı çocuğun menfaatini gözetmek adına çocuğa kayyım atar[284].

3. Taleple Bağlılık İlkesi

Talep ile bağlılık ilkesi, tasarruf ilkesinin bir diğer tezahürüdür[285]. Bu ilkeye göre hâkim, dava taraflarının talep sonuçları ile bağlı olup talep sonucundan fazlasına ya da talepten farklı bir şeye karar vermesi mümkün değildir. Ancak durumun gerektirdiği hallerde talep sonucuna göre daha azına karar verilmesi mümkündür. Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır (HMK m. 26). Soybağının reddi davalarında taleple bağlılık ilkesi geçerlidir. Nitekim hâkim tarafların talebi olan soybağının reddedilmesi dışında ayrıca babanın tespitini yapıp babalığa hükmedemez[286]. Mahkeme mevcut soybağının reddi davasını inceler ve babanın tespitine ilişkin talebi tefrik eder ve başka esasa kaydeder. Çocuğun mevcut soybağı ortadan kaldırılmadıkça, babalık davası ve dolayısıyla babalığın tespiti yapılamaz ve açılan soybağının reddi davası bekletici mesele yapılır[287].

---

[284] **TARIM**, s. 79.

[285] **TARIM**, s. 79.

[286] Yarg. 2 HD, T. 04.06.2012, E. 2012/10167, K. 2012/14891, "Dava; münhasıran soybağının reddi davası olmakla, mahkemece talep dışına çıkılarak 8.5.2002 doğumlu D.'nun babasının U.K. olduğunun tespitine karar verilmesi doğru görülmemiştir (HUMK.md.74, HMK.md.26)." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 23.10.2022).

[287] Yarg. 8 HD, T. 15.03.2018, E. 2018/4003, K. 2018/9392, "Dava, bu haliyle, küçük ...'ın babasının Olmadığı iddiası bakımından 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286. madde kapsamında soybağının reddi, biyolojik babanın ... olduğu yönünden ise aynı Kanun'un 301.maddesi gereği babalığın tespiti istemine ilişkindir.1- Davacı ...'nin açtığı soybağının reddi davası yönünden; Dava, çocuk adına yasal temsilci sıfatıyla anne tarafından Türk Medeni Kanununun 286. maddesi uyarınca açılan soybağının reddine ilişkin olup somut olayda, davacı anne tarafından çocuğa velayeten açılan davada küçük ...'ın gerçek babasının... ... Olmadığının tespiti ile soybağının reddine karar verilmesinin istendiği ve davanın küçüğe kayyım tayin ettirilmeden karara bağlandığı anlaşıldığından; yasal düzenlemeler dikkate alındığında, her ne kadar soybağının reddi davası anne tarafından açılamayacak ise de eldeki davanın küçük ...'a velayeten anne tarafından açıldığı gözönünde bulundurulduğunda, mahkemece küçüğe kayyım tayin ettirilip davanın kayyıma ve baba ...'e yöneltilmesinden, gösterdikleri takdirde delillerinin toplanmasından sonra bütün delillerin birlikte değerlendirilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi yerine eksik hasımla yargılama

4. Taraflarca Getirilme İlkesi

Medeni usul yargılamasına hâkim olan ve uyuşmazlığın çözümü için gereken delilleri tarafların getirmesini öngören usul ilkesi taraflarca getirilme ilkesidir[288]. Bu ilke HMK'nın 25. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir; "Kanunda öngörülen istisnalar dışında, hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz. Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz". Taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı dava ve işlerde tarafların ileri sürdüğü vakıa ve deliller dışında hâkim kendiliğinden vakıa ve delil incelemesi yapamaz[289]. Soybağının reddi davasında kamu düzeni ilgilendiren bir dava türü olduğundan, tarafların delil getirmesine bakılmaksızın, doğru soybağını tespit etmek için mahkeme kendisi gerekli araştırmaları yapar[290]. Dolayısıyla taraflarca getirilme ilkesi soybağının reddi davalarında tek başına uygulanmamaktadır.

5. Re'sen Araştırma İlkesi

a) Genel Olarak

Medeni usul yargılamasında resen araştırma ilkesinin uygulanması istisnaidir. Nitekim HMK m. 25'de "Kanunda öngörülen istisnalar dışında" ifadesinden anlaşılan, kural olan ilkenin taraflarca getirilme ilkesi olduğu; ancak istisnaen resen araştırma ilkesinin uygulanacağıdır. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu, soybağı davalarındaki yargılama usulüne ilişkin özel bir düzenlemeye yer vermiş olup bu düzenlemede soybağı davalarında açıkça resen araştırma ilkesinin geçerli olduğunu kabul etmiştir[291]. Söz konusu düzenleme gereğince soybağı davalarında, hâkim maddi

---

yapılarak davanın reddine, 2- Davacı ...'nin açtığı babalığın tespiti davası yönünden; Küçüğün bir başka erkekle soybağı ilişkisi geçersiz kılınmadıkça babalık davasının dinlenmesi mümkün değildir. Dolayısı ile babalığın tespiti talebinin eldeki dosyadan tefriki ile başka bir esasa kaydedilerek, soybağının reddi davasının sonucu beklenip bir karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi doğru görülmemiştir." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 23.10.2022).

288 **KURU**, II, s. 340.

289 **TARIM**, s. 80.

290 **ÖZÇELİK**, Volkan, Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 184(Yayımlanmış Doktora Tezi).

291 **ÖZÇELİK**, s. 184; **GENÇCAN**, Aile, s. 1027.

olayları resen araştırıp eldeki delilleri serbest şekilde takdir eder (TMK m. 284/1). Bununla birlikte resen araştırma ilkesinin uygulanması davada tarafların vakıa ve delil ileri sürmesini engellemez. Sadece tarafların yanında mahkemenin de kendiliğinden araştırma yapacağı delil toplayacağını ifade eder[292]. Yargıtay da soybağı davalarında re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağını hükmetmektedir[293].

Soybağına ilişkin davalarda resen araştırma ilkesini geçerli ilke olarak kabul edilmesindeki temel neden, böyle davalarda kamu yararının bulunmasıdır. Nitekim kural olarak kamu yararı ön planda tutulan, taraflarca dava konusunun üzerinde serbestçe tasarruf edilemeyen iş ve davalarda resen araştırma ilkesi uygulama alanı bulmaktadır[294]. Hâkim, bu dava türünde tarafların talep ileri sürmesini beklemeksizin kendiliğinden gerekli araştırmayı yapar[295].

b) Resen Araştırma İlkesinin Uygulanması Halinde Doğan Sonuçlar

Soybağının reddi davasının kamu düzeni niteliğinden dolayı, usul hukukundaki kural olan tasarruf ilkesi uygulanmamakta olup, istisnai nitelikteki resen araştırma ilkesi geçerlidir. Resen araştırma ilkesinin uygulanarak yapılan usul yargılamasında birçok farklılıklar söz konusu olmaktadır.

aa) İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı

Medeni usul yargılamasında taraflar belli bir usul kesitinden sonra iddialarını ve savunmalarını genişletemez[296]. Buna "teksif ilkesi" denir[297]. Teksif ilkesinin yazılı

---

[292] **TARIM**, s. 81.

[293] Yarg. 8 HD, T. 11.05.2017, E. 2017/3007, K. 2017/6902, "Kamu düzenini yakından ilgilendiren soybağına ilişkin Davalarda; Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen şartlar saklı kalmak kaydıyla, hâkim Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulayacak ve maddi olguları Re' sen araştırıp delilleri Serbestçe takdir edecektir." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 27.09.2022).

[294] **GENÇCAN**, Ömer Uğur, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, 11. Baskı, Ankara 2013, s. 219 (Gençcan-Yorum).

[295] **ÖZMUMCU**, Seda, Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Çerçevesinde Resen Araştırma Yetkisi, C.4, S.2, SDÜ, 2014, s. 145.

[296] **KURU**, II, s.343; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 185.

[297] Teksif ilkesi; tarafların vakıa ve delillerin tamamını belli bir usul kesiti içinde ileri sürmek zorunda olduklarını ve bu usul kesiti sona erdikten sonra tarafların başkaca vakıa ve delil ileri sürmelerinin mümkün olmadığını ifade eden bir ilkedir. Bkz. **KURU**, II, s. 343.

yargılama usulündeki görünümü HMK m. 141'de düzenleme altına alınmıştır. Buna göre "Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez. İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır". Soybağının reddi davasında da yazılı yargılama usulü uygulanmakla birlikte bu dava türünde yer alan kamu düzeni düşüncesinden dolayı iddia veya savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı uygulanmaz[298]. Taraflar yargılama aşamasına bakmaksızın istedikleri gibi iddia ve savunmalarını genişletip yeni vakıalar ileri sürebilecek olup karşı tarafın rızasına veya ıslah kurumuna başvurmaları gerekmez[299].

bb) İsticvap Hükümleri ve İkrar

İsticvap, dava temelinin oluşturduğu olayları ve olaylara ilişkin uyuşmazlığın taraflarının hâkim tarafından sorguya çekilmesidir[300]. İsticvap olmak üzere davet edilen taraf özürsüz bir şekilde mahkemeye katılmaz ise ya da mahkemeye katılmasına rağmen kendisine sorulan sorulara cevap vermezse bu durumda da mahkeme tarafından sorulan vakıaları tarafın ikrar ettiği kabul edilir (HMK m. 171/II). Bu durumda yapılan ikrar mahkemeyi bağlar. Nitekim ikrar, uyuşmazlığın taraflarından birinin kendi aleyhine ileri sürülen vakıanın doğruluğunu mahkeme huzurunda kabul etmesidir[301]. İkrar ile birlikte söz konusu vakıalar tarafların arasında çekişmeli olmaktan çıkar ve ispat yükü ortadan kalkar (HMK m. 188). Taraflar tarafından getirilmesine ilişkin ilkenin uygulandığı davalarda yapılmış olan ikrarlar hâkimi bağlamaktadır. Bununla birlikte soybağının reddi davasında olduğu gibi resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda ise yapılan ikrar hâkimi bağlamaz[302]. Dolayısıyla doktrindeki ağırlıklı görüş isticvap hükümlerinin hâkimi bağlamayacağı

---

298 **UYUMAZ**, Soybağı, s. 128; **ÖZÇELİK**, s. 259.
299 **UYUMAZ**, Soybağı, s. 128.
300 **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 297.
301 **POSTACIOĞLU**, s. 554.
302 **SEROZAN**, Çocuk, s. 159; **ÖZÇELİK**, s. 259.

yönündedir [303]. Buna gerekçe olarak da taraflardan birinin isticvabı sonucunda elde edilen ikrar ile hâkimin bağlı olamayacağı ileri sürülür. Nitekim mahkeme gerçeğe ulaşmak için kendisi gerekli tüm araştırmaları yapar ve bunun sonucunda gerekli kararı verir. Tek başına taraflardan birinin yapacağı ikrar soybağının reddi davalarında sağlıklı bir yargılama ve bunun sonucunda hakikate ulaşmada elverişli değildir[304]. Doktrindeki bir diğer görüş ise bu tarz yargılamalarda da isticvap deliline başvurulabilmesinin mümkün olduğunu ve bu durumda isticvap konusuna ilişkin bütün düzenlemelerin değil, sadece HMK m. 171/II' deki "isticvap edilen tarafın özürsüz olarak gelmediği veya gelip de soruları cevapsız bıraktığı takdirde, mahkemece sorulan vakıaların ikrar edilmiş sayılacağı" düzenlemesinin uygulanmamasının gerekli olduğu kabul eder[305]. Bizim de benimsediğimiz görüşe göre ikrarın hâkimi bağlamayacağı göz önüne alındığında isticvap hükümlerinin de soybağının reddi davalarında uygulamasının pratik açıdan yargılamaya katacak bir değeri yoktur. Aksine isticvaba davet için yapılacak meşruhatlı davetiyeler gibi fuzuli yargılama giderleri doğacaktır ve bu durum usul ekonomisi ilkesi ile de bağdaşmaz.

cc) Yemin Teklifi

Yemin, taraflardan birisinin bir olayın doğruluğu noktasında kanunda öngörülen şartlara uyarak mahkeme huzurunda açıklamada bulunmasıdır[306]. Yeminin eda edilmesiyle birlikte mahkeme bu yeminle bağlıdır ve hüküm kurarken yemini dikkate alması gerekir[307]. Nitekim yemin, HMK'de mevcut olan kesin delillerden biridir ve taraflarca getirilme ilkesi uygulanan davalarda hüküm ve sonuçlarını doğurur. Bu sebeple soybağının reddi davasında olduğu gibi resen araştırma ilkesinin uygulandığı dava ve işlerde yemin teklif edilemez [308]. Resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda yemin teklif edilememesinin nedeni, yeminden kaçınan kişinin ikrar etmiş

---

[303] **KURU**, II, s. 342; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 298; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 126-127.
[304] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 126-127.
[305] **TARIM**, s. 84.
[306] **KURU**, II, s. 742; **POSTACIOĞLU**, s. 637; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 393.
[307] **TARIM**, s. 85.
[308] **SEROZAN**, Çocuk, s. 159; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 127.

sayılacağıdır (HMK m. 229/I). İkrar edilmiş sayılma soybağının reddi davalarında ispat vasıtası olarak değerlendirilmeye alınmaz[309].

dd) Delil Sözleşmeleri

Delil sözleşmesi, belirli bir olayın ya da hukuki işlemin taraflarca belirlenen delille ispatlanabileceği noktasında yapılan sözleşmelerdir[310]. Delil sözleşmesi HMK m. 193/I'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "Taraflar yazılı olarak veya mahkeme önünde tutanağa geçirilecek imzalı beyanlarıyla kanunda belirli delillerle ispatı öngörülen vakıaların başka delil veya delillerle ispatını kararlaştırabilecekleri gibi; belirli delillerle ispatı öngörülmeyen vakıaların da sadece belirli delil veya delillerle ispatını kabul edebilirler." Delil sözleşmesi de taraflarca getirilme ilkesinin bir diğer tezahürü olup, tarafların kural olarak uyuşmazlığın hangi delillerle ispat edileceğini gösterir[311]. Soybağının reddi davalarında hâkim tarafların getirdiği delillerle bağlı olmayıp resen kendisi delil araştırması yaptığından, delil sözleşmesi soybağının reddi davalarının mahiyeti ile bağdaşmamaktadır[312]. Davanın tarafları delil sözleşmesi yapsa dahi bu sözleşme hâkimi bağlamaz[313].

ee) İkinci Tanık Listesi Yasağı

Medeni usul yargılamasında tarafların ikinci tanık listesi verme yasağı kural olarak vardır (HMK m. 240/II). Yargılamayı uzatmamak, adil yargılanma hakkını sağlamak için ve aynı zamanda mahkemenin de iş yükünü arttırmamak adına bu yasak düzenlenmiş olup getirilme amacı kamu düzenini sağlamaktır[314]. Soybağının reddi davalarında ikinci tanık listesi yasağı uygulanmaz[315].

---

309 **UYUMAZ**, Soybağı, s.127.
310 **KURU**, II, s. 847.
311 **TARIM**, s. 86.
312 **ÖZÇELİK**, s. 259.
313 **UYUMAZ**, Soybağı, s. 125.
314 **UYUMAZ**, Soybağı, s. 124.
315 **UYUMAZ**, Soybağı, s. 125.

ff) Delil Avansı

Medeni yargılamada delil avansının kimim tarafından ödeneceği HMK m. 324'te düzenleme altına alınmıştır. HMK m. 325'te ise soybağının reddi davası gibi tarafların serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde hâkimin resen delile başvurması halinde bu avansın kimin tarafından ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre; "Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvurulan deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir." Bu açık madde hükmüne rağmen uygulamada taraflara verilen kesin süre içinde DNA ücretinin yatırılması halinde dava usulden reddedilmektedir[316]. Böyle bir hüküm kurulması yanlıştır; zira DNA giderinin bir gider avansı şeklinde düşünülmesi, verilen kesin süre sonunda (HMK m. 120/II) söz konusu avansın yatırılmaması halinde davanın, dava şartının yokluğu sebebiyle reddedilmesine yol açar (HMK m. 115/II). Ancak DNA bir delil ikamesi olduğundan hükmedilen kesin sürenin içerisinde yatırılmadığı takdirde dava usulden reddedilmeyip, kural olarak o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılır (HMK m.

---

[316] Yarg. 18 HD, T. 10.11.2015, E. 2015/18206, K. 2015/16169, "Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacının 07.02.1990 tarihinde davalı ile evlendiği ve ondan 30.12.2004 tarihinde boşandığı, 12.08.2008 tarihinde davalı tarafın bildirimiyle davacının nüfus hanesine 02.11.2000 doğumlu ile 19.09.2003 doğumlu isimli çocukların yazdırıldığı, davacının bunu öğrenmesi üzerine çocukların babasının davacı İsmail olmadığı ileri sürülerek davacının ve ile olan soybağının reddine karar verilmesinin istendiği, mahkemece DNA gideri yatırılması için davacıya kesin süre verildiği, bu süre içinde DNA giderin yatırılmadığı ve kesin sürenin gereği yerine getirilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Dava, Türk Medeni Kanunu'nun 286 vd. maddelerine dayalı olarak açılan soybağının reddi istemine ilişkindir. Kamu düzeni ile yakından ilgili olan bu tür davalarda, Türk Medeni Kanunu'nun 284. Maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Anılan madde uyarınca, hâkim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 325.maddesi uyarınca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından re'sen başvurulan deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, mahkemece yöntemine uygun şekilde yargılama yapılmak suretiyle DNA testi yaptırılıp alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde DNA giderinin yatırılmaması gerekçesi ile davanın reddedilmesi doğru görülmemiştir." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 01.11.2022).

324/II). Bununla birlikte resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda dayanılan delilden vazgeçilmiş sayılmasına değil, dava sonucunda delile ait gideri ödemek zorunda kalacak olandan almak kaydıyla hazineden ödenmesine karar verilir[317].

6. Hukuki Dinlenilme Hakkı

Hukuki dinlenilme hakkı, yargılama ile birlikte hukuksal durumlarının etkilenmesi söz konusu olan bireylerin, yargılama hakkında bilgiye sahip olmalarını, açıklamada bulunma ve ispata ilişkin haklarını, mahkemece açıklamalarının dikkatle değerlendirilmesini, hükümlerin somutlaştırılarak ve açık bir şekilde gerekçelendirilerek verilmesini içerir (HMK m. 27). Hukuki dinlenilme hakkı aynı zamanda AY. m. 36 ve AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenmekte olan adil yargılanma hakkı bakımından önem arz eden bir unsurudur[318]. Bu bakımdan hukuki dinlenilme hakkı gerek tasarruf ilkesinin uygulandığı dava ve işlerde gerekse de resen araştırma ilkesinin uygulandığı dava ve işlerde dikkate alınır[319].

---

[317] Yarg. 2 HD, T. 15.12.2012, E. 2011/12331, K. 2012/27194, "Davacı tarafça DNA testi için ödenen giderler yargılama giderlerinden olup masraf makbuzu dosyaya ibraz edilmiştir. O halde davalının bu giderlerden de sorumlu tutulması gerekirken bu hususta bir karar verilmemiş olması doğru görülmemiş." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 30.09.2022).

Yarg. 2 HD, T. 07.03.2013, E. 2012/3966, K. 2013/5993, "Davacı, nüfus kayıtlarında babası görünen D.'ın gerçekte babası olmadığını ileri sürerek soybağının reddini talep ve dava etmiş mahkemece davacıya gider avansını yatırmak üzere süre verilmesine rağmen davacının gider avansını yatırmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verilmiştir. Mahkemece davacıdan yatırılması istenen avansın yapılacak DNA testi için gereken giderler olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece davacıdan talep edilen avans gider avansı olmayıp delil avansıdır (HMK m. 324). Delil avansının sürede yatırılmamasının yaptırımı ise o delilden vazgeçmiş sayılmaktır. Delil avansı dava şartlarından değildir. Bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. Kamu düzenine ilişkin olan bu tür davalarda, Türk Medeni Kanunu'nun 284. Maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Anılan madde uyarınca, hâkim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 325. maddesi uyarınca da hâkim tarafından resen yapılması emredilen işlemin gerektirdiği masrafın, iki taraftan birinin veya her ikisinin ödemesine karar verilir. Tayin olunan süre içinde masrafın yatırılmaması halinde ise, ilerde haksız çıkandan alınmak üzere Devlet hazinesinden karşılanmasına karar verilir. Türk Medeni Kanunu'nun 284/2. maddesi, araştırma ve incelemeye rıza gösterme yükümlülüğüne ilişkindir. Davacının, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan DNA test masrafı olan 1.900,00 TL'yi yatırmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verildiği anlaşılmıştır. Davacının DNA incelemesine karşı koyması söz konusu değildir. Belirtilen bu yönler üzerinde durulmadan, Yasa maddesinin hatalı yorumu sonucu, eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması da usul ve yasaya aykırı bulunmuştur." (Legalbank Çevrimiçi, E.T. 01.11.2022).

[318] **TARIM**, s. 89; **TANRIVER**, Süha, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, C.1, Ankara 2023, s. 443.

[319] **ÖZEKEŞ**, s. 68; **TANRIVER**, s. 443.

Soybağının reddi davası da resen araştırma ilkesinin uygulandığı bir dava türü olup, burada da yargılama ile ilgili olan kişilerin hukuki dinlenilme hakkı gözetilmelidir[320]. Bu hakkın unsurlarından biri olan bilgilendirme hakkı gereğince taraflar gerek mahkeme tarafından yapılan işlemlerden gerekse de karşı tarafın yaptığı işlemlerden haberdar edilmek zorundadır. Bu bilgilendirme genellikle tebligat ve davetiye ile yapılır[321]. Uygulamada da hukuki dinlenilme hakkının en çok ihlal ediliş şekli, dilekçelerin usule uygun şekilde tebliğ edilmemesi ve taraf teşkilinin sağlanmaması sonucunda dosya üzerinden verilen kararlardır[322].

Hukuki dinlenilme hakkına ait unsurlardan biri de dikkate alınma hakkı olup bu hak sebebiyle mahkeme tarafından tarafların ileri sürdükleri savunma ve iddialar ile bunlara ilişkin delillerin değerlendirilmesi, hangi maddi veya hukuki sebepler ile karar verildiğinin gerekçelerde yansıtılmasıdır[323].

Yargılama ile ilgili kişilerin açıklama ve ispat hakları gereğince, tasarruf ilkesinin uygulandığı davalarda uygulanan birtakım kısıtlamalar örneğin, iddia ve

---

[320] **TARIM**, s. 89.

[321] **ÖZEKEŞ**, s. 86.

[322] Yarg. 18 HD, T. 22.09.2016, E. 2016/9345, K. 2016/10548, "Davacı vekili dava dilekçesinde, soybağının reddine karar verilmesini istemiş, mahkemece duruşma açılmadan dosya üzerinden davanın reddine karar verilmiştir.6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317. maddesinde, davalıya tebligat yapılması gerektiği; 320/1. maddesinde ise, mahkemenin, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verebileceği öngörüldüğünden, mahkemece, bu madde hükmü gözetilerek, dosya üzerinden karar verilmiş ise de, varılan sonucun maddenin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki; anılan maddeye göre, duruşma yapmadan karar verilebilmesi için, hukuken bunun mümkün olması gerekir. Başka bir anlatımla, ancak hukukun cevaz verdiği hallerde duruşma açmadan dosya üzerinden karar verilebilir (Örneğin ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları gibi) veya kanunun duruşma açılmadan dosya üzerinden karar verilmesine hâkime takdir hakkı tanıdığı hallerde dosya üzerinden karar verilebilir (Örneğin İİK. Nun 17-18. maddelerinde öngörülen şikâyet davası gibi). Kanunun açıkça duruşma açılarak yargılama yapılmasını emrettiği hallerde dosya üzerinden karar verilemez. Hukuki dinlenilme hakkının gereği olarak, taraflar duruşmaya çağrılmadan hüküm verilememesi, Anayasa'nın 36. maddesi ile düzenlenen iddia ve savunma hakkının kullanılmasına olanak tanınması ilkesinin doğal bir sonucudur. Aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının da en önemli unsurudur. Gerçekten savunma hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 36. ve 6100 sayılı HMK nun 27. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, mahkemece davalı taraf dinlenmek ve savunması alınmak üzere kanuni şekillere uygun olarak davet edilmedikçe hüküm verilmesi mümkün bulunmadığından, duruşma açılmak suretiyle inceleme yapılması gerekirken, dosya üzerinden inceleme yapılarak davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir." (Çevrimiçi, Legalbank, 27.10.2022). Aynı yönde karar, Yarg. 18. HD, T. 03.03.2014, E. 2014/1822, K. 2014/3644 (Çevrimiçi, Legalbank, E.T. 27.10.2022).

[323] **TARIM**, s. 91.

savunmanın genişletilmesi yasağı, ikinci tanık listesi yasağı gibi kısıtlamalar soybağının reddi davasında uygulanmadığından, bu kısıtlamaların bu dava türünde uygulanması halinde hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olur[324]. Yargıtay kararlarında soybağının reddine ilişkin davada taraflara tebligatlar çıkarılmadan ve ön inceleme duruşması yapılmadan, tensip zaptıyla dosya üzerinden yapılan incelemeyle hak düşürücü süre geçtikten sonra dava açıldı gerekçesiyle verilmiş olunan ret kararında, hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğine kanaat getirilmiştir[325].

7. Aleniyet İlkesi

Aleniyet ilkesinin yargılamada görünümü, duruşmaların kural olarak herkese açık olmasıdır[326]. Davada taraf olmayan üçüncü kişiler de kural olarak yapılan duruşmaları serbestçe izleyebilir ve verilen hükmü taraf olmayan bu üçüncü kişilerinde öğrenebileceği şekilde mahkeme tarafından açıklaması gerekir[327]. Kural duruşmaların aleni yapılması ve hükmünde açık duruşmada tefhim edilmesi olmakla birlikte, genel ahlâk, kamu güvenliği yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, ilgilinin talebi veya resen duruşmanın bir bölümünün veya tamamının gizli olacak şekilde yapılması kararı

---

[324] **TARIM**, s. 90.

[325] Yarg. 8. HD, T. 19.03.2019, E. 2017/8849, K. 2019/2904, "Mahkemece, 05.05.2016 tarihinde tevzi edilen dava dosyasında taraflara tebligat çıkarılmadan ve ön inceleme duruşması açılmadan, 09.05.2016 tarihli tensip zaptı ile dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu dava için öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre geçtiği gerekçesi ile davanın usulden reddine karar verildiği tespit edilmiştir… Taraflar duruşmaya çağrılmadan, eş anlatımla; taraf teşkili sağlanmadan hüküm verilememesi, Anayasa'nın 36. Maddesiyle düzenlenen iddia ve savunma hakkının kullanılmasına olanak tanınması ilkesinin doğal bir sonucudur. Davanın niteliği gereği mahkemece, tarafların dinlenilmesi ve duruşma açılması böylece hukuki dinlenilme hakkını tanıyarak hükmünü vermesi gerekmektedir. Taraflara hukuki dinlenilme hakkının verilmesi Anayasal bir haktır. Anayasa'mızın 36. maddesine göre teminat altına alınan iddia ve savunma hakkı ile adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenme hakkını da içermektedir. Yine insan Hakları Avrupa Sözleşmesinde de Hukuki dinlenilme hakkı adil yargılanma hakkı içerisinde teminat altına alınmıştır. 6100 Sayılı HMK'nin 27. maddesi hükmüne göre, 'davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. Bu hak; yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir.' Tüm bu nedenlerle duruşma açılmaksızın ve taraf beyanları alınmaksızın hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilerek karar verilmesi doğru değildir…" (Çevrimiçi, Legalbank, E.T. 27.10.2022).

[326] **KURT KONCA**, Nesibe, Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, Y. 2014, s. 68; **TANRIVER**, s. 435.

[327] **KURT KONCA**, s. 12; **TANRIVER**, s. 435.

verilebilmektedir (HMK m. 28/II)[328]. "Tarafların gizlilik talebi, ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenip karara bağlanır. Ancak hâkim bu kararının gerekçelerini, esas hakkındaki kararı ile birlikte açıklar (HMK m. 28/III)". "Hâkim, gizli yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılamayla ilgili edindikleri bilgileri açıklamamaları hususunda uyarır ve TCK'nın gizliliğin ihlaline ilişkin hükmünün uygulanacağını ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir (HMK m. 28/IV)". Gizli olarak yapılmasına karar verilen duruşmalarda taraflar, vekilleri ve mahkeme personelinden başka kimse bulunamaz[329]. Gizli olarak yapılan duruşmalarda, çocuk yargılaması (CMK. m.185/I) gibi istisnai haller haricinde hüküm açık olarak tefhim edilmelidir[330]. Aksi takdirde Yargıtay ilamlarında bu durum verilen kararın bozulmasına yol açmaktadır[331]. Açık duruşmada tefhim ile verilen kısa karar ile gerekçeli karar birbiri ile çelişmemelidir[332].

---

[328] AYM, 26/10/2023, E. 2020/73, K. 2023/181, RG. 22/12/2023, S. 32407; 22/7/2020 tarihli ve 7251 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle, bu fıkrada yer alan "kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, taraflardan birinin talebi" ibaresi "yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, ilgilinin talebi" şeklinde değiştirilmiştir.

[329] **TARIM**, s. 93, **TANRIVER**, s. 435.

[330] **KURT KONCA**, s. 91; **TANRIVER**, s. 435.

[331] Yarg. 18 HD, T. 02.07.2012, E. 2012/6905, K. 2012/8337, "Dosyadaki bilgi ve belgelerden soybağının Reddine dair davanın 19.3.2008 tarihinde açıldığı, yargılama sırasında katılan M. T. vekilinin istemi üzerine 24.9.2008 tarihli oturumda Türk Medeni Kanunu'nun 184/6. maddesi gereğince duruşmaların gizli yapılmasına karar verildiği, 2.11.2011 tarihli son duruşmanın da gizli yapıldığı ve aynı oturumda gizlilik kararı kaldırılmadan davanın reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Oysa gerek Anayasanın koymuş olduğu yargılamanın açıklığı kuralı, gerekse H.U.M.K.nun 382. maddesi uyarınca, karar gizli olarak görüşülerek verilir ve alenen tefhim edilir. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 28. maddesi uyarınca da kararların bildirilmesi alenidir. Kaldı ki mahkeme gerekçesinde belirtilen Türk Medeni Kanunu'nun 184/6. maddesi boşanma davalarında yargılama usulüne duruşmaların gizli yapılmasına dair olup soybağına dair davalardaki yargılama usulü ise aynı Kanunun 284. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede belirtilen kurallar saklı kalmak kaydıyla soybağına dair davalarda H.U.M.K. uygulanır. H.U.M.K.nun 149. maddesi uyarınca duruşma herkese açıktır. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir. Ne var ki davanın açıldığı ve gizlilik kararının verildiği tarihte H.U.M.K.nu yürürlükte bulunmaktadır. Bu kanunun 149. maddesine göre; yargılamanın kural olarak açık yapılması gerekir. Duruşmanın açık yapılmasının adap ve genel ahlaka hakikaten aykırı olduğu hallerde mahkeme, gerekçesini göstermek suretiyle yargılamanın gizli olarak yapılmasına karar verebilir. Mahkemece yukarda belirtilen hususlar dikkate alınmadan hangi gerekçeyle gizlilik kararı verdiğini de açıklamadan, gizlilik kararı verilmesinin koşulları bulunup bulunmadığını tartışmadan gizlilik kararı verip hükmü gizli tefhim etmesi doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 27.10.2022).

[332] **KURT KONCA**, s. 96; Yarg. 8 HD, T. 16.02.2017, E. 2017/977, K. 2017/1941, "…Dava dilekçesinde, davacı ...'in davalılardan...n babaları olmadığının tespiti ile soybağının reddine karar verilmesi istenmiştir… Mahkemece, davanın kabulüne karar verilmesi üzerine; hüküm, davalı ... vd.

4787 sayılı Kanun'da ise aile hukukuna ilişkin dava ve işlemlerin alenî veya gizli olarak mı yapılacağı hususunda bir düzenleme yoktur. Ancak gerek 4787 sayılı Kanun m. 7/III hükmünün gerekse TMK m. 284 hükmünün atfı dikkate alındığında aile hukukuna ilişkin davalardan biri olan soybağının reddi davasında da HMK m. 28 hükmü uygulanır ve duruşmalar kural olarak alenî olarak yapılır[333].

8. Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi HMK'nın 30. maddesinde düzenlenmektedir. İlgili hüküm gereğince "Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.". Yine Anayasa'nın 141/III. maddesinde "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir" ifade edilmek suretiyle söz konusu ilkenin anayasal olarak düzenlenmiştir. Usul ekonomisi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6'da yer alan adil yargılanma ilkesi ile de doğrudan ilgilidir[334]. Usul ekonomisi basitlik, çabukluk ve ucuzluk olmak üzere üç temelden oluşur. Usul ekonomisinin yargılamanın her aşamasında uygulanması ile gereksiz zaman ve masraf kaybı önlenerek adil şekilde karar verilme sağlanır[335].

---

vekili ile davalı ... ve ... tarafından ayrı ayrı temyiz edilmiştir…. Görüldüğü gibi kısa kararda ... hakkında hüküm kurulmuş iken gerekçeli kararda bu kişi yönünden hüküm kurulmadığı gibi ...'nun kimlik bilgileri de kısa karardan farklı ve hatalı yazılarak her iki hüküm fıkrası arasında çelişki oluşturulmuştur. T.C. Anayasası'nın 141. maddesi hükmü uyarınca, duruşmaların aleniyeti kuralı gereği tefhim edilen kısa Karar ile gerekçeli kararın birbirine aykırı ve çelişik olmaması gerekir… Nitekim Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu'nun 10.04.1992 tarih ve 7/4 Sayılı kararında, kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili bulunmasının bozma nedeni sayılacağı belirtilmiş olup, Mahkemece yapılacak iş; önceki karar ile bağlı olmaksızın çelişki giderilmek suretiyle yeni bir karar vermekten ibarettir. Kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki, mahkemelere ve yargıya olan güveni sarsacağı gibi infazda duraksamaya yol açacağı da açıktır. Hükümlerin kurulmasında esas olan kısa karar olup, gerekçeli karar da buna uygun olmalıdır. Hüküm, bu sebeple Kanuna, tarih ve numarası anılan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na aykırı olarak tesis edilmiştir…" (Çevrimiçi, Legalbank, E.T. 27.10.2022).

[333] **KURT KONCA**, s. 253.

[334] **KURU**, II, s. 588; **TANRIVER**, s. 442.

[335] **YILMAZ**, Ejder, Usul Ekonomisi, AÜHFD, C. 57, S. 1, 2008, s. 244-245; **OKUMUŞ**, Nagehan, Medeni Usul Hukukunda Özel Hüküm Sebepleri (Kanunda Düzenlenmemiş Takdiri Deliller), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 39 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi); **TANRIVER**, s. 442.

Tüm davalarda bu ilkenin uygulanması gerektiğinden, soybağının reddi davalarında da bu ilke dikkate alınarak yargılama yapılır. Örneğin, soybağının reddi davasında davalılar arasında mecburi dava arkadaşlığı olduğundan davalılardan sadece birine dava açılması sebebiyle reddetmek yerine, diğer davalının da davaya dâhil edilmesi amacıyla mahkemenin süre vermesi, usul ekonomisi ilkesinin uygulamadaki tezahürüdür[336].

Soybağının reddi davalarında bir diğer usul ekonomisi açısından incelenmesi gereken husus ise, soybağının tespiti için yapılan DNA incelemeleridir. Nitekim buna göre DNA incelemesinin yapılması aslında yargılamayı hızlandırıp doğru sonuca varmak için faydalı olmakla birlikte, usul ekonomisi dikkate alındığında masraflı olduğundan yapılacak olan yargılama giderini arttırır[337]. DNA incelemesi daha masraflı olduğundan, davacıya öncelikle DNA incelemesinin yapılmasını isteyip istemediğinin sorulması, davacı gerekli yargılama giderini ödemeyi kabul ettiği takdirde DNA incelemesini başvurulması gerektiği yönünde doktrinde görüşler vardır[338]. Bu görüşe göre davacının DNA'sı incelenmemesi halinde daha ucuz olan kan incelemesi yapılmalıdır. Benimsediğimiz görüşe göre ise, DNA incelemesi genetik gerçeği öğrenmede en doğru ve güvenilir sonuçlar verdiğinden, davacıya kan incelemesi yapılmasını isteyip istemediği sorulmadan, resen araştırma ilkesinin uygulandığı bir dava türünde doğrudan DNA incelemesi yapılmalı ve soybağı doğru bir şekilde tespit edilmelidir[339]. Zira öncelikle kan incelemesi yapılıp kesin sonuç vermediği takdirde DNA incelemesine başvurulacak ve böylelikle, çifte masraf yapılmış olacaktır. Dolayısıyla yapılan yargılamada usul ekonomisi ilkesi gözetilmemiş olur.

9. Hukukun Uygulanması İlkesi

Hukukun uygulanması ilkesi yargılama esnasında kullanılan bir diğer hâkim ilkelerden biridir. Bu ilkeye göre, "hâkim Türk hukukunu resen uygular (HMK m.

---

[336] **TARIM**, s. 95; **TANRIVER**, s. 442.
[337] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 191-192; **TANRIVER**, s. 442.
[338] **TARIM**, s. 96.
[339] **UYUMAZ**, Soybağı, s. 192.

33)". Bu ilkede hâkim, davanın taraflarının ileri sürdüğü vakıalar ile bağlı olmakla birlikte, bu vakıalara dayanak olan hukuki sebepler ile bağlı değildir[340]. Hâkim, tarafların ileri sürdüğü vakıalara uyan hukuk kurallarını resen uygular[341]. Yargıtay da kararlarında maddi vakıaları izah etmenin taraflara, hukuki nitelendirme ile tatbik edilecek kanun hükmünü saptamak ve uygulamanın ise hâkime düşen görev olduğuna yer verilmiştir[342]. Uygulamada, soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davasının uygulanması ve bu davalara ilişkin talep sonuçları birbiri ile karıştırılmaktadır ve burada hâkime düşen görev, hangi hukuk maddesinin uygulanacağını tespit ederek doğru bir karar vermektir.

10. Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi

Hâkimin davayı aydınlatma ödevi HMK m. 31'de düzenlenmiştir. Hükme göre, "Hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir, delil gösterilmesini isteyebilir." Bu ilkeye göre, eğer tarafların ileri sürdüğü vakıalar yeterince açık değil veyahut da çelişkili ise hâkim davayı aydınlatma ödevini yerine getirmek adına taraflara açık olmayan veya çelişkili olan hususları sorarak davayı açıklığa kavuşturur[343]. Tarafların izah ettikleri hususlar

---

[340] **TARIM**, s. 96.

[341] **KURU**, II, s. 349.

[342] Yarg. 8 HD, T. 23.06.2021, E. 2019/6674, K. 2021/5411, "04.06.1958 tarihli ve 15/6 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince, maddi olayları açıklamak taraflara ve ileri sürülen olayları hukuken nitelemek ve uygulanacak Kanun hükümlerini tespit etmek ve uygulamak görevi hâkime aittir. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesinde hâkimin, Türk hukukunu resen uygulayacağı belirtilmiştir. Bu ilke gereği açılan davayı nitelemek ve açılmış bir dava hakkında doğru hukuk kurallarını bulup uygulamak hâkime düşen bir görevdir. Öncelikle çözümlenmesi gereken husus; davanın soybağının reddi ve babalık veya nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davası olup olmadığıdır…Bölge Adliye Mahkemesince, davacının ilk talebinin 4721 sayılı TMK'nin 286 ve 291.maddesi kapsamında soybağının reddi davası olduğu gözetilerek, bu dava kapsamında davacı ve Davalıların aktif ve pasif husumet ehliyetleri, dava için öngörülen hak düşürücü süreler de dikkate alınarak müteveffa ... arasında babalık karinesine (TMK mad. 285), dayalı olarak hukuken kurulmuş bulunan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak şekilde soybağının reddine ilişkin değerlendirme yapılarak oluşacak sonuca göre karar verilmesi, ikinci talebin yani ...'nın babasının davalı olduğu yönündeki iddia yönünden ise davanın TMK'nin 301.maddesi kapsamında babalığın hükmen tespiti davası olduğu iş bu dava açısından davacı ...'nin aktif husumet ehliyeti bulunmadığından babalık davasının usulden reddine karar verilmesi gerekirken yanılgılı değerlendirme ile davanın nüfus kaydını düzeltilmesi davası olarak nitelenerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir..." (Lexpera, E.T. 27.10.2022).

[343] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 188.

ispat amacıyla değil, sadece çelişkili ve yeterince açık olmayan hususları ortadan kaldırmaya yönelik hâkime yüklenen bir ödevdir[344]. Doktrinde resen araştırma ilkesinin tatbik edildiği davalarda hâkimin davayı aydınlatma ödevini uygulamayacağı yönünde bir görüş vardır[345]. Benimsediğimiz görüşe göre resen araştırma ilkesinin tatbik edildiği davalarda da hâkimin davayı aydınlatmalıdır. Zira taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalarda taraflar iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağından sonra yeni vakıa ileri süremezken, resen araştırma ilkesinin tatbik edildiği davalarda iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağı söz konusu olmadığından yeni vakıaya dayanmak mümkündür. Ayrıca vakıa ileri sürülmesi serbest olduğu dikkate alındığında, aydınlatma ödevi kapsamında sadece taraflar belirsiz ya da çelişkili olan hususlarda dinlenilmektedir. Yeni vakıa ileri sürülmesi söz konusu değildir. Soybağının reddi davası da bir resen araştırma ilkesinin uygulandığı dava türü olduğundan, hâkimin davayı aydınlatma ödevi burada uygulama alanı bulur.

D. Soybağının Tespitinde Uygulanabilecek Kanun Hükümleri

Soybağının tespitine ilişkin genetik incelemeler 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 284'te düzenleme altına alınmıştır. Her iki kanun maddesinin de uygulanma koşulları aynı olmakla birlikte aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar kişilerin tıbbi incelemelere ve araştırmalara katlanma yükümlülüklerine uymamaları halinde meydana gelen sonuçlar noktasındadır[346].

6100 sayılı HMK m. 292'ye göre," (1) Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir. (2) Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülükten

---

[344] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 189.

[345] **ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI**, s. 160.

[346] **ÖZBİLEN**, Arif Barıl, Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Haller, İTÜSBD, C.2, S. 24, 2013, s. 109-110.

kaçınamaz.” Söz konusu madde soybağına ilişkin davalara ispat bakımından hizmet eder ve resen araştırma ilkesinin bir görünümüdür. Tıbbi incelemeye katlanma yükümlülüğüne riayet etmeyen kişi, hâkim tarafından zor kullanılarak tıbbi inceleme yaptırılır[347]. Aslında gerektiğinde zor kullanma kavramı, medeni usul hukukunda değil, daha çok kamu yargılaması olan ceza hukukunda olağan olarak yapılan bir uygulamadır[348]. Buna rağmen resen araştırma ilkesinin uygulandığı ve kamu yararının üstün tutulduğu bu davalarda sırf maddi gerçeğe ulaşmak adına mahkemeye zor kullanma yetkisi tanınmıştır[349].

Kanun koyucu HMK m. 292 hükmü ile kişilerin bireysel özgürlüklerinden ziyade, soybağının doğru tespit edilmesiyle maddi gerçeğin ortaya çıkmasının sağlayacağı menfaati üstün tutmuştur[350]. HMK m. 292’nin kişi bakımından uygulamasında herhangi bir sınırlama olmadığından, taraflar, anne-baba olduğu veya olmadığı iddia edilen kişiler, çocuk, kan hısımları, tanık gibi kimseler sağlıkları açısından engel bir durum olmadığı müddetçe soybağının tespiti için gerekli incelemelere katlanmakla yükümlüdürler[351].

Soybağının tespitinde sağlığa engel hal[352] yoksa bu durumda bir diğer dikkate alınması gereken husus, kocanın baba olmadığına ilişkin ciddi, kayda değer göstergelerin olması gerektiğidir[353]. Bu göstergelere örnek olarak, kadının kritik

---

[347] **BAYGIN**, s. 47; **AKBIYIK**, Cem/**AYDIN**, Gülşah Sinem, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 Uyarınca Kişilerden Soybağı Tespiti Amacıyla Zor Kullanılarak Kan veya Doku Alınmasının Kişilik Hakkını İhlal Edip Etmediği Sorunu, İKÜHFD, S.1, Ocak 2014, s. 8.

[348] **EGE**, Önder, Medeni Usul Hukukunda Soybağı Tespiti İçin İnceleme Yapılması ve Gizli Babalık Testleri Olgusu, Terazi Hukuk Dergisi, C.9, S.100, s. 247.

[349] **EGE**, s. 247.

[350] **AKTEPE ARTIK**, Sezin, Hukuk Muhakemeleri Kanun’un Yürürlüğe Girmesiyle Medeni Yargılama Hukuk’unda Neler Değişiyor?, İTÜSBD, Y.10, S. 20, 2011, s. 169.

[351] **OKUR**, İrfan, Çocuk ve Hukuk, Üçüncü Oturum: Aile Hukuku ve Çocuk: Soybağı Hukukunda Çocukları İlgilendiren Davalar, Fasikül Hukuk Dergisi, S. 20, 2011, s. 10.

[352] Öğretide sağlığa engel hali ruhsal sağlığı da dâhil eden görüşler vardır. Bu görüşe göre, yapılan genetik inceleme sonucunda gerçeğin öğrenilmesi halinde çocuğun veya babanın yaşayacağı ruhsal çöküntü ile gerçeği bilme noktasındaki menfaatler ve dolayısıyla kişiliğin serbestçe gelişimi ilkesinin değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Bkz **TEKİN YILDIRIM**, Memiş/**FADIL**, Mustafa, Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması ve Yarattığı Hukuki Sorunlar, AÜEHFD, C. 8, S.1-2, s. 305.

[353] **ACABEY**, s. 130.

döllenme döneminde kocanın hastanede tedavi görmesi veya yurtdışında olması bu esnada eve yabancı erkeklerin girip çıkmasına şahitlik edecek olanların varlığında hâkim bilimsel incelemelere izin verecektir[354]. Çocuğun babasının koca olmadığı yönünde kayda değer göstergeler yoksa sırf kocanın yersiz şüpheciliği veya kıskançlığı nedeniyle bilimsel inceleme yapılarak ilgili kişinin kişilik haklarına müdahale edilmemelidir[355]. Bilimsel incelemeler sadece taraflar için değil, kanunun açık lafzına göre, davacı çocuğun babasının başka bir üçüncü kişi olması halinde de söz konusu olur[356].

Baba olduğu veya olmadığı iddia edilen kişiye ulaşılamayan hallerde örneğin gaiplik gibi, o kişinin en yakın kan hısımları bu incelemelere katlanmakla yükümlüdür ve tanıklıktan çekinme hakkı burada geçerli değildir[357]. Yine HMK m. 292'nin uygulanabilmesi için, bu genetik incelemenin zorunlu olması gerekir. Yani soybağının tespitine ilişkin tüm deliller tüketilmiş, başka yolla doğru sonuca ulaşma mümkün değil ise "ultima ratio ilkesi" yani son çare ilkesi gereği, tıbbi incelemeye başvurmak zorunluluğu gerçekleşmiş olur[358]. HMK m. 292'nin uygulanması için bakılması gereken son şart da yapılacak bu incelemenin kapsamına, kan testler, kan grubu analizleri, DNA testleri girer ve bu incelemeler yapılırken ilgili kişinin beden ve ruh sağlığı yönünden tehlike oluşturulmaması gereklidir[359]. Örneğin, kişinin hemofili hastası olması ile yine kişinin önlenemez şekilde şırınga korkusu varsa bu kişilerden kan almak yerine ağızdan tükürük örneği ya da saç örneği almak madde hükmüne uygun bir başvuru yöntemidir[360]. Vefat eden kişinin vücudundan örnek alınması halinde fethi kabir yapılarak vefat edenden kan ya da doku örnekleri alınarak DNA

---

[354] **SEROZAN**, s. 181.

[355] **ACABEY**, s. 130.

[356] **ATEŞ**, s. 33.

[357] **YILMAZ**, Gülşah Aybike, HMK ve TMK'daki Soybağın Belirlenmesine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, Konya Barosu Dergisi, S.1, Ocak 2019, s. 66.

[358] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 451.

[359] **AKBIYIK**, Cem/**AYDIN**, G. Sinem, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 Uyarınca Kişilerden Soybağı Tespiti Amacıyla Zor Kullanılarak Kan veya Doku Alınmasının Kişilik Hakkını İhlal Edip Etmediği Sorunu, İKÜHFD, S.1, Ocak 2014, s. 7.

[360] **AKBIYIK/AYDIN**, s. 7.

incelemesi gerçekleştirilir[361]. Vefat edenden nasıl örnek alınacağına ilişkin düzenlemeler 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması Saklanması Aşılanması ve Nakli Hakkında Kanun m. 14'te düzenlenmiştir[362]. Öğretide rıza verme hakkına sahip olan yakınların rıza vermemesi durumunda ölüden doku örneği, fethi kabrin yapılamayacağını zira yakınların bu durumda kişilik haklarının ihlal edileceğinden bahsedilmektedir[363]. Benimsediğimiz görüşe göre, haklı bir neden olmaksızın yakınların rıza vermemeleri halinde dahi cesetten gerekli dokular alınmalıdır. Bu durumda soybağının tespiti bakımından kamunun üstün yararı söz konusudur. Bununla birlikte ölünün yakınından doku örneği alınabilecekse ve o kişinin sağlığı buna elverişli ise, bu kişiden kan veya doku alınması daha doğrudur[364]. Yargıtay ise, ölü kişinin mezarının tespit edilmesi halinde mezardan örnek alınması gerektiği aksi takdirde soybağı tespitinde sonuç verebilecek, örnek alınabilecek kişilerden alınan örneklerle DNA testi yapılabileceği yönünde karar vermiştir[365].

4721 sayılı TMK m. 284'e göre ise "Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike oluşturmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir". Madde hükmünde yükümlülüklere aykırı davranılması halinde, yani tıbbi incelemeye ilgili kişi rıza göstermediğinde hâkim, durumun gerektirdiği şartlara göre meydana gelen sonucu ilgilinin aleyhine

---

361 **AŞIK**, İbrahim, Medeni Usul Hukukunda Keşif, Ankara 2019, s. 191.

362 RG 03.06.1979 S.16655.

363 **AŞIK**, s. 192.

364 **AŞIK**, s. 192.

365 Yarg. 8. HD, T. 11.06.2019, E. 2018/146, K. 2019/5726, "Mahkemece yapılacak iş; kardeş oldukları iddia edilen ... ile ...'nın kardeş olup olmadıklarının tespiti için öncelikle ve nüfus kayıtlarına göre anne-babaları olan ... ve ...'in yaptırılacak DNA testine yönelik örnek alınması için mezar yerlerinin tespiti için ...'nin oğlu ... veya mezar yerlerini bilebilecek diğer akraba ve komşu yada ölüm tarihi itibari ile aynı yerleşim yerinde oturanlardan sıkı bir şekilde araştırma yapılarak tespit edilebilenlerin beyanları alınıp gerekirse mezar yerinin tespiti için keşif yapılarak mezar yerlerinin tespiti halinde tespit edilen mezarlardan alınacak örneklere göre, tespit edilemediği takdirde ise soybağının tespitinde sonuç verebilecek veri alınabilecek ilgililerin temini ile bu iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp verilecek rapor da gözetilip oluşacak sonuca göre bir karar vermektir…" (Çevrimiçi Legalbank, 28.10.2022).

doğmuş sayabilecektir. Fiili karinenin uygulanması hâkimin takdirine bırakılmıştır[366]. Böylece hâkim diğer delilleri de inceleyerek davayı, tıbbi incelemeye rıza göstermeyen aleyhine doğmuş kabul eder ve böylelikle ispatlanmak istenen olgu, incelemeden kaçınan kişi aleyhine ispatlanmış sayılır[367]. Madde metninde sadece davalı bakımından bir yaptırım öngörülmüş olup, davacı veya üçüncü kişiler bakımından aleyhe ispat söz konusu olmadığından bu kişiler hakkında aleyhe ispat durumu söz konusu olmaz[368]. Ancak HMK'den farklı olarak doğrudan zor kullanarak ilgilinin bedensel bütünlüğüne müdahalede bulunulamaz[369]. Kişinin incelemeye rıza göstermemesi olasılığı vardır[370].

Öğretide hangi hükmün uygulanacağı noktasında tartışma vardır. Bir görüşe göre, TMK m. 284 bir maddi hukuk normu olduğundan, şekli hukuk normu olan HMK m. 292'den üstündür ve ilgililerin rıza açıklaması olmaksızın kişinin vücut bütünlüğü üzerinde zorla tıbbi incelemeler yapılamaz, müdahalede bulunulamaz[371]. Nitekim bu müdahale ile o kişinin kişilik haklarına saldırıda bulunulmuş olur[372].

Öğretideki bir diğer görüşe[373] göre ise, özel kanun genel kanun ayrımı dikkate alındığında, HMK'deki hüküm TMK'deki hükme göre özel hüküm olduğundan, HMK m. 292 daha önce uygulanmalıdır. Bu görüşte kanun çocuğun soybağını bilmesi hakkını mutlak olarak korumuş ve ilgili kişinin de sağlığını tehlikeye atmaksızın tıbbi incelemelerin yapılması gerektiğini savunmuştur.

Benimsediğimiz görüşe göre, sonraki kanun önceki kanun hükümlerinin uygulanmasını bertaraf edeceğinden, HMK m. 292 hükmünün soybağının tespitinde

---

366 **SONAT**, s. 365.

367 **AKBIYIK/AYDIN**, s. 8.

368 **KONURALP**, s. 1613.

369 **AKBIYIK/AYDIN**, s. 8.

370 **ARAS**, Bahattin, Türk Hukukunda Babalık Davası ve İspat Yöntemleri, Terazi Hukuk Dergisi, S. 27, 2008, s. 27.

371 **ACABEY**, s. 134; **BAYGIN**, Soybağı, s. 47; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 356; **AKBIYIK/AYDIN**, s. 8.

372 **ACABEY**, s. 134; **BAYGIN**, Soybağı, s. 47; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 356; **AKBIYIK/AYDIN**, s. 8.

373 **ÖZTAN**, s. 595; **AKBIYIK/AYDIN**, s. 8.

uygulanması gerekir. Buna göre soybağının tespitinde zorunluluk bulunan bir hal varsa ve aynı zamanda yapılacak tıbbi araştırma ve inceleme ilgili kişinin sağlığına herhangi bir şekilde zarar vermeyecekse, kişi bu araştırma ve incelemeye razı olmak zorundadır[374]. Rıza göstermemesi halinde ilgili kişi zorla örneğin DNA testi için biyolojik içeriği vermeye gönderilebilecektir[375]. İki kanun maddesinin uygulamasında TMK m. 24/2 hükmünde düzenleme altına alınan hukuka uygunluk sebeplerinin de dikkate alınması gerekir. Bu maddede hukuka uygunluk sebepleri olarak kanunun verdiği yetkinin kullanılması, kamusal yarar ve üstün yararın varlığına işaret edilmiştir. Kişinin genetik soybağını bilme hakkı, üstün yarara ve aynı zamanda düzgün, sağlıklı nesillerin devamının sağlanması açısından kamusal bir yarara da örnektir. Uluslararası hukuk metinleri olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (m.7) yer verilen çocuğun üstün yararı ilkesi ve çocuğun genetik kökenini öğrenme hakkı dikkate alındığında ve aynı zamanda ilgili kişinin sağlığını da göz önünde bulundurmak şartıyla genetik incelemenin yapılması için rıza aranmamalıdır. Çünkü genetik kökenin öğrenilmesi ve dolayısıyla soybağının düzgün tespiti kişilerden ve menfaatlerden bağımsız olarak vazgeçilemez bir haktır. Esas olan çocuğun soybağını öğrenmesi ve aynı zamanda kocanın kendisinden olmayan bir çocuğu sahiplenmek zorunda bırakılmamasıdır. İlgili kişinin rızadan imtina etmesi halinde çocuk nesepsiz kalacak ve yanlış kişiye soybağı yönünden bağlanacaktır. Tüm bu açıklanan sebeplerle HMK m. 292'nin soybağın tespitinde uygulanması gerekir.

Yargıtay da soybağına ilişkin davaların kamusal yönünün ağır olması nedeniyle herhangi bir şüpheye yer vermeksizin soybağı ilişkisini doğru tesis etmek adına sadece

---

[374] **TÜZÜNER**, Özlem, Soybağının Tespiti Davasında Genetik Analize İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, AÜHFD, S. 62, C. 4, 2013, s. 1151.

[375] **ATEŞ**, s. 32; Yarg. 8 HD, T. 02.05.2019, E. 2017/10290, K. 2019/4506, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu 292. maddesi uyarınca dava dilekçesindeki talep çerçevesinde mahkemece tarafların iddia ve savunmaları da dikkate alınarak soybağının reddi iddiası ile ilgili olarak DNA testi yaptırmak üzere davacı ...'a tekrar meşruhatlı davetiye çıkarılarak DNA testi için gerekli kan ve doku örneklerini vermesi, aksi taktirde zor kullanılarak bu incelemenin yaptırılacağı hususu ihtar edilmeli, buna rağmen davalı gelmez veya gelir de kan ve doku örneklerini vermez ise bu incelemelerin zor kullanılarak yapılmasına karar verildikten sonra DNA testi yaptırılıp alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, yukarıda gösterilen yasal düzenlemelere aykırı şekilde yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi, doğru görülmemiştir." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 01.10.2022).

taraf beyanları, ikrar ile yetinmeyip, DNA incelemesinin bir zorunluluk olduğuna hükmetmiştir[376]. Yargıtay, DNA incelemesi için yapılan davetten davalının kötü niyetli olarak kaçınması halinde DNA araştırması yapmaksızın davanın kabulü kararını bozmuş ve DNA incelemesini zorunlu tutmuştur[377]. DNA incelemesinin lüzumu halinde hâkim, kuracağı bir ara karar ile ilgili kişilerden kan ya da doku örnekleri alınacağına yönelik taraflara meşruhatlı davetiye çıkartmalıdır[378]. Bu davetiyede, vücut örneklerinin rızaen verilmemesi halinde zor kullanılmak suretiyle bu incelemenin yaptırılacağı hususu ihtar edilmelidir.

E. Soybağının Reddi Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

1. Görevli Mahkeme

Dava türlerine göre ilk derece mahkemelerinden hangisinin yargılama yapacağını düzenleyen kurallara görev kuralları denir[379]. Bir uyuşmazlığın çözümü için ilgili kanunlarda özel mahkemeler görevli ise o uyuşmazlığı ilgili özel görevli

---

[376] Yarg. 18 HD, T. 21.06.2016, E. 2015/12963, K. 2016/9923, "Dava, Türk Medeni Kanunu'nun 286 vd. maddelerine dayalı olarak açılan soybağının reddi istemine ilişkindir. Kamu düzenini yakından ilgilendiren bu tür davalarda; Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, hâkim Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulayacak ve maddi olguları re'sen araştırıp delilleri serbestçe takdir edecektir. .... Reddi davasının bu niteliği göz önüne alınarak, mahkemelerce kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın soybağının doğru olarak tespiti zorunludur. Davada, sadece taraf beyanları ile yetinilmeyip, iddia ile ilgili olarak DNA araştırması yaptırılıp, alınacak rapor da dikkate alınarak bir karar verilmesi gerekirken, yeterli inceleme yapılmadan eksik inceleme sonucu davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 13.09.2022).

[377] Yarg. 8. HD, T. 24.06.2019, E. 2018/12446, K. 2019/6342, "Dosyanın incelenmesinden davalıya Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesi uyarınca ihtarlı davetiye çıkarıldığı, davalının DNA incelemesi için icabet etmemesi üzerine davanın kabul edildiği anlaşılmaktadır. Buna göre, Mahkemece Yargıtay (Kapatılan) 18. Hukuk Dairesi'nin bozma ilamına uyulmuş ancak bozma ilamının gerekleri yerine getirilmemiş, davalının küçük Efe'nin babası olup olmadığı hususu kesin olarak aydınlatılamamıştır. Mahkemece yapılacak iş, HMK'nin 292/1. maddesi hükmü uyarınca davalı ... temin edilip, somut olaydaki iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesidir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 01.10.2022).

[378] **TARIM**, s. 142; Yarg. 18. HD, T. 03.03.2015, E. 2014/15733, K. 2015/3236, "Dava, Türk Medeni Kanunu'nun 286. vd. maddelerinde düzenlenen soybağının reddi istemine dair olup, yukarda gösterilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında, bu talep çerçevesinde mahkemece tarafların iddia ve savunmaları da gözetilerek, soybağının reddi iddiası ile ilgili olarak DNA testi yaptırmak üzere taraflara meşruhatlı davetiye çıkarılıp test için gerekli kan ve doku örneklerinin verilmesi, aksi taktirde zor kullanılarak bu incelemenin yaptırılacağı hususu ihtar edilmeli…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 28.10.2022).

[379] **KURU**, I, s. 119; **TANRIVER**, Süha, Medeni Usul Hukuku, C.1, Ankara 2021, s. 139; **GÖRGÜN**, Şanal/**BÖRÜ**, Levent/**KODAKOĞLU**, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 2021, 10. Baskı, Ankara 2021, s. 77.

mahkemeler çözmelidir[380]. Aile hukukundan kaynaklanan davaların çözümü noktasında mevcut genel mahkemelerin eksik kalması ile Türk Medeni Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte aile hukuku alanında ihtisaslaşmış mahkemelere ihtiyaç duyulmuştur. Böylece AMKGYUK[381] ile aile mahkemeleri kurulmuştur. Kanunda yer alan m. 4/1 gereğince, "22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler aile mahkemesinde görülür". Soybağının reddi davası da Medeni Kanunu'nun ikinci kitabın ikinci kısmında yer aldığından, bu davada da görevli mahkeme aile mahkemesidir [382].

Soybağının reddi davasında görevli mahkeme bu kanunun 4. maddesi gereğince aile mahkemelerinin olduğu yerde aile mahkemeleri, olmadığı yerde ise Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun belirlediği asliye hukuk mahkemesidir[383]. Görev hususu kamu

---

[380] **KURU**, I, s. 121; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 76.

[381] RG T. 18.01.2003, S. 24997.

[382] Yarg. 18 HD, T. 13.11.2014, E. 2014/3600, K. 2014/16031, "Soybağına ilişkin hükümler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesi ve devamında düzenlenmiş olduğundan, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesine göre, görevli mahkeme, aile mahkemesidir. Aile mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemelerinde davanın aile mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir. Bu açıklama karşısında, davaya aile mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken, bu husus düşünülmeden asliye hukuk mahkemesi olarak yargılamaya devam edilip yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 17.09.2022).

[383] Yarg. 8. HD, T. 09.05.2019, E. 2017/10486, K. 2019/4865, "Asliye hukuk mahkemesi genel nitelikli mahkeme olup, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, dava konusunun miktar ve değerine bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalara bakmakla görevli; aile mahkemesi ise özel kanununda kendisine verilen davalara bakmakla görevli özel nitelikli bir mahkemedir. Davada, A.'nin kızı olmadığına dair istem Türk Medeni Kanunu 286 ve devamı maddelerinde düzenlenen soybağının reddi, A.'nin gerçek babası hanesine tescili istemi Türk Medeni Kanunu'nun 301 ve devamı maddelerinde düzenlenen babalığın tespiti istemine ilişkin olup, 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4.maddesinde 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (TMK.118-395) kaynaklanan bütün davalarda aile mahkemesinin görevli olduğunun hükme bağlandığı ve aile mahkemesi kurulmayan yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemelerinde davanın aile mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerektiği dikkate alındığında, davaya aile mahkemesinde bakılmak üzere görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yerinde görülmeyen gerekçe ile reddi doğru görülmemiştir..." (Çevrimiçi, Legal bank, E.T. 28.10.2022).

düzenine ilişkin olduğundan, mahkeme yargılamanın her aşamasında görevsiz olunduğu ileri sürülebilir.

2. Yetkili Mahkeme

Medeni usul hukukunda yetki, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkemenin bakacağını ifade eder[384]. Bir davada kesin yetki kuralı varsa davanın o yer mahkemesinde açılması gerekir[385]. Kesin yetki kuralının olmadığı dava ve işlerde ise HMK m. 6 gereğince "davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi" genel yetkili olur. Kural olarak yetki kuralları kamu düzeninden olmamakla birlikte, istisnai hallerde kamu düzenine ilişkin yetki kuralları da düzenleme altına alınmıştır. Yetki kuralının ne amaçla düzenlendiğine bakılarak kamu düzeninden olup olmadığı belirlenir[386]. Doktrinde yer alan görüşe göre, kamu düzenine ilişkin yetki kuralı varsa bu aynı zamanda bir kesin yetkidir[387]. Benimsediğimiz doktrinde diğer görüş ise yetkinin kamu düzeninden olduğunu ancak kesin ve kesin olmayan yetki olarak ikiye ayrıldığını ileri sürer[388]. Öngörülen yetki kuralları doğrultusunda yalnızca belirtilen mahkemede dava açılabiliyor ise kesin yetkiden, belirtilen mahkeme ile birlikte genel yetkili mahkemede de açılabiliyorsa kesin olmayan yetkiden bahsedilir[389].

4787 sayılı Kanun'da gerek soybağı davaları için gerekse diğer aile hukuku davalarında uygulanacak yetkiye ilişkin herhangi bir özel düzenleme yer almamaktadır. 4787 sayılı Kanun m. 7/III; "Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medenî Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır". Soybağının reddi davasında özel yetkili mahkeme TMK m. 283'deki düzenlenmiş olup buna göre yetkili mahkeme "taraflardan birinin dava veya doğum

---

384 **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 70.

385 **AKBULUT**, Pakize Ezgi, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Aile Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi ile Bu Kuralların 5718 Sayılı MÖHUK'a Etkisi, DEÜHFD, C. XII, Özel S. 2010, s. 1057.

386 **KURU**, I, s. 121.

387 **TARIM**, s. 21.

388 **KURU**, I, s. 122.

389 **KURU**, I, s. 122.

sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir". TMK m. 283'te düzenlenen yetki kuralı kamu düzeni düşüncesiyle getirilmiştir. Madde gerekçesinde de soybağı davalarında kamu yararı düşüncesinin baskın olması, davaların hızlıca sonuçlanmasını sağlamak ve taraflara dava açarken kolaylık sunmak amacıyla bu özel yetki kuralının öngörüldüğüne yer verilmiştir[390]. Bununla birlikte doktrinde ağırlıklı olan görüşe göre ve bizimde benimsediğimiz görüşe göre TMK m. 283'te düzenlenen yetki kuralı kamu düzeninden olmakla birlikte bir kesin bir yetki kuralı değildir[391].

F. Soybağının Reddi Davasında Taraflar

1. Davacılar

Kanun koyucu, TMK m. 286'da soybağının reddi davası açma hakkı olanları sınırlı bir şekilde yer vermiştir. Maddeye göre dava açma hakkı, koca ve çocuğa tanınmıştır. Aynı zamanda "dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hallerinde ise kocanın alt soyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişilere dava açma hakkı tanınmıştır (TMK m. 291)". Anaya ise dava açma hakkı tanınmadığına ilişkin TMK m. 286/1, Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmiştir[392]. Koca ile çocuk arasında biyolojik duruma aykırı bir soybağı ilişkisinin mevcudiyeti aynı zamanda ananın özel hayatını da etkilemektedir. Bir diğer deyişle babalık karinesinin uygulanması ile birlikte çocuğu doğuran ana yönünden herhangi bir sonuç doğurmayacağını, anayı etkilemeyeceğini söylemek doğru olmayacaktır. Dolayısıyla çocuk ve genetik baba olmayan koca arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasında annenin kendi özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında menfaati vardır. Açıklanan nedenlerden ötürü çocuğun biyolojik babası olmayan kocanın karine olarak baba olduğunun kabul edilmesinin ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edeceği neticesine ulaşılmakla anaya da soybağının reddi hakkının tanınmadığına ilişkin kanun maddesinin iptali kanaatimizce de yerindedir. Bu uyuşmazlık bağlamında davacı yararlanır. İptal kararı ile söz konusu kanun maddesinde

---

[390] **TARIM**, s. 22.

[391] **TARIM**, s. 22.

[392] AYM. T. 26/07/2023, E. 2023/37, K. 2023/140.

yeni düzenleme ile ilgili hükümler yer alacaktır. Bu kurala ilişkin iptal hükmü Resmî Gazete ’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girecektir.

a) Koca

TMK m. 286/I’ de yer alan düzenlemeye göre öncelikle kocaya soybağını reddi davası açma hakkı tanınmıştır[393]. Soybağının reddi davasında koca sıfatıyla davacı olabilmek için, evlilik devam ederken ya da evliliğin bitmesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olması gerekir[394].

Medeni hukukta yer alan hak ehliyetinin usul hukukundaki görünümü ise taraf ehliyetidir[395]. Ölen kocanın taraf ehliyeti yoktur[396]. Soybağının reddi davası şahsa sıkı sıkıya bağlı olduğundan bizzat koca tarafından kullanılmalıdır[397]. Açılan bu davanın sonucu kocanın mirasçılarına ait malvarlığını da etkileyeceğinden, kocanın soybağının reddi davasını açtıktan sonra ölmesi halinde, mirasçılar davaya devam edebilirler[398].

Kocanın soybağının reddi davasını açmak için taraf ehliyetinin yanı sıra “açılan davayı takip edebilmek için de dava ehliyetinin de olması gerekir” (HMK m. 51). Dava ehliyeti de TMK m. 9 ve devamında düzenlenen fiil ehliyetinin usul hukukundaki yansımasıdır[399]. “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır (TMK m. 10)”. Bu nedenle ayırt etme gücüne sahip olan ancak kısıtlı olmayan ergin kocanın dava ehliyeti vardır[400]. “Sınırlı ehliyetsiz olarak nitelendirilen ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, karşılıksız edimler ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları yasal temsilcilerinin izni olmaksızın kullanabilirler (TMK m. 16/I)”.

---

393 **BAYGIN**, Soybağı, s. 28; **PAKSOY**, s. 361; **SEROZAN**, Çocuk, s. 187; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 82; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 147; **ÖZTAN**, s. 526; **GENÇCAN**, Aile, s. 1051; **ATEŞ**, s. 36.

394 **TARIM**, s. 25.

395 **TANRIVER,** Süha, Medeni Usul Hukuku, C.1, Ankara 2021, s. 500.

396 **TANRIVER**, s. 503.

397 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 339.

398 **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 148; **GENÇCAN**, Aile, s. 1052.

399 **GÖRGÜN/ BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU**, s. 232.

400 **TARIM**, s. 27.

Soybağının reddi şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, kocanın ayırt etme gücü varsa, bu davayı yasal temsilcinin rızası aranmaksızın açabilir[401].

Koca tam ehliyetsiz ise bu durumda şahsa sıkı sıkıya bağlı olan bu hakkı, kocanın yasal temsilcisi veya atanacak olan kayyım dahi kullanamayacaktır[402]. Ancak bu durumda kanun koyucu "dava açma süresinin dolmasından önce kocanın altsoyuna, anası veya baba olduğunu iddia eden kişiye[403], kocanın sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksunluğu öğrenmelerinden itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davası açabilme hakkı tanımıştır (TMK m. 291)". Böylelikle diğer ilgililer dava açabilecektir[404]. Dava açmak için öngörülen süre dolduktan sonra koca ölürse dava açılamaz ve dava açma hakkı mirasçılara intikal etmez[405].

Kocanın ayırt etme gücü olmadığı durumda öğretideki hâkim olan görüşe göre, yasal temsilci ya da atanacak kayyım koca yerine geçerek dava açamaz[406]. Kanaatimizce tam ehliyetsizin menfaatini ilgilendiren durumlarda yasal temsilciye dava açma hakkını tanımak gerekir. Bunun haricinde dava hakkı sadece şahsın kendisi tarafından bizzat kullanılmalıdır.

Kocanın dava hakkını bizzat kullanması gerekliliği açılacak davayı vekille temsil ettiremeyeceği anlamına gelmez. Zira vekil asıl yerine geçtiğinden, koca

---

401 **SEROZAN**, Çocuk, s. 192.

402 **ACABEY**, s. 134; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 282; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 214.

403 Yarg. 2 HD, T. 13.12.2012, E. 2011/19299, K. 2012/30176, "Soybağının reddine ilişkin bir davada baba olduğu iddia edilen M. ve Nüfus Müdürlüğüne husumet düşmeyeceği ve bu nedenle bunlara karşı açılan davanın taraf sıfatı yokluğu nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi de doğru değildir..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 18.09.2022).

404 **ACABEY**, s. 134.

405 HGK, T. 04.07.2018, E. 2017/1922, K. 2018/1305, "TMK'nın m. 291/f.1 hükmü, belirli şartlarla koca ve çocuk dışındaki kişilere de soybağının reddi davası açma hakkı tanımaktadır. Anılan hüküm çerçevesinde soybağının reddi davası açma hakkı tanınan kocanın altsoyu, anası, babası ve çocuğun gerçek babası olduğunu iddia eden kişi, ancak dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde dava açabileceklerdir. Dolayısıyla, koca dava açma süresi içinde dava açmamış ise, sürenin sona ermesinden sonra kocanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi veya sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi belirtilen kişilerin soybağının reddi davası açma hakkına sahip olmaları sonucunu doğurmaz (Dural/Öğüz/Gümüş, s.256-257) …" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 18.09.2022).

406 **ACABEY,** s. 134; **AKINTÜRK/ATEŞ/KARAMAN**, s. 339; **OĞUZMAN/DURAL**, s. 212; **GENÇCAN**, Soybağı, s. 198; **GENÇCAN,** Aile, s. 1051; **BAYGIN**, Soybağı, s. 27; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 147; **PAKSOY**, s. 361; **ATEŞ**, s. 37; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 82.

hakkını kullanma iradesini önceden birini vekil atayarak yine koca bizzat kendisi bu hakkını kullanmış olmaktadır. Bununla birlikte soybağının reddi davasında özel yetki bulunması gerekir[407].

Davanın koca tarafından açılması halinde, ana ve çocuk davalıdır. Bu davada ana ile çocuk arasında zorunlu dava arkadaşlığı olduğundan, dava her ikisine birden yöneltilmelidir. Birinin eksik olması halinde dava reddedilecektir[408]. Burada çocuk ile vasi veya yasal temsilcisi olan ananın menfaatleri çatışacağından, çocuğa da kayyım atanır. Ana vefat ederse dava sadece çocuğa yöneltilir[409]. Ancak Yargıtay, ananın ölümü halinde husumetin mirasçılara yöneltilmesini aramaktadır[410]. Hem çocuğun hem de ananın ölmesi durumunda ise, kocanın menfaati olduğu takdirde davanın açılabileceği ve husumetin mirasçılara karşı yöneltileceği kabul edilir[411].

---

[407] Yarg. 2 HD, T. 23.12.2021, E. 2021/5805, K. 2021/10034, "Davacı vekili Av.... ile davalı vekili Av. ...'ın dosya içerisinde bulunan vekâletnamesi genel vekâletnamedir. Açıkça yetki verilmemiş ise vekil, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez (HMK m. 74). Soybağına ilişkin davalar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin olduğu için bu tür davalarda vekâletnamede özel yetki bulunması gerekmektedir. Buna göre; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 74 üncü maddesi gereğince soybağının reddi davasını açabilmek için davacı, takip edebilmek için davalılar vekilinden özel yetkiyi içeren vekâletname istenmesi, bu süre içinde vekâletname verilmemesi halinde kararın asıllara tebliği ile, asıllar tarafından temyiz veya temyizden feragat dilekçesi verilmesi halinde dilekçe eklendikten sonra gönderilmek üzere iadesine karar vermek gerekmiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 18.09.2022).

[408] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 283; HGK, T. 13.11.2013, E. 2013/18-354, K. 2013/1554, "Soybağının reddi davası, TMK 286. maddesine göre, ancak baba ve çocuk tarafından açılabilir. Baba ve çocuğun dava hakları birbirinden bağımsız haklardır. Söz konusu maddeye göre kocanın açtığı soybağının reddi davasında davalı ana ve çocuk iken, çocuğun açtığı soybağının reddi davasında, davalı ana ve koca olmak zorunda ve davalılar zorunlu dava arkadaşıdırlar..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 18.09.2022).

[409] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 283.

[410] Yarg. 2 HD, T. 25.02.2008, E. 2007/1672, K. 2008/2171, "Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır. (TMK. m. 286/1) Ölü olduğu anlaşılan ana mirasçılarına husumet yöneltmeden eksik hasımla inceleme yapılarak yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 19.09.2022).

[411] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 283; **BAYGIN**, s. 36; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 354; **ACABEY**, s. 145-146.

b) Çocuk

Kanun koyucu TMK m. 286/2'de çocuğa da soybağının reddi davası açma hakkı tanımıştır[412]. Çocuk bu hakkını kocadan bağımsız olarak kullanabilecektir[413]. Çocuğun genetik kökeni bilme hakkının tezahürü olan soybağının reddi davası ile çocuğun kimlik bunalımı yaşamasının önüne geçilecektir. Kanun koyucu çocuğun genetik kökenini öğrenme hakkı ile çocuğun üstün yararını gözetmiş ki, bu dava hakkını aile huzurunun korunmasının üstünde tutarak çocuğa soybağını ret imkânı sunmuştur[414].

Dava tarihinden önce vefat eden çocuğun taraf ehliyeti bulunmadığından çocuğa karşı dava açılması mümkün değildir[415]. Çocuğun ölümü halinde dava açma hakkı mirasçılarına geçmez[416].

Çocuk ergin değilse, vesayet makamı tarafından atanacak bir kayyım ile dava açabilecektir (TMK m. 291/II). Dava açma hakkının kayyıma verilmesinin amacı, çocuğun zarara uğramasının önlemektir. Nitekim davacı çocuk ergin değilse yasal temsilcisi olan annesinin davayı açması gerekir ancak çocuğun davacı olduğu soybağının reddi davasında annesi davalı tarafta olacağından menfaatlerin çatışması büyük olasılıktadır. Bu yüzden çocuğun menfaati gözetilmeli ve çocuğa kayyım atanmalıdır[417]. Çocuğa temsil kayyımı atanması için vesayet makamına yani Sulh

---

412 **BAYGIN**, s. 29; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 763; **ATEŞ**, s. 38-39. Eski Medeni Kanun'da çocuğa soybağının reddi davası açma hakkı tanınmamıştı ve bu durum eleştirilere neden olmaktaydı. Yeni Medeni Kanun ile birlikte çocuğa da dava hakkı tanınarak bu eleştirilere son verilmiştir.

413 **BAYGIN**, Soybağı, s. 29; **ACABEY**, s. 135.

414 **BAYGIN**, Soybağı, s. 29; **ACABEY**, s. 135.

415 **TANRIVER**, Usul, s. 503.

416 **ÖZTAN**, s. 528; **PAKSOY**, s. 362; **BAYGIN**, Soybağı, s. 30; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 763; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 86; **SEROZAN**, Çocuk, s. 189; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 148; **ATEŞ**, s. 40.

417 Yarg. 8. HD, T. 15.01.2018, E. 2017/7974, K. 2018/374; "TMK 291/2 maddesinde 'Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açar.' hükmü getirilmiştir. Somut olayda davacının talebi kayıt babası tarafından soybağının reddi, anne tarafından ise babalık davası açılmaması yasal temsilcileri ile çocuğun menfaati çatıştığı gerekçesiyle bu davaların açılabilmesi için çocuğa kayyım atanması istenildiğine göre, yukarıdaki Kanun ve TMK'nın 426/2 maddesi 'Bir işte Yasal temsilci ile küçük veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa ilgilinin istemi üzerine ya da resen temsil kayyımı atanır' hükümleri gereğince küçüğe kayyım atanması gerekirken, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi Legal Bank, E.T. 28.10.2022).

Hukuk Mahkemesi'ne (TMK m. 397/II) başvurabilir[418]. Çocuk ergin olduktan sonra kısıtlansa bile, yasal temsilci rızası aranmaksızın çocuk tek başına dava açabilir[419].

Ergin olmayan çocuğa vesayet makamı tarafından kayyım atanır. Bununla birlikte vesayet makamının kayyım atama kararıyla birlikte burada çocuğun yararına ilişkin bir değerlendirme yetkisinin olup olmadığı hususu tartışmalıdır[420]. Doktrinde yer alan ve bizim de katıldığımız görüşe göre, vesayet makamı bu durumda çocuğun yararının olup olmadığı değerlendirmesi yapmalı ve davanın açılması çocuğun yararına ise kayyım atamalıdır[421]. Nitekim burada babanın kimliğinin belli olmaması gibi çocuğun yararına olmayan durumlarda kayyım atandığı takdirde ve akabinde soybağının reddi davası sonuçlandığında çocuk hukuken babasız çocuk statüsünde olacaktır ve bu durumda çocuğun üstün yararının gözetildiğinden bahsetmek doğru olmaz[422]. Ergin olmayan çocuğun davayı kendisinin açmış olması halinde ise, mahkeme çocuğun temsili için kayyım atanmalı ve vesayet makamına ihbarda bulunarak kayyım huzurunda davaya devam edilir[423].

c) Diğer İlgililer

Kocanın dava açamaması halinde kanunda sınırlı sayıda sayılan diğer ilgili kişiler de soybağının reddi davası açabilecektir. Kanun koyucu burada genetik kökene verdiği önemi göstermiştir. Kanunda sayılan "diğer ilgililerin soybağının reddi davası açabilmesi için dava açma süresi geçmeden önce kocanın ölmesi veya sürekli olarak

---

418 **ÖZTAN**, s. 528.

419 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 284.

420 **TARIM**, s. 34.

421 **SEROZAN**, s. 189.

422 **SEROZAN**, s. 189; **ATEŞ**, s. 40; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 148; **BAYGIN**, Soybağı, s. 31.

423 Yarg. 18. HD, T. 03.05.2016, E. 2015/10651, K. 2016/7238, "Bu halde, Türk Medeni Kanunu'nun 426/2. maddesi uyarınca, çocuğu davada temsil etmek, hak ve menfaatlerini korumak üzere kayyım atanması için yetkili vesayet makamına ihbarda bulunulması, atanacak kayyımın davaya iştirakinin sağlanarak davanın kayyım huzuruyla görülmesi; çocuk da soybağının reddi davası açma hakkına sahip olduğundan (TMK. m. 286/2), doğumun ananın önceki evliliği içinde olduğu gözetilerek, kayyıma çocuk adına soybağının reddi davası açması için yetki verilmesi, kişisel durum sicilinin düzeltilmesine dair işbu davada karar verilmesi, kayyım tarafından açılacak soybağının reddi davasının sonuçlanmasına bağlı olduğundan, sözü edilen davanın sonucuna kadar yargılamanın bekletilmesi (HMK. m. 165/1), hasıl olacak neticesine göre karar verilmesi gerekir…" (Çevrimiçi Legal Bank, E.T. 29.10.2022).

ayırt etme gücünden yoksun olması ya da gaipliğine karar verilmesi hallerinden biri gerçekleştiğinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişiye dava açma hakkı verilmiştir (TMK m. 291)". 743 sayılı Medeni Kanun da dava açma hakkı çocukla birlikte dava açabilecek mirasçı sayısı fazlaydı. Medeni Kanun ile birlikte dava açabilecek mirasçıların çevresi daraltılmıştır[424]. 743 sayılı Medeni Kanun'da çocuk ile birlikte mirasçı olan birinci zümre mirasçılarından başka, miras dışında kalan kocanın kardeşleri, yeğenleri, amca, teyze, dayı, hala red davası açabiliyorken hüküm buna imkân tanımayarak dava açabilecek kişileri sınırlandırmıştır.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişiye dava açma hakkı ikincil bir hak niteliğindedir[425]. Miras yolu ile kazanılmış olmayıp, kanun koyucunun şahsa tanımış olduğu bir haktır[426]. Kocanın dava açma süresi dolduğu takdirde madde de sayılan ilgililer de dava açamayacaklardır. Kocanın dava açma hakkının ortadan kalkması ile birlikte, ilgililerin de dava açma hakkı biter[427].

İlgililerin dava açma hakkı sıkı şartlara tabi kılınmıştır. Buna göre öncelikle dava açma süresinin dolmamış olması gerekir. Sonrasında ise kocanın vefatı, hakkında gaiplik kararı olması veyahut ayırt etme gücünden sürekli yoksun olması durumlarından birinin gerçekleşmesi aranır[428]. Ancak kocanın ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olması halinde, koca tekrar ayırt etme gücüne sahip olduğunda dava açabileceğinden bu durumda ilgililer dava açamaz[429]. İlgililerden birinin açtığı

---

[424] **BAYGIN**, Soybağı, s. 32.

[425] **BAYGIN**, Soybağı, s. 32; **ACABEY**, s. 139; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 215.

[426] **PAKSOY**, s. 363; **SEROZAN**, Çocuk, s. 188; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 201.

[427] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 284; **BAYGIN**, Soybağı, s. 32.

[428] Yarg. 18. HD, 03.05.2016, E. 2016/3868, K. 2016/7143, "Kayden baba olmayıp biyolojik baba olduğu ileri sürülen kişinin soybağının reddi davası açabilmesi için, dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bulunması veya ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması gerekir. (TMK. m. 291) .... Ile soybağı ilişkisi olan davalı ..., sağ olup ayırt etme gücünü kaybettiği de iddia edilmemiştir. Öyleyse, Türk Medeni Kanunu'nun 291. maddesindeki şartlar gerçekleşmedikçe davacı ...'in, çocuğun babası olduğunu ileri sürerek soybağının reddini isteme hakkı bulunmadığı gözetilmeden davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi, Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[429] **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 285.

dava diğerlerini etkilemez; zira dava açma hakları birbirlerinden bağımsızdır ve bir diğerine sirayet etmez. Zira ilgililer arasında ihtiyari dava arkadaşlığı vardır ve davayı tek başına da ayrı da açabilirler[430].

Kanunda soybağının reddi davası açma hakkı olan bir diğer ilgili ise genetik baba olduğunu iddia eden kişidir. Doktrinde genetik babaya dava açma hakkının tanınması mevcut aile düzenine bozucu etki oluşturabileceğinden eleştirilmektedir[431]. Eleştirenlerden bir kısım yazarlar ve benimsediğimiz görüşe göre, dava açabilecekler arasında baba olduğunu iddia eden kişi yerine, ikinci evlilik devam ederken doğan çocuğun kendi çocuğu olduğunu iddia eden önceki ilk kocaya dava hakkının verilmesinin daha uygun olacağıdır[432]. Ancak kanun koyucunun tüm bu eleştirilere rağmen, yaptığı düzenleme ile çocuğun genetik kökenini öğrenebilmesini destekler nitelikte adımlar atmıştır[433].

TMK m. 291/son ’da “diğer ilgililerin davayı açması halinde kocanın soybağının reddi davasına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı” düzenlenmiştir. Buna göre soybağının reddi davasının kocanın üstsoyu veya altsoyu tarafından açılması halinde, davalı taraf ana ile çocuk iken; davayı gerçek baba olduğunu iddia eden kişi açarsa davalı tarafta ana, çocuk ile koca yer alır[434]. Medeni kanununda ise 743 sayılı medeni kanunun aksine savcı diğer ilgililer arasında sayılmamıştır[435].

---

430 **ACABEY**, s. 140.

431 **BAYGIN**, Soybağı, s. 37; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 285; **ACABEY**, s. 141; **KÖSEOĞLU/ KOCAAĞA**, s. 592; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 88; **ÖZTAN**, s. 527.

432 **BAYGIN**, Soybağı, s. 35.

433 **BAYGIN**, Soybağı, s. 35.

434 **PAKSOY**, s. 364.

435 Yarg. 8. HD, 24.01.2019, E. 2017/8150, K. 2019/805, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 286. maddesi soybağının reddi davasının baba ve çocuk tarafından açılabileceğini öngörmüştür. Cumhuriyet Savcısının soybağının reddi davasını açması mümkün değildir. Dava açma hakkı bulunmayan Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan soybağının reddi davasının... reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüne karar verilmesi yerinde değildir…” (Yargıtay Karar Arama, E.T. 25.10.2022).

2. Davalılar

a) Ana ve Çocuk

Koca açtığı soybağının reddi davası ana ile çocuğa karşı yöneltilmelidir (TMK m. 286/1 c. 2)[436]. Diğer ilgililerin açtığı soybağının reddi davasında da TMK m. 291/III'ün yollamasıyla davalılar yine çocuk ve ana olur[437].

Soybağının reddi davasında ananın çocuğun yanında davalı olarak yer almasındaki amaç maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ile soybağının karara doğru ve düzgün bir şekilde yansıtılmasıdır[438]. Açıklanan bu nedenlerden ötürü davalılar arasında şekli anlamda zorunlu dava arkadaşlığı vardır ve dava her ikisine birden yöneltilmelidir[439]. Şekli anlamda dava arkadaşlığı söz konusu olduğundan çocuk ile ananın soybağının reddi davasında birlikte hareket etme zorunlulukları yoktur ve hükümde her ikisi için aynı yönde karar verilmesi aranmadığından birlikte kanun yoluna gitme zorunlulukları da yoktur[440]. Dolayısıyla çocuk ile ana davayı takip etme ve usuli işlemleri yapmakta birbirinden bağımsızdırlar[441].Yargıtay kararlarında taraf teşkilinin sağlanması gerektiğine yer verilmektedir[442]. Taraf teşkilinin sağlanamadığı hallerde dava takip yetkisi olmadığından dava usulden reddedilmelidir[443].

---

[436] **GENÇCAN**, Aile, s. 1052; Yarg. 18. HD, T. 19.06.2012, E. 2012/5649, K. 2012/7505; Y. 2. HD, T. 04.04.2011, E. 2010/3119, K. 2011/622 (Yargıtay Karar Arama, E.T. 22.09.2022).

[437] **SEROZAN**, Çocuk, s. 192; **PAKSOY**, s. 363; **ACABEY**, s. 146; **ATEŞ**, s. 44.

[438] **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 164;

[439] **ÖZTAN**, s. 529; **KÖSEOĞLU/ KOCAAĞA**, s. 527; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 216; **ACABEY**, s. 145; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 201; **SEROZAN**, Çocuk, s. 193; **PAKSOY**, s. 363; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 111; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 765; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 276.

[440] **KURU**, II, s. 950; **TANRIVER**, Usul, s. 559.

[441] **TARIM**, s. 46.

[442] Yarg. 2. HD, T. 10.05.2012, E. 2011/4202, K. 2012/12711, "İstek, Türk Medeni Kanunu'nun 286. maddesinde yazılı soybağının reddine ilişkindir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK md. 286/2). O halde mahkemece davanın soybağının reddi istenen davalı çocuğun annesi Ş. A.'a da yöneltilmesi, gösterdiği taktirde delillerinin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken eksik hasımla yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamıştır..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[443] **BAYGIN**, Soybağı, s. 36; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 164.

Kocanın açacağı davada, çocuk ergin değilse ana ile çocuğun menfaati çatışacağından, çocuğa temsil kayyımının atanması gerekmektedir[444]. Davanın görüldüğü sırada çocuğun ergin olmadığı anlaşılırsa mahkeme davayı usulden reddetmemeli ve taraf teşkilini sağlamak için çocuğa kayyım tayin ettirmelidir[445]. Aynı zamanda davalı çocuk ile ananın da aynı vekil ile temsil edilmesinde yine hukuki yarar yoktur aksine menfaat çatışması söz konusu olur[446]. Zira 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun[447] 38. maddesinin b bendi gereğince "avukat, aynı işte menfaati çatışan kimseleri aynı anda temsil edemez".

Öğretide ananın ölümü halinde soybağının reddi davasının sadece çocuğa karşı açılacağı görüşü çoğunluktadır[448]. Ancak ana ve çocuk arasında zorunlu dava arkadaşlığı olduğu dikkate alındığında, ananın ölümü halinde davanın mirasçılarına karşı yöneltilmeli ve dava bu şekilde görülmelidir[449]. Ana ve çocuğun ikisinin de ölümü halinde ise doktrindeki bir görüşe göre ve benimsediğimiz görüşe göre, husumet

---

[444] Yarg. 2. HD, T. 13.12.2012, E. 2011/19299, K. 2012/30176, "Koca tarafından soybağının reddi davası ana ve çocuğa karşı açılır. (TMK. md. 286/1) Soybağının reddi davalarında küçüklerle davalı anne arasında oluşan menfaat çatışması nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 418/3 ve 426/2 maddeleri nazara alınarak küçüklere kayyım tayin ettirilmesi, husumetin kayyıma yöneltilmesi ve gösterdiği takdirde onun delilleri de toplanarak sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekir..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 22.09.2022).

[445] Yarg. 18. HD, T. 24.05.2016, E. 2016/3622, K. 2016/8416, "Somut olayda, küçük... davacının çocuğu olmadığından bahisle soybağının reddi istemli dava açıldığı, baba tarafından açılan soybağının reddi davasının yasal olarak anne ve küçüğe karşı açılması gerektiği, anne ile küçük arasında menfaat çatışmasının bulunması sebebiyle küçüğe kayyım tayin edilmesinin zorunlu olduğu ve bu hususun kamu düzenini ilgilendirdiği, mahkemece davacının küçüğe kayyım tayin ettirmediğinden bahisle davanın usulden reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında davada küçüğü temsil etmek üzere kayyım tayin edilip kayyımın davaya iştikakının sağlanması ve göstereceği delillerin toplanması ve sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken küçüğe kayyım tayin edilmeden karar verilmesi… Doğru görülmemiştir..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[446] Yarg. 2. HD, T. 28.03.2005, E. 2005/2124, K. 2005/496, "…Bu davada ana ile küçüğün yararları çatışmaktadır. Kayyım ile ana aynı vekil tarafından temsil edilmiştir. Bu nedenle aynı vekil tarafından temsilleri de kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir. (Avukatlık Kanunu md. 38/b) …" (Çevrimiçi, Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[447] RG. T. 07.04.1969 S.13168

[448] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 283; **KÖPRÜLÜ/KANETİ**, s. 215; **TEKİNAY**, s. 437.

[449] **GENÇCAN**, Aile, s. 1053; **BAYGIN**, Soybağı, s. 37. Nitekim Yargıtay da ananın ölmesi halinde davanın sadece çocuğa karşı açılmasını yeterli görmeyip husumetin ananın mirasçılarına da yöneltilmesi gerektiği kanaatindedir. Yarg. 2. HD, T. 25.02.2008, E. 2007/1672, K. 2008/2171 (Yargıtay Karar Arama, E.T. 22.09.2022).

yine mirasçılarına karşı yöneltilecektir[450]. Doktrindeki diğer görüş ise, davanın sadece çocuğun mirasçılarına karşı açılması gerektiğini ifade eder[451]. Çocuk ölü doğmuş ise soybağının reddi davası açılamayacaktır. Zira burada davanın açılmasında hukuki yarar yoktur[452]. Soybağının reddi davalarında nüfus idaresi yasal hasım olmadığından, ona karşı dava yöneltilmemelidir[453].

b) Ana ve Koca

Çocuğun açacağı soybağının reddi davasında davalı tarafta ana ile koca birlikte yer alır (TMK m. 286/2). Burada ana ile kocanın zorunlu şekli dava arkadaşlığı söz konusudur[454]. Yine burada dava yalnızca koca ya da anaya yöneltilmişse, mahkeme taraf teşkilinin sağlanması için taraflara süre vermelidir[455]. Yargıtay kararlarında bu durumlarda öncelikle taraf teşkilinin sağlanması gerekliliğine yer verir[456]. Diğer ilgililer tarafından açılan soybağının reddi davasında ana ve kocanın ölmesi halinde dava mirasçılara karşı yürütülmelidir[457].

---

450 **ACABEY**, s. 145-146; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 342; **ÖZTA**N, s. 530; **KÖSEOĞLU/ KOCAAĞA**, s. 527; **PAKSOY**, s. 364; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 276; **ATEŞ**, s. 38, **BAYGIN**, Soybağı, s. 36.

451 **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 765.

452 **GENÇCAN**, Aile, s. 1059.

453 Yarg. 2. HD, T. 10.10.2011, E. 2011/13079, K. 2011/15171, "Dava, soybağının reddine ilişkin olup, koca tarafından açılmış ve çocuklar davada kayyım aracılığıyla temsil edilmişlerdir. Soybağının reddi davasını kimlerin açabileceği ve kimlere karşı açılabileceği yasada öngörülmüştür (TMK. md.286). Bunların arasında nüfus idaresi gösterilmiş değildir. Buna rağmen, dava nüfus idaresi temsilcisi huzuruyla görülmüşse; bu durum sonuca etkili değildir. Davada taraf sıfatı bulunmayanın kendi hakkını etkilemeyen konularda temyiz hakkı da yoktur..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 01.10.2022).

454 **SEROZAN**, Çocuk, s. 193; **PAKSOY**, s. 364; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 91; **HELVACI/ERLÜLE**, s. 202.

455 **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 163-164.

456 Yarg. 2. HD, T. 21.06.2012, E. 2011/8123, K. 2012/17061, "İddianın ileri sürülmüş biçimine göre dava soybağının reddine ilişkin olup çocuk tarafından açılmıştır. Koca soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebileceği gibi çocuk da dava hakkına sahiptir. Çocuk tarafından açılan dava ana ve kocaya karşı açılır (TMK. m. 286/2). Mahkemece; husumetin nüfus kaydında çocuğun anası olarak kayıtlı olan G. E. D.'na yöneltilmesi, gösterdiği takdirde delilleri de toplanarak sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken; eksik hasım ve eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

457 Yarg. 2 HD, T. T. 08.11.2010, E. 2009/16107, K. 2010/18628, "Dava, ilgililer tarafından açılan soybağının reddi davasıdır (TMK.md.291). Tarafların ortak mirasbırakanları olan baba ve ana ölmüş, dava bunların davacı haricindeki diğer mirasçılarına karşı açılmıştır. Ancak, mirasçılardan B. ve E. davaya dahil edilmemiş taraf teşkili sağlanmamıştır. Açıklanan nedenlerle eksik hasımla

G. Soybağının Reddi Davasında Süre

Soybağının reddi davası açma hakkı olanların hangi sürede bu haklarını kullanabileceğine ilişkin düzenlemeye TMK m. 289 ve m. 291'de yer verilmiştir. Bu süreler birer hak düşürücü süre olduğundan sürelerin kaçırılması halinde kural olarak soybağının reddi davası açılamaz ve çocuğun koca yönünden soybağı devam eder[458]. Soybağının reddetme hak düşürücü süreye tabi bir yenilik doğuran haktır[459]. Bu sebeple mahkemenin bu süreyi resen nazara alması gerektiği gibi, taraflar da yargılamanın her aşamasında ileri sürebilirler[460].

Kocanın dava açma süresi m. 289/1'de "Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır." Şeklinde hükme bağlamıştır. Bu maddenin ilk halinde bulunan "herhalde doğumdan başlayarak beş yıl." ibaresi Anayasa Mahkemesi'nin kararı[461] ile Anayasa'nın 2, 5, 17. maddelerine aykırılık teşkil ettiği düşüncesiyle iptal edilmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde, kişinin genetik olarak kendisinden olmayan çocuğu reddetme hakkının en doğal haklarından olduğuna yer verilmiştir. Söz konusu bu hakkın doğumla birlikte beş yıllık süre ile kısıtlanmasının ve söz konusu sürenin haklı neden olmadan geçmesi durumunda kocanın kendinden olmayan çocuğu sahiplenmek zorunda bırakılmaması gerektiğine yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'ne göre, itiraz konusu ibare, aynı zamanda kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkını zedelemektedir. Kocanın temel hak ve özgürlüklerinin hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette kısıtlandığını vurgulamaktadır. İptal kararıyla birlikte doğumla birlikte ne kadar süre

---

Yargılamaya devam edilip yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 22.09.2022).

[458] **PAKSOY**, s. 369.

[459] **TARIM**, s. 53.

[460] Yarg. 2. HD, T. 27.09.2010, E. 2010/13850, K. 2010/15304, "Soybağının reddi davası için yasada öngörülen süreler kamu düzeniyle ilgili olup 'hak düşürücü' niteliktedir, yargılamanın her aşamasında mahkemelerce 'kendiliğinden' gözetilmek zorundadır…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[461] https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2009-96-nrm.pdf

geçtiğine bakılmaksızın, koca baba olmadığını öğrendiği[462] tarihten itibaren bir yıl içerisinde soybağının reddi davasını açabilecektir. Yargıtay da bu yönde karar vermektedir[463].

Anayasa Mahkemesi kanunda yer alan beş yıllık hak düşürücü süreyi iptal etmekle birlikte, bir yıllık süreyi iptal etmemiştir. Buna gerekçe olarak da davada amacın çocuğun nesep durumunun uzun süre askıda kalmaması ve ailenin sürekli dava tehdidine maruz kalmaması gerektiğine yer vermiştir. Öngörülen bir yıllık süre ile soybağında süreklilik ve kamu düzeni sağlanarak ailenin korunması amaçlanmıştır.

Kocanın baba olmadığını öğrendiği anı ve dolayısıyla dava açma süresinin başlangıcını tespit etmek zor olduğundan kocanın baba olamayacağı yönündeki salt şüphesi, sürenin başlaması için yeterli değildir [464]. Yargıtay da kocanın baba

---

[462] Yarg. 2 HD, T. 19.04.2021, E. 2021/1387, K. 2021/3663, "Soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan "öğrenmenin", ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir. Dolayısı ile bir çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme açısından yeterli kabul edilemeyecektir…" (Yargıtay Karar Arama, E.T. 30.09.2022).

[463] Yarg. 2. HD, T. 15.04.2013, E. 2013/6628, K. 2013/10518, "Taraflar 2.5.2003 tarihinde kesinleşen kararla boşanmışlar, küçük Şeyma evliliğin 'boşanma' ile sona ermesinden itibaren üç yüz günlük süre içinde (2.7.2003 tarihinde) doğmuş, davacının hanesine 19.1.2004 tarihinde tescil edilmiştir. Dava, bu çocuğun soybağının reddi isteğine ilişkin olup, koca arafından 3.1.2011 tarihinde açılmış; mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 289. maddesinin (1) fıkrasındaki 'doğumdan itibaren beş yıllık' hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle istek reddedilmiş, kararı davacı temyiz etmiştir. Türk Medeni Kanununun 289. maddesinin (1.) fıkrasından yer alan '..her halde doğumdan başlayarak beş yıl..' ibaresi Anayasa Mahkemesinin 25.6.2009 tarihli ve 2008/30 esas, 2009/96 karar sayılı kararıyla iptal edilmiş, iptal kararı 7.10.2009 tarihli 27369 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. İptal kararının yürürlüğe girmesiyle soybağının reddi davalarında artık beş yıllık hak düşürücü süre kalmamıştır. Bu durumda davanın 289. maddenin (1.) fıkrasında yer alan 'doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıllık süre' içinde açılıp açılmadığının veya aynı maddenin son fıkrası gereğince, haklı bir sebeple gecikmenin iddia ve ispat edilmesi halinde, 'bir yıllık sürenin, sebebin ortadan kalktığı tarihten başlayacağına' ilişkin hüküm dikkate alınarak, tarafların delilleri toplanıp davacının dava hakkının düşüp düşmediğinin saptanması; süresi içinde açılmadığının tespit edilmesi halinde şimdiki gibi; süresi içinde açıldığının tespiti halinde de, işin esasının incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, bu hukuki durum dikkate alınmadan yazılı gerekçe ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[464] **SEROZAN**, Çocuk, s. 193.

olamayacağı yönünde tam ve kesin bilgiye sahip olması gerektiği görüşündedir[465]. Yargıtay yargılama dışında ele geçen babalık testleri ile birlikte öğrenme olgusunun gerçekleştiğini dolayısıyla hak düşürücü sürenin başladığını varsayar[466]. Davacı davasını süresinde açtığını iddia ederse, davalı davanın süresinde açılmadığını kanıtlamalıdır[467]. Burada aranan yaklaşık ispat değil tam ispat olduğundan mahkemede davanın süresinde açılmadığı noktasında tam kanaat olmalıdır[468]. Aksi takdirde dava süresinde açılmış sayılır[469].

Öğretide, kocanın çocuğu aleni olarak ya da zımni şekilde benimsemesi halinde soybağının reddi davası açamayacağı görüşü savunulur[470]. Örneğin, kocanın çocuğun kendinden olduğunu söylemesi kocanın çocuğu aleni şekilde kabul etmesine, geleceği için yatırım yapması, boşanma davasında velayetini talep etmesi ise örtülü benimsemeye örnektir[471]. Önceki Medeni Kanun'da çocuğun koca tarafından açık veya örtülü benimsenmesi halinde soybağının reddi davası açma hakkının ortadan

---

465 Yarg. 8. HD, T. 01.04.2019, E. 2017/8942, K. 2019/3455, "Somut olayda; davacı baba Kerim ile davalı anne Gülşah'ın 29.09.2005 tarihinde evlenip 11.09.2012 tarihinde boşandıkları, 06.07.2010 doğumlu küçük Nehir'in evlilik birliği içinde doğduğu, dava dilekçesinde "Gülşah'ın boşanma davası sürecindeki davranışlarından dolayı çocuğun kendisinden olmadığına ilişkin içinde şüphe olduğu, DNA testi yapılmak suretiyle şüphelerinin giderilmesini istediği" ifadelerine yer verildiği, davacı çocuğun kendisinden olmadığına ilişkin şüphelerini davalı ... ile arasındaki Malkara Asliye Hukuk Mahkemesince görülen 2010/161-2012/151 sayılı boşanma davasında dile getirmiş ise de, eldeki davadan önce davacının küçük Nehir'in kendisinden olmadığı yönündeki şüphenin giderilmesi açısından DNA testi yapılmadığı ve şüphenin bilimsel doğruluğa varacak şekilde bir adım öteye geçmediği yani şüphe olarak varlığını sürdürdüğü, dolayısıyla soybağının reddi davası yönünden hak düşürücü süreyi düzenleyen 289. maddedeki sürenin başlangıcı mahiyetindeki "öğrenme" olgusunun gerçekleşmediği, davalı tarafından da davacının çocuğun kendisinden olmadığını dava tarihinden önce öğrendiği iddia ve ispat edilmediği anlaşıldığına göre, mahkemece davanın süresi içinde açıldığı kabul edilerek işin esasına girilip, toplanmış ve toplanacak tüm delillerin birlikte değerlendirilerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, davanın hak düşürücü süreden reddi doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

466 Yarg. 8. HD, T. 01.04.2019, E. 2017/8942, K. 2019/3455, "Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

467 Yarg. 8. HD, T. 08.11.2017, E. 2017/953, K. 2017/14899 (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

468 **TARIM**, s. 59.

469 Yarg. 18. HD, T. 20.06.2016, E. 2015/12364, K. 2016/9880 (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

470 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 284; **SEROZAN**, s. 195-196.

471 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 284; **TEKİNA**Y, s. 427.

kalkacağı düzenleme altına alınmış olmakla birlikte, Medeni Kanun'da böyle bir düzenleme yoktur. Ancak kocanın çocuğu kabul etmesine rağmen, soybağının reddi davası açarsa, TMK m. 2'deki temel hukuk kuralı olan dürüstlük kuralına aykırı davranmış olacaktır. Söz konusu aykırılık hali dava hakkının kötüye kullanılacağı gerekçesiyle eleştirilmekte ve davanın reddi gerekeceği savunulur[472]. Kanaatimizce de kocanın çocuğu benimsediğini gösterir eylemlerden sonra, dava açma süresi dolmamış olsa da çelişkili davranış yasağı dava reddedilmelidir.

Çocuk açısından soybağının reddi davası açma süresi, ergin olması ile birlikte başlar. Nitekim TMK m. 289/2'ye göre, "çocuk ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde soybağının reddi davasını açmalıdır". Bununla birlikte çocuğun bir yıl içinde dava açmak zorunda olması doktrinde eleştirilmiştir. Doktrinde bir görüş sürenin öğrenme olgusundan başlamasını bununla birlikte daha kısa bir sürenin öngörülmesini ileri sürmektedirler[473]. Doktrinde bir diğer görüş ise çocuğun dava açma süresinin bir yıl ile sınırlandırılmaması gerektiğini ileri sürmektedir[474]. Bizim de benimsediğimiz görüşe göre ise, çocuğun bu hakkını süresiz bir şekilde kullanabilmelidir. Ergin olduğu tarihten itibaren işleyecek bir yıllık sürenin kaçırılması halinde çocuğun dava açamaması, çocuğun üstün yararına ve çocuğun genetik kökenini öğrenme hakkına aykırı bir düzenlemedir[475].

Ergin olmayan çocuğun dava açma süresi ise, atama kararının kayyıma tebliğinden itibaren bir yıl ve her halükârda doğumdan itibaren beş yıl idi. Ancak bu beş yıllık süre doktrinde eleştirilere neden olmaktaydı. Zira doğumdan birlikte beş yıl geçtikten sonra kayyım atanması halinde ya da kayyıma ilişkin atama kararının yine bu süre geçtikten sonra tebliğ edilmesi halinde kayyım dava açamayacaktı. Tüm bunlar dikkate alınarak, Anayasa Mahkemesi kayyım için öngörülen beş yıllık hak düşürücü

---

[472] **AKSOY DURSUN**, Sanem, Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul Hukuk Mecmuası, S. 76/2, 2018, s. 398; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 284; **SEROZAN**, Çocuk, s. 195-196; **ATEŞ**, s. 46; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 62; **GENÇCAN**, Aile, s. 1084.

[473] **TARIM**, s. 61.

[474] **KÖSEOĞLU/KOCAĞA**, s. 533.

[475] **KILIÇOĞLU**, s. 422; **KÖSEOĞLU/KOCAAĞA**, s. 533.

süreyi[476] 10.10.2013 tarihinde iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçesinde ise; kayyım atama kararının bir mahkeme tasarrufu olduğu, kanunda öngörülen beş yıllık süre dikkate alındığında sıfır-beş yaş arasında olan bir çocuğun kendisine kayyım atanmasına yönelik bir iradesinden bahsedilemeyecektir. Hak düşürücü süre geçtikten sonra kayyım atanmasının ve davanın süresinde açılmaması gibi olumsuz sonuçların engellenebilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla hukuk devleti ilkesi ışığında çocuğun biyolojik kökeni bilme önündeki engel olan beş yıllık hak düşürücü süreye ilişkin madde ilga edilmiştir. Böylelikle koca ile kayyımın açabileceği soybağının reddi davasındaki sürelere ilişkin farklılık ortadan kaldırılmıştır[477]. Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında artık doğum olgusunun hak düşürücü sürenin belirlenmesinde önemi kalmamıştır. Atama kararının kayyıma tebliğ edilmesi ile birlikte bir yıl içinde soybağının reddi davası açılabilir[478].

TMK m. 291'de düzenleme altına alınan diğer ilgililer için dava açma süresi de "doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden itibaren bir yıl"dır. Gaiplik kararının alınmasından kastedilen, söz konusu gaiplik kararının kesinleşmesidir. Dolayısıyla bu karar kesinleşmeden diğer ilgililer dava açamaz ve hak düşürücü süre işlemeye başlamaz[479].

Kanunda düzenlenen hak düşürücü sürelerin geçirilmesi ile dava hakkı bitse de TMK m. 289/III'de yer alan düzenlemeye göre, gecikme haklı bir sebepten kaynaklanıyorsa bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalkması ile başlar. Haklı sebep, davacıdan kaynaklı bir kusur olmaksızın dava açmasını engelleyen sebeplerdir[480]. Haklı sebep olup olmadığı değerlendirmesi hâkime ait olmakla birlikte, kocanın ağır hasta olma hali, savaş nedeniyle bir yerde mahsur kalma hali, komada olma, dava açma hakkı olduğunu öğrendikten sonra geçici olarak ayırt etme gücü kaybı haller örnek

---

[476] R.G. T. 10.10.2013, S. 28847.

[477] **TARIM**, s. 61; **ACABEY**, s. 149; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 285; **BAYGIN**, Soybağı, s. 42.

[478] Yarg. 8. HD, T. 24.04.2018, E. 2017/7361, K. 2018/11529 (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

[479] **KILIÇOĞLU**, s. 427.

[480] **BAYGIN**, Soybağı, s. 40; **ATEŞ**, s. 47; **AKYÜZ,** Çocuk Hukuku, s. 150; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 766.

verilebilir[481]. Yargıtay kararlarında da haklı nedenlere yer verilmiştir[482]. Haklı sebebi hâkim takdir eder[483]. Haklı sebeple gecikme halinde davacı bu haklı sebebi ispat etmesi gerekir[484]. Gecikmeyi haklı kılan bir nedeni davacının ispatlayamamış ve dava geç açılmışsa, dava sürenin geçmiş olması nedeniyle usulden reddedilir[485].

Uygulamada soybağının reddi davasının usuli eksiklikler nedeniyle reddedilmesi ve bu süre zarfında dava açma süresinin kaçırılması ihtimali ile karşılaşılabilir. Doktrinde bu durumda haklı nedenle gecikme olmasa da TBK m. 158'in kıyasen uygulanarak davanın yeniden açılabileceği kabul edilir[486].

---

481 **ACABEY**, s.151, **BAYGIN**, Soybağı, s. 41; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 285; **ÖZTAN**, s. 530; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 766; **ATEŞ**, s. 47-48.

482 Yarg. 2. HD, T. 24.12.2012, E. 2011/22344, K. 2012/31297, "Dava, ergin çocuk tarafından açılan soybağının reddi isteğine ilişkindir… Davacı, babasının F. B. olmadığını, 2009 yılı yaz aylarında kardeşiyle miras meselesinden dolayı aralarında çıkan tartışma sırasında öğrendiğini, öncesinde bu konuda kendisine ne anasının ne de babasının herhangi bir şey söylemediğini, çocukluğu hariç yaşamının büyük bir dönemini köyü dışında inşaatlarda işçilik yaparak sürdürdüğü için durumu ilk defa kardeşinin söylemesiyle öğrendiğini ileri sürmüştür. Davalılardan M. davacının bu iddiasının doğrulamış, diğer davalılar da aksi yönde bir beyanda bulunmamışlardır. Bu durumun davacıdan uzun yıllar "gizlenmiş" olması, davacı bakımından gecikmeyi haklı kılan bir sebep oluşturur. Bu bakımdan 11.11.2009 tarihinde açılan davada hak düşürücü sürenin geçmediği kabul edilmiştir…" (Çevrimiçi Legalbank, 29.10.2022); **ACABEY**, s. 152; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 64; **PAKSOY**, s. 368; **ATEŞ**, s. 48; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s. 766

483 Yarg. 18. HD, T. 05.02.2015, E. 2014/12831, K. 2015/1366 K, "Kanunda öngörülen sürenin hak düşürücü süre olduğu, hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerektiği, davacının T.'nın babası olmadığını nüfus kaydını görünce öğrendiğini ileri sürerek soybağının reddi davası açtığına göre; davacı A.'nin T. isimli çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği tarihin açık ve net olarak tespit edilmesi, buna göre davanın süresinde açılıp açılmadığı, davanın geç açılması söz konusu ise dava açmayı geciktiren haklı bir sebebin bulunup bulunmadığının araştırılması, taraf delillerinin toplanması, tüm delillerin birlikte değerlendirilerek gerçekleşecek sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

484 Yarg. 18. HD, T. 04.06.2012, E. 2012/6203, K. 2012/6816 (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

485 Yarg. 18. HD, T. 09.02.2016, E. 2015/22680, K. 2016/1765 (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022).

486 **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 281; **PAKSOY**, s. 368; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 64; **ÖZTAN**, s. 530; **GENÇCAN**, Aile, s. 1089; **HATEMİ**, s. 306; **SEROZAN**, Çocuk, s. 195.

VI. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ BENZER MÜESSESE İLE MUKAYESESİ

A. Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası

1. Davanın Konusu ve Hukuki Niteliği

Nüfus kaydının düzeltilmesi davasının konusunu, yanlış olan kayıtlarının düzeltilmesi ile kişilerin şahsi durumlarında meydana gelen değişikliklerin nüfus kaydında belirtilmesi oluşturur[487]. Kayıtlarda yer alan bilginin gerçeği yansıtmaması maddi bir hatadan kaynaklanıyorsa, mahkeme kararına gerek olmaksızın nüfus memuru bunu düzeltilir[488]. Çocuğun genetik ana ve babası yerine başka bir kadın ve erkeğin nüfusuna kaydedilmesi de bir yanlış kayıt olup, açılacak dava ile bu kayıt düzeltilir[489]. Yapılan bu yanlış kayıt nedeniyle açılan davaya uygulamada nüfus kaydının düzeltilmesi davası denir[490]. "Kayıt düzeltilmesi, aile kütüğüne düşürülmüş nüfus kaydının bir kısmının düzeltilmesi veya değiştirilmesidir (NHUİY.143)".

Nüfus kaydının düzeltimine ilişkin hükümler 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile buna ilişkin yönetmelikte düzenlenmiştir[491]. Bu kanuna göre "kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir (m. 35)". Maddi hata ise aynı kanunun m. 38'de düzenleme altına alınmıştır. Buna göre maddi hata; 5490 sayılı kanunun m. 7'de sayılan "aile kütüklerine tescil edilmesi gereken bilgilerden; dayanak belgesinde bulunduğu halde nüfus kütüklerine hatalı veya eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan bilgiler veya mükerrer kayıtlardır". "Bu tür maddî hatalar Genel Müdürlükçe ya da nüfus müdürlükleri tarafından düzeltilir veya tamamlanır (m. 38)".

---

487 **GÜLER**, İsmail, Nüfus ve Soybağı Davaları, Ankara 2021, s. 95.

488 Yarg. 18 HD, T. 16.01.2014, 2012/17067, K.2014/564 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

489 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 126.

490 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 126.

491 R.G. 25.04.2006, S.26153.

Nüfus kaydının düzeltilmesi davasının açılması için aranan temel şart nüfus kütüğünde gerçek durumu yansıtmayan bir kaydın olmasıdır. Buna örnek olarak memurun belgedeki kaydı yanlış işlemesi ya da kayda dayanak olan belgenin gerçeği yansıtmıyor oluşu verilebilir[492]. Çocuğun genetik ana ve babası yerine başka bir kadın ve erkeğin nüfusuna kaydedilmesi de bir yanlış kayıt olup, açılacak dava ile bu kayıt düzeltilir [493]. Aynı konuya ilişkin sadece bir kez dava açılabilir (m. 36). Haklı sebeplerin bulunması durumunda aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir[494].

2. Davanın Tarafları ile Görevli ve Yetkili Mahkeme

"Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine cumhuriyet savcıları[495] tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır (NHK m. 36/1-a)". Nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davalarda düzeltme talep eden ilgilidir. Karşı taraf da maddi ilgili sıfatıyla davanın açıldığı yerdeki nüfus müdürlüğü tarafından görevlendiren nüfus memurudur[496]. 31/3/2011 tarihine kadar kayıt düzeltme davaları Cumhuriyet savcıları huzurunda

---

492 **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası, Ankara 2000, s. 123.

493 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 134; Yarg. 2. HD, T. 15.02.2010, E. 2009/18751, K. 2010/21080, "Davacı A., 06.06.2005 doğumlu M.E. kendisi ve eşi G.'ın çocuğu olarak nüfusa tescil edildiğini, M.E. gerçekte davalılar Z.ve A. çocuğu olduğunu ileri sürerek, çocukla arasındaki soybağının iptalini talep etmiştir. Olayları açıklamak taraflara hukuki nitelendirme ise hâkime aittir. (HUMK.m.76) Davacı, M. eşinin de doğurmadığını ileri sürdüğüne göre dava soybağının reddi değil, gerçeğe aykırı beyana dayanılarak oluşturulmuş bulunan nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkindir... (NHK.m.36)" , Yarg. 2. HD, T. 04.10.2010, E. 2010/14127, K. 2010/16004 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

494 HGK, T. 04.04.2012, E. 2012/183, K. 2012/275, "Haklı sebeplerin neler olacağı konusunda belirlenmiş bir kural bulunmamakla birlikte, dürüstlük kuralına göre, kişinin o soyadını taşımamakta bir yararı varsa soyadının değiştirilmesine cevaz verilmelidir. Ancak, edebe aykırı ve gülünç kelime ya da kavramların, aşiret, yabancı ırk ve millet isimlerinin, rütbe ve memuriyet bildiren isimlerin soyadı olarak alınmasına izin verilmez..." (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

495 31/3/2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanunun 31 inci maddesiyle, bu bentte yer alan "Cumhuriyet Savcısı ve" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

496 Yarg. 8. HD, T. 08.03.2017, E. 2017/2710, K. 2017/3218, "Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36.maddesi hükmüne göre, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine (ad ve soyadı değişikliği davaları dahil) ilişkin davalarda nüfus müdürü veya memurunun bulunması ve kararın onların önünde verilmesi zorunludur. Bu yasa hükmü dikkate alınmadan Nüfus İdaresi Temsilcisinin yokluğunda yargılama yapılarak hüküm kurulması Bozulmasına…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

görülüyorken[497], 31/03/2011 tarihinde yapılan kanuni değişiklikle Cumhuriyet savcılarının nüfus davalarında yer alması kaldırılmıştır[498] .

Kişi ergin ise bizzat davayı kendisi açabileceği gibi, vekâletnamede özel yetki bulunması kaydıyla avukatı aracılığıyla da davayı açabilir[499]. Ergin olmayan kişi velayet altındaysa anne babası onun adına davayı açar. Eğer kişi vesayet altındaysa vasisi sulh hukuk mahkemesinden izin alarak davayı açar[500]. Ancak menfaat çatışmasının söz konusu olduğu hallerde küçüğe temsil kayyımı atanır[501].

Nüfus kaydının düzeltilmesi davası bir çekişmesiz yargı işi olduğundan davacı ya da davalı sıfatı aranmaz. Ancak kaydın düzeltilmesi sonucunda menfaati etkilenecek kişi varsa onun, hayatta değilse mirasçıları davaya dâhil edilmeli ve savunmaları alınmalıdır[502].

Nüfus davalarında yetkili ve görevli mahkeme, Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 36'ya göre, düzeltme talep edenin yerleşim yerinin olduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesidir[503]. Mahkemelerin görevi ancak kanunla düzenlendiğinden ve görev

---

497 **ÇİFTÇİ**, Sami, Nüfus Davalarında Cumhuriyet Savcısının Görevi, Ankara 2007, s. 30 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

498 R.G, 31.03.2011, S. 27905; Yarg. 2. HD, t. 03.03.2010, E. 2009/13676, K. 2010/4098, "Dairemizin 25.03.2008 tarihli bozma ilamında belirtildiği üzere, dava; gerçeğe aykırı oluşturulan nüfus kaydının iptaline ilişkindir. Nüfus kayıt iptali davaları Nüfus Hizmetleri Kanununun 36/a maddesi gereğince Nüfus Memuru ve Cumhuriyet Savcısı huzuru ile görülür. Cumhuriyet Savcısı ve Nüfus temsilcisinin yargılamanın tüm duruşmalarında hazır olması gerekir. Bozma ilamından sonra yapılan yargılamaya Cumhuriyet Savcısı ve Nüfus Memuru katılmamıştır. Bu yön gözetilmeden Nüfus Memuru ve Cumhuriyet Savcısı olmadan davaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

499 **RUHİ**, Ahmet Cemal/Canan, Nüfus Davaları, Ankara 2017, s. 13.

500 **RUHİ/RUHİ**, s. 13.

501 Yarg. 2. HD, T. 01.03.2012, E. 2010/20668, K. 2012/4328 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

502 **GENÇCAN**, Nüfus, s. 125; Yarg. 18. HD, T. 08.03.2012, E. 2011/12138, K. 2012/2402, "K1'ın nüfustaki ölü olarak gözüken kaydının sağ olarak düzeltilmesi istenilmiş, mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. Soybağı ve miras hukukunu ilgilendiren sağ olduğunun tespiti ve nüfus kaydının buna göre düzeltilmesi istemine ilişkin davalarda, verilecek karardan hukukları etkilenecek olan K1'ın kayden gözüken mirasçılarının davaya dahil edilip taraf teşkili sağlanmadan mahkemece işin esası hakkında hüküm kurulması doğru görülmemiştir…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

503 Yarg. 20. HD, T. 13.02.2020, E. 2020/162, K. 2020/693, "Dava, nüfusta anneliğin tespiti ve nüfus kaydının bu haliyle düzeltilmesi istemine ilişkindir. Karabük Aile Mahkemesince, davanın soybağının tespiti istemine yönelik olmadığı, nüfusta analığın (babanın annesinin) tespiti ve nüfus kayıt düzeltilmesi istemine ilişkin olduğu, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesinde nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davaların Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından görülüp sonuçlandırılması gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

kuralları kamu düzeninden olduğundan yargılamanın her aşamasında resen gözetilir ve ilgililer her zaman ileri sürebilirler[504].

3. Yargılama ve İspat Kuralları

Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları bir çekişmesiz yargı olduğundan basit yargılama usulü uygulanır (HMK m. 382/II-a-5). Çekişmesiz yargıda kural olarak resen araştırma ilkesi vardır. İspat noktasında resmî belge ve kayıtlara başvurulabileceği gibi tanık da dinlenir. Nüfus kaydının düzeltilmesi davalarının açılabilmesi için zamanaşımı ya da hak düşürücü süre söz konusu olmadığından, bu dava her zaman açılabilir ve her türlü kanıtla ispat mümkündür[505].

Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları ile kamu düzenin sağlanması amaçlandığından ve kamu yararın ön planda olduğundan, hâkim kuşkuya ve çelişkiye mahal bırakmaksızın doğru sicil oluşturmak zorundadır[506]. Hâkim maddi olguları resen araştırır ve bununla birlikte toplanan delilleri serbestçe takdir eder[507]. Dolayısıyla hâkim gerekirse sadece taraf beyanları, tanık anlatımları, kolluk

---

[504] **RUHİ/RUHİ**, s. 19.

[505] Yarg. 8. HD, T. 28.05.2015, E. 2015/8017, K. 2015/8893, "Davacı vekili, davalı ...'ın ... ve ...'dan dünyaya gelmiş gibi kaydının yapıldığını, asıl ana-babasının ... ve ... olduğunu, bu nedenle davalı ...'ın ... ve Gülümser nüfus kaydından silinerek gerçek anne ve babası hanesine geçirilmesini talep ve dava etmiştir. Önemle vurgulanmalıdır ki; zamanaşımı ve hak düşürücü süreye bağlı olmayan nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davalarda, her türlü kanıta başvurulabilir (YHGK, 11.2.1998 gün ve 2-87/77 sayılı). Şu durumda; zamanaşımı veya hak düşürücü süreye bağlı olmaksızın açılabilen nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davada resmi kayıt ve belgelere başvurulabileceği gibi tanık da dinlenebilecektir." (Lexpera, E.T. 14.10.2023).

[506] Yarg. 18. HD, T. 07.06.2011, E. 2011/4595, K. 2011/6805 (Lexpera, E.T. 14.10.2023).

[507] Yarg. 8. HD, T. 08.03.2017, E. 2017/2710, K. 2017/3218, "Dava hatalı nüfus kaydının düzeltilmesi istemine ilişkin olup, kamu düzenine ilişkin olan bu tür davalarda, hâkim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Dava, türlü kanıtla ispatlanabilir. Bu ilke göz önünde bulundurularak ... 'nin nüfusa tescili için yapılan başvuru sonrasında, nüfus idaresince yapılan soruşturma, soruşturma sırasında kolluk tarafından dinlenen tanık beyanları ile davacıların varsa ve mümkün olduğunca yaşları itibarı ile olayı bilebilecek ve mahkemece dinlenecek olan tanıkların beyanları, olayla ilgili olarak ilgili mahallerde kolluk araştırması yaptırılıp, iddia ile ilgili olarak DNA testi yaptırılarak alınacak rapor ve toplanan tüm kanıtlar birlikte dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir…" (Lexpera, E.T. 14.10.2023).

araştırmaları ile yetinmeyip, sübuta etkili olacaksa DNA araştırması yaptırıp, düzenlenecek rapora göre karar verir[508].

4. Kanun Yolu

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kesinleşmemiş nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin kararlara karşı maddi vakıa ve hukukilik denetimi yapılmak üzere üst dereceli istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Kararın taraflara tebliği ile birlikte iki haftalık kanunyolu süresi başlar (HMK m. 387). Çekişmesiz yargı işi kararlarına karşı ise kanun yolu olarak sadece istinaf mevcuttur. İstinaf tarafından verilen ve soybağı hakkında hüküm doğuran kararlar haricinde, nüfus kaydının düzeltilmesi davaları hakkında istinaf mahkemesince verilen kararlar kesin olduğundan temyiz kanun yoluna başvurulmaz (HMK m. 362/d)[509]. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 37/2. maddesi uyarınca nüfus müdürlükleri ise kanuni harç ve her türlü mahkeme giderlerinden muaftırlar[510].

B. Soybağının Reddi ile Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Arasındaki İlişki

Çocuğun genetik ana ve babası yerine başka bir kadın ve erkeğin nüfusuna kaydedilmesi durumunda açılan davaların hukuki nitelendirilmesinde ve çözüme kavuşmasında birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Uygulamada kayıt düzeltim davası ile soybağının reddi davasının sıklıkla karıştırılmaktadır. Soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası sonuçları bakımından benzerlik gösterse de davada amaçlanan birçok farklılık söz konusudur. Soybağının reddi davasında kişisel duruma ilişkin nüfus kaydı doğru olarak kütüğe tescil edilmişse de açılan soybağının reddi davası ile bu nüfus kaydına ilişkin bilginin doğru olmadığı ispatlanarak kayıt sonradan yanlış hale gelmektedir[511]. Oysa nüfus kaydının düzeltilmesi davasında nüfus kaydı en baştan gerçeği yansıtmamaktadır[512].

---

[508] HGK, T. 12.02.2014, E. 2013/18-442, K. 2014/101; Yarg. 18. HD, T. 18.06.2013, E. 2013/8677, K. 2013/10701 (Lexpera, E.T. 14.10.2023).

[509] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 144; **RUHİ/ RUHİ**, s. 21.

[510] Yarg. 2. HD, T. 19.03.2012, E. 2012/4044, K. 2012/6131(Lexpera, E.T. 14.10.2023).

[511] **RUHİ/RUHİ**, s. 22.

[512] HGK, T. 30.01.2008, E. 2008/2-36, K. 2008/47 (Lexpera, E.T. 14.10.2023).

Soybağının reddi 'evli kadının doğurduğu çocuğun babası koca değildir' iddiasının hukuksal ifadesidir[513]. Soybağının reddi davası sadece babalık karinesinden faydalanan çocukların soybağının kaldırılmasına yönelik davadır. Babalık karinesinden faydalanmaksızın kocanın nüfus kütüğüne kaydedilen çocuğun koca ile soybağı yoktur. Bu durumda çocuk ve koca arasında soybağının yokluğunun tespitine amacıyla açılacak dava ancak bir yanlış nüfus kaydının düzeltim davası olur[514]. Örneğin kocanın, eşinden doğmuş gibi bir başka kadının çocuğu gibi kaydettirmesi ya da çocuğun üç yüz günlük süre içinde doğmuş gibi nüfusa kaydettirilmesi durumunda nüfus kaydının düzeltilmesi davası söz konusu olur[515].

Soybağına ilişin davalar ve nüfus davaları arasında, dava açma süresi, davanın tarafları davaları ve ispat kuralları bakımından büyük ayrımlar bulunur. Soybağının reddi davasını baba ve çocuk açabilecekken, Anayasa Mahkemesi'nin 20.10.2023 tarihli iptal kararı ile yayımdan itibaren dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi ile ana da bu davayı açabilecektir. Bazı koşullarda koca ve çocuk dışındakilere de soybağının reddi davası açma hakkı tanınmaktadır (TMK m. 291/f.1)[516].

Nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davalarda ise düzeltmeyi isteyen taraf talep eden ilgili olup, karşı tarafta maddi ilgili sıfatıyla davanın açıldığı yerdeki nüfus müdürlüğü tarafından görevlendiren nüfus memurudur[517]. Kişi ergin ise bizzat davayı kendisi açabileceği gibi, vekâletnamede özel yetki bulunması kaydıyla avukatı aracılığıyla da davayı açabilir[518]. Ergin olmayan kişi velayet altındaysa velisi, eğer kişi vesayet altındaysa vasisi sulh hukuk mahkemesinden izin alarak davayı açar[519]. Ancak küçük ve yasal temsilci arasında menfaat çatışması söz konusu olduğunda temsil

---

[513] **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 197.

[514] **PAKSOY**, s. 356.

[515] **RUHİ/RUHİ**, s. 22.

[516] Bkz Soybağının Reddi Davasında Taraflar s. 81.

[517] Yarg. 8. HD, T. 08.03.2017, E. 2017/2710, K. 2017/3218, "Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36.maddesi hükmüne göre, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine (ad ve soyadı değişikliği davaları dahil) ilişkin davalarda nüfus müdürü veya memurunun bulunması ve kararın onların önünde verilmesi zorunludur. Bu yasa hükmü dikkate alınmadan Nüfus İdaresi Temsilcisinin yokluğunda yargılama yapılarak hüküm kurulması Bozulmasına…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

[518] **RUHİ/ RUHİ**, s. 13.

[519] **RUHİ/ RUHİ**, s. 13.

kayyımı atanması gerekir[520]. Kaydın düzeltilmesi sonucunda menfaati etkilenecek kişi varsa onun, hayatta değilse mirasçıları davaya dahil edilmeli ve savunmaları alınır[521].

Soybağının reddi davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesidir. Yetkili mahkeme ise "taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir (TMK m. 283)". Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, "Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 36'ya göre, düzeltmeyi isteyen şahısların yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır".

Soybağına ilişkin davalarda TMK m. 284'e göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun uygulanması asıldır. Bununla birlikte hâkim maddi olguyu resen araştırır, kanıtları serbestçe takdir eder. Aynı zamanda TMK m. 284/II fıkrasına göre "soybağının belirlenmesinde zorunlu olan hallerde sağlıkları yönünden tehlike oluşturmayan araştırma ve incelemelere tarafların ve üçüncü kişilerin rıza göstermeleri gerekir". Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları ise bir çekişmesiz yargı işi olduğundan kural olarak resen araştırma ilkesi geçerlidir. İspat noktasında resmî belge ve kayıtlara başvurulabileceği gibi uygulamada olduğu gibi tanık da dinlenir[522].

Soybağı davalarının süresiz olarak açılmasını Medeni Kanun kabul etmeyerek, hak düşürücü süreleri düzenleme altına almıştır[523]. Buna karşılık nüfus kaydının düzeltilmesi davalarının açılabilmesi için herhangi bir hak düşürücü veya zamanaşımı süresi olmadığından, her zaman açılabilir ve her türlü kanıtla ispat mümkündür[524].

---

[520] Yarg. 2. HD, T. 01.03.2012, E. 2010/20668, K. 2012/4328 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

[521] **GENÇCAN**, Nüfus, s. 125; Yarg. 18 HD, T. 08.03.2012, E. 2011/12138, K. 2012/2402, "K1'ın nüfustaki ölü olarak gözüken kaydının sağ olarak düzeltilmesi istenilmiş, mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. Soybağı ve miras hukukunu ilgilendiren sağ olduğunun tespiti ve nüfus kaydının buna göre düzeltilmesi istemine ilişkin davalarda, verilecek karardan hukukları etkilenecek olan K1'ın kayden gözüken mirasçılarının davaya dahil edilip taraf teşkili sağlanmadan mahkemece işin esası hakkında hüküm kurulması doğru görülmemiştir…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

[522] **ÖZTAN**, Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, 11. Baskı, Ankara 2021, s. 210.

[523] HGK, T. 07.03.2012, E. 2011/2-775, K. 2012/116 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

[524] HGK, T. 11.2.1998, E. 1998/2-87, K. 1998/77 (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

Uygulamada nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile soybağının reddi davaların hukuki nitelendirilmesinde ve çözüme kavuşmasında birtakım sorunlardan bahsedildi. Dolayısıyla yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerek davayı açan tarafın neyi neden talep ettiğini açıkça ortaya koymalıdır. Bununla birlikte mahkeme de hukuki nitelendirmeyi doğru yapmak için gerekli araştırmaları yapmalıdır ki açılan davalar süründemede kalmasın ve yargılamalarda hedeflenen usul ekonomisi ilkesi amacına ulaşabilsin.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOYBAĞININ REDDİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

VII. SOYBAĞININ REDDİ DAVASININ HUKUKİ SONUÇLARI

A. Genel Olarak

Soybağının reddi davasının red ile sonuçlanması halinde, hâlihazırdaki soybağı devam ettiğinden bu soybağına bağlanan hukuki sonuçlar varlığını devam ettirir. Kabulle sonuçlanmış ve kesinleşmiş bir soybağının reddi davası kararı bozucu yenilik doğurur ve soybağını geçmişe etkili olarak ortadan kaldırır[525]. Verilen bu karar herkese karşı etkili olur. Soybağının reddi davasının kabul ile sonuçlanması halinde hâkim, çocuğun koca ile olan soybağının ortadan kaldırıldığını nüfus müdürlüğüne ve vesayet makamı ile denetim makamına bildirir[526].

Mahkeme tarafından verilen soybağının reddi kararının kesinleşmesi ile birlikte geçmişe etkili olacak şekilde soybağı ortadan kalkar ve çocuğun doğum anından itibaren evlilik dışında doğan ve babası hukuken belirlenmemiş çocuk statüsünde olur[527]. Ana ile olan soybağı ilişkisi ise mevcudiyetini korur[528]. Bir diğer deyişle, kabul ile sonuçlanan dava sadece çocuğun babası ile olan soybağı bakımından etkili olup, çocuk ile ana arasındaki soybağını kaldırmaz[529]. 743 sayılı Medeni Kanun döneminde sahih ve

---

[525] **DURMUŞ**, s. 71; **BAYGIN**, Soybağı, s. 49; **ÖZTAN**, s. 537; **ATEŞ**, s. 48; **AKYÜZ**, s. 150.

[526] **ÖZTAN**, s. 538; **AKYÜZ**, s. 151.

[527] Yarg. 2. HD, T. 13.02.2007, E. 2006/14066, K. 2007/1843, "Toplanan delillerden davalının son üç yıldır ... şahsı, kocası işte ve nöbette iken zaman zaman evine alıp cinsel ilişkide bulunduğu anlaşılmaktadır. Davalının gerçekleşen bu davranışı kocanın kişilik haklarını zedeleyici niteliktedir. Davacıya atfedilebilecek bir kusur bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 174/2. maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Davacının manevi tazminat isteğinin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Davacı tarafından, evlilik birliği içinde dünyaya gelen 22.12.2002 doğumlu ... isimli çocuk hakkında soybağının reddi davası açılmıştır. Dava sonucunda soybağının reddine karar verilmesi halinde, bu hüküm geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır. Bunun sonucu olarak davacının bu çocuğa karşı bakım yükümlülüğü kalkacaktır. Bu bakımdan, açılmış olan soybağının reddi davasının sonuçlanmasının beklenmesi ve hasıl olacak sonucu uyarınca davacının nafaka ile yükümlü tutulup tutulamayacağına karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 29.10.2022); **ÖZTAN**, s. 537; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 146; **GENÇCAN**, Soybağı, s. 224. **PAKSOY**, s. 369; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 18.

[528] **ACABEY**, s. 105; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 349.

[529] **ACABEY**, s. 153; **AKYÜZ**, s. 150.

sahih olmayan nesep farkı vardı ve bu fark dikkate alındığında soybağının reddi kararı kesinleşmesi ile çocuk koca bakımından nesepsiz statüsüne girerdi; ana bakımından ise gayri sahih nesep statüsüne girerdi. Medeni Kanun ile birlikte, mahkeme tarafından verilen kabul kararının kesinleşmesi ile sadece çocuk ve koca arasındaki soybağı ortadan kalkar. Çocuk ile ana arasındaki soybağı ilişkisi değişmez[530].

1. Baba Bakımından Sonuçları

a) Geçmişe Etkilidir

Soybağının reddi kararı baba yönünden bozucu yenilik doğurucu etki oluşturur[531]. Çocuğun doğumu ile kurulan soybağı, soybağının reddi kararının kesinleşmesi ile geçmişe etkili olacak şekilde sona erer ve çocuk baba yönünden soybağı belirsiz hale gelir[532]. Soybağının reddi kararının kesinleşmesi ile birlikte, genetik baba olmayan kocanın, çocuğa yaptığı bakım ve eğitim masrafları ile çocuk için verilen iştirak nafakasını ana ve genetik babadan sebepsiz zenginleşme ve vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak isteyebilir[533].

Soybağının reddi kararı herkese karşı etkilidir. Dava açsın açmasın herkes bu karardan etkilenir. Örneğin ortadan kalkan soybağı ilişkisiyle mirasçılar yeniden belirlenir. Soybağının reddi ile birlikte ananın kocası ile soybağı reddedilen çocuk arasında soybağına bağlı olarak kurulan mirasçılık ilişkisi ortadan kalkar. Böylelikle intikalle kazanılmış olan haklar hukuki dayanaktan yoksun hale geleceğinden sebepsiz zenginleşme durumu söz konusu olur[534].

---

530 **ACABEY**, s. 105; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 349; **ÖZDEMİR**, s. 51.

531 **PAKSOY**, s. 369.

532 **GENÇCAN**, s. 1119; **ACABEY**, s. 153; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 344; **BAYGIN**, Soybağı, s. 49; **ÖZTAN**, s. 539; **AKYÜZ**, s. 150; **ÖZDEMİR**, s. 54.

533 Yarg. 2. HD, T. 16.07.2007, E. 2007/9268, K. 2007/11260, "Boşanma ilamıyla, velayeti anneye verilen 1995 Doğumlu T için iştirak nafakasına hükmedilmiş, karar 19.06.1998'de kesinleşmiştir. Davacı Tarafından daha sonra açılan soybağının reddi davası kabul edilmiş, T'la davacı arasındaki soybağı reddedilmiş, bu Karar da 1.4.2004 tarihinde kesinleşmiştir. Soybağının reddine ilişkin hüküm geçmişe etkili olup inşai niteliktedir. Bu hüküm doğum tarihinden itibaren hüküm ve sonuç doğurur..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 07.10.2022).

534 **GENÇCAN**, s. 1117; Yarg. 2. HD, T. 02.04.2013, E. 2012/1800, K. 2013/9011, "Soybağının reddi kararı, geçmişe etkili olup, soybağını doğum anından itibaren ortadan kaldırır. Dolayısıyla soybağı reddedilmiş olan çocuk, mirasbırakanın ölümüyle soybağına bağlı olarak kazandığı Mirasçılığını kaybeder, hiç mirasçı olmamış duruma gelir. Bunun sonucu olarak, adı geçenin mirasbırakanın

b) Tanıma Hakkı

Soybağının reddi davasının kabul kararının kesinleşmesiyle birlikte çocuk kendiliğinden soybağı yönünden genetik babasına bağlanmaz[535]. Çocuğun genetik babası ile soybağının kurulması için genetik babanın çocuğunu tanıması ya da hakkında babalık hükmüne karar verilmesi gerekir[536].

Çocuk ile genetik baba arasında soybağını kurma yöntemlerinden biri de tanımadır. Buna göre tanıma genetik babanın nüfus idaresine ya da mahkemeye yazılı başvurma ile ya da resmi senet veyahut vasiyetnameyle tanıma iradesini ortaya koymasıyla söz konusu olur[537]. Tanıma kurucu yenilik doğuran, rızaya şarta bağlı olmayan, tek taraflı ve önceden feragat edilmeyen bir hukuksal işlemdir. Genetik babanın tanıma işlemi tanıdığı çocuğun kabulüne bağlı değildir[538].

Çocuk genetik baba tarafından doğmadan, doğduktan sonra veya öldükten sonra tanınabilir. Kişilik tam ve sağ doğumla başladığından çocuk sağ olarak doğmak şartıyla, doğumdan önce gerçekleştirilen tanıma işlemi hüküm ve sonuçlarını doğumla birlikte meydana getirir[539]. Çocuk ölü doğmuşsa doğumdan önce gerçekleştirilen tanıma işlemi soybağı anlamında herhangi bir hukuki sonuç doğurmaz[540]. Çocuk doğduktan sonra kaç yaşında olduğu fark etmeksizin tanıma işlemi baba tarafından yapılabileceği gibi, çocuğun doğumundan sonra ana ile babanın evlenmesi halinde

---

ölümü ile intikal eden malvarlığı değerleri üzerinde intikalle elde ettiği hakları hukuki Dayanağını yitirir. Diğer bir ifade ile "intikalle kazanma" sebepten yoksun hale gelir. Böyle bir durumda da, davalı M... M.., mirasbırakandan intikal eden dava konusu hakları ve malvarlığını "sebepsiz Zenginleşme" hükümleri çerçevesinde hak sahibi olan davacılara bunların miras payları oranın da geri Vermekle yükümlü olur. Bu itibarla mahkemenin, adı geçen davalıyı, miras yoluyla kazandıklarını Davacılara geri vermekle sorumlu tutmasında bir yanlışlık bulunmamaktadır...” (Yargıtay Karar Arama, E.T. 07.10.2022).

535 **BAYGIN**, Soybağı, s. 49; **PAKSOY**, s. 369; ancak karinelerin çakışması durumunda (TMK m. 290/II) ikinci koca ile soybağının reddi sonucunda ilk koca için babalık karinesinin canlanarak, çocuk ile ilk koca arasında soybağının kurulacağı unutulmamalıdır. Bkz: **KILIÇOĞLU**, s. 424; **SEROZAN**, s. 182; **ATEŞ**, s. 50; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 20, dpn. 68.

536 **ATEŞ**, s. 50; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 20; **BAYGIN**, Soybağı, s. 50; **GENÇCAN**, Çocuk Hukuku, s. 1118.

537 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 354.

538 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 354.

539 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 355.

540 **BAYGIN**, Soybağı, s. 59.

tanıma işlemine gerek kalmadan çocuk kendiliğinden evlilik birliği içinde doğmuş çocuk statüsüne sahip olur (TMK m. 292).

Çocuk ile genetik baba arasında soybağını kurma yöntemlerinden biri de babalık davasıdır. Genetik baba kendiliğinden tanıma işlemini yapmazsa bu takdirde çocuğun açacağı babalık davası ile çocuk ve baba arasında soybağı kurulur[541]. Çocuğun açacağı babalık davası yenilik doğuran, önceden feragat edilemeyen bir dava türüdür. Bu davanın açılabilmesi için çocuğun bir erkekle soybağı ilişkisi olmamalıdır. Örneğin çocuk başka bir erkek tarafından tanınmamış, sonradan evlenme yoluyla soybağı ilişkisi kurulmamış olmalıdır. Yine dava açma şartlarından bir diğeri de çocuğun anasının belli olmasıdır[542]. Bununla birlikte çocuğun anası belli olduğu halde kayden çocuk ile ana arasında bağ kurulamamışsa, husumet anaya da yöneltilerek dava açılabilir[543].

c) Soyadı Kaybı

Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi[544] m. 7'de "her çocuğun doğumla birlikte isim hakkı olduğuna yer vermiştir". Çocuğun soy ismi de isim hakkı gibi şahsa sıkı sıkıya bağlı, devredilemez, vazgeçilemez bir şahsi haktır ve kişilik hakkı korumasından faydalanır[545]. Çocuğun ismi TMK m. 339 gereğince velayet hakkına bağlanmış olmakla birlikte, soyadı ilişkisi ise soybağı hükümleri ile yakından ilgilidir[546]. Nitekim çocuğun soyadında asıl önemli faktör baba

---

541 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 409.

542 Yarg. 2. HD, T. 22.12.2010, E. 2010/17747, K. 2010/21654; Yarg. 2. HD, T. 08.12.2010, E. 2010/17666, K. 2010/20630 (Lexpera, E.T. 24.10.2023).

543 Yarg. 2. HD, T. 27.06.2006, E. 2006/3146, K. 2006/10246, "Ergin olduğu anlaşılan davacı D. Ç. genetik babası olduğunu ileri sürdüğü davalı İ. Ç.'ye husumet yönelterek babalık kararı verilmesi Isteminde bulunmuştur. Annesinin A. D. olduğunu ileri süren davacının, nüfusa kayıtlı olmadığı ve annesi ile kayden bir bağ da kurulmadığı görülmektedir. Bu sebeplerle; Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. (TMK. md. 282/1) Husumetin davacının annesi olduğu ileri sürülen A. D.'ya yöneltilmesi, gösterdiği takdirde delillerinin toplanarak annenin A. D. olup olmadığı belirlenmeden işin esasının incelenmesi doğru görülmemiştir…" (Lexpera, E.T. 24.10.2023).

544 R.G. 27.01.1995, S. 22184.

545 **AKINTÜRK/ATEŞ**, Kişiler Hukuku, 2021, s. 420; **DURAL,** Mustafa/**ÖĞÜZ,** Tufan, Kişiler Hukuku, s. 168; **HELVACI**, Serap**,** Gerçek Kişiler, İstanbul 2016, s. 171.

546 **BİRİNCİ UZUN,** Tuba, Aile Soyadı Çıkmazı – Anayasa Mahkemesi'nin Çocuğun Soyadının Velayeti Kendisine Bırakılan Annesi Tarafından Değiştirilmesi Hakkındaki 25 Haziran 2015 Tarihli ve 2013/3434 Başvuru Sayılı Kararının İncelenmesi, Ankara Barosu Dergisi, C.4, Ankara 2016, s. 107.

ile soybağı ilişkisinin var olup olmadığıdır. Eğer çocuk ve baba arasında soybağı ana ile evlenme, tanıma veya babalık davası ve kural olarak evlat edinme ile kurulursa bu durumda çocuk babaya ait soyadı alır. Bunun haricinde çocuk ananın bekârlık soyadını taşır[547]. Ancak ana ve baba evli değil ise veya baba ile yukarda sayılan hallerden biri ile soybağı ilişkisi kurulmadığı takdirde çocuk anasının soyadını taşır[548].

d) Mirasçılığın Sonlanması

Miras bırakanın vefatı halinde terekenin kül halinde geçtiği kişi ya da kişilere mirasçı denir[549]. Mirasçılık yasal ve atanmış olmak üzere iki türlüdür. İlki olan yasal mirasçı, kanunda yer alan ve kanun gereğince mirasçı olan kişilerdir. Örneğin, altsoy üst soyda yer ala ana, baba ve çocuk gibi. İkincisi olan atanmış mirasçı miras bırakanın vasiyetname veya miras sözleşmesi ile iradi olarak belirlediği mirasçıdır[550].

Soybağının reddi kararının verilmesi ve bu kararın kesinleşmesiyle birlikte, soybağı yönünden anasına bağlı olan çocuk, anasının kocası ile soybağı ilişkisi ortadan kalkacağından kocanın mirasçısı da olamaz[551]. Aynı zamanda çocuk kocanın soyadını taşıyamaz, vatandaşlık hakkından da faydalanamaz[552].

e) İştirak Nafakası Talebi

Soybağının reddi kararı ile gerçek baba olmadığına karar verilen koca çocuk için verdiği iştirak nafakasını ana ve genetik babadan isteyebilir. Anaya karşı bu talebin yöneltilmesi için çocuğun biyolojik babayla soybağının kurulması aranmaz. İade talebinin biyolojik babaya karşı yöneltilebilmesi içinse, çocuk ile biyolojik baba arasında soybağı ilişkisi aranır[553].

---

547 **BAŞOĞLU**, Başak, Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi, İnÜHFD, C.8, S.1, 2017, s. 352.

548 **BAŞOĞLU**, s. 351.

549 **İMRE**, Zahit/**ERMAN**, Hasan, Miras Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2017, s. 12.

550 **İMRE/ERMAN**, s. 12-13.

551 **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 294.

552 **ÖZDEMİR**, s. 54.

553 **AKÇAAL**, Mehmet, Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukukî Dayanağı, ABÜHFD, C.7, S.14, Aralık 2019, s. 434-435.

Kocanın biyolojik babaya karşı yönelttiği talebin niteliği konusunda farklı görüşler söz konusudur. Yargıtay bu talebin niteliğini TBK m. 49 olarak kabul etmektedir[554]. Doktrindeki bir görüşe göre bu talebin niteliği sebepsiz zenginleşmedir. "Sebepsiz zenginleşme bir kimsenin malvarlığının haklı bir sebep olmaksızın başka bir kimse aleyhine çoğalmasıdır (TBK m. 77/I)"[555]. Bir diğer görüş ise vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak istenebileceğidir[556]. Kanaatimizce kocanın genetik babadan talepleri sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak talep edilebilir. Nitekim burada haksız fiil şartları mevcut olmadığından meydana gelen zenginleşmenin iadesi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre söz konusu olabilir. Bununla birlikte Yargıtay'a göre, soybağının reddi davası derdest iken kocaya karşı açılan ve çocuk adına istenilen nafaka ancak soybağının reddi davasının neticesine göre değerlendirileceğinden, red davasının sonuçlanması beklenir[557].

g) Manevi Tazminat Talebi

Soybağını reddeden koca karısından genel mahkemelerde genel hükümlere göre manevi tazminat talebinde bulunabilir[558]. Bununla birlikte soybağının reddi davası sonucu soybağını reddeden kocaya karşı da manevi tazminat talebinde bulunulabilir[559]. Kadının evliliği devam ederken başka erkek ile ilişkiye girmesinden

---

554 Yarg. 2. HD, T. 04.06.2012, E. 2012/10167, K. 2012/14891, "Davacı Borçlar Kanunu'nun 49 maddesi gereğince manevi tazminat ve küçüğe yapmış olduğu masraf nedeniyle maddi tazminat talep etmiştir. Bu talepler Borçlar Kanunundan kaynaklanmakta olup, görev genel Mahkemenindir..." (Lexpera, E.T. 24.12.2023).

555 **EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 23. Baskı, Ankara 2018, s. 895.

556 **AKÇAAL**, s. 450 bkz dpn 61.

557 Yarg. 2. HD, T. 13.06.2014, E. 2014/12302, K. 2014/12992, "Davacı tarafından, evlilik birliği içinde dünyaya gelen 12.07.2011 doğumlu Yağmur isimli çocuk hakkında soybağının reddi davası açılmıştır. Dava sonucunda soybağının reddine karar verilmesi halinde, bu hüküm geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır. Bunun sonucu olarak davacının bu çocuğa karşı bakım yükümlülüğü kalkacaktır. Bu bakımdan açılmış olan soybağının reddi davasının sonuçlanmasının beklenmesi ve hasıl olacak sonucu uyarınca davacının nafakalar ile yükümlü tutulup tutulmayacağına karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.22).

558 Yarg. 2. HD, T. 12.07.2010, E. 2010/11572, K. 2010/14006, "Davalının kendisi ve müşterek çocuk Fatmanur lehine manevi tazminat talebiyle harcı verilerek usulüne uygun açılmış bir karşılık davası olmadığı halde yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

559 Yarg. 2. HD, T. 22.12.2010, E. 2010/20330, K. 2010/21740, "Toplanan delillerden; davacının, daha önce açılıp reddedilen dava sırasında, soybağının reddi davası açtığı ve daha sonra da bu davasından feragat ettiği anlaşılmaktadır. Davacı koca, bu eylemi ile müşterek çocuğun kendisinden olmadığını

doğan çocuğun genetik babası olan davalıdan, kadının kocası manevi zararın giderilmesini isteyebilir[560].

2. Ana Bakımından Sonuçları

Çocuğun anası her zaman belli olduğundan, çocuk ananın evlilik dışı ilişkisinden dünyaya gelse de ana ile soybağı doğumla kendiliğinden kurulur[561]. Bu sebeple soybağının reddi kararı çocuk ve ana arasında olan soybağı ilişkisini etkilemez, doğumla birlikte ortaya çıkan soybağı devam eder[562].

a) Soyad

Soybağının reddi kararlarının kesinleşmesi ile birlikte çocuk ve baba arasındaki soybağı ilişkisi kalktığından, çocuk bu soybağı ilişkisinin getirdiği sonuçlardan faydalanamaz. Soyadı da bu sonuçlardan biri olduğundan, çocuk kocanın soyadını alamaz ve ananın kızlık soyadını kullanır[563]. Soybağının reddi kararının kesinleşmesiyle birlikte çocuk anasının tabiiyetine girer[564].

---

iddia ettiğine göre bu davranışı, davalının kişilik haklarına saldırı teşkil edeceğinden davalı lehine uygun bir manevi tazminat takdiri gerekirken, yazılı şekilde bu isteğin reddi doğru görülmemiştir...” (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

560 Yarg. 4. HD, T. 03.02.2011, E. 2010/531, K. 2011/1043, “Dosyadaki bilgi ve belgelerden, davacının resmi Nikahlı eşi olan davalının diğer davalı ile birlikte evlilik birliğinin devamı sırasında cinsel ilişkiye girdikleri, davacının açtığı soy bağının reddi davasında Adli Tıp Kurumu'ndan alınan rapor ile çocuğun davacıdan olmadığının ve bu çocuğun babasının diğer davalı W. N. olduğunun anlaşıldığı, doğan çocuğunun davacının nüfusuna kayıt ettirildiği, soy bağının reddi davasının kabul edilerek küçüğün soy bağının düzeltildiği anlaşılmaktadır. Yerel mahkemece açıklanan olgular gözetilerek, davalıların eyleminin davacının aile bütünlüğüne ve kişilik haklarına saldırı oluşturduğu benimsenip davacı yararına uygun bir tutarda manevi tazminat takdir edilmesi gerekirken, yerinde olmayan yazılı gerekçeyle manevi tazminat isteminin tümden reddedilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir…” (Lexpera, E.T. 10.05.2022).

561 **GENÇCAN**, Aile, s. 1119.

562 **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 374.

563 Yarg. 2. HD, T. 26.05.2008, E. 2007/8894, K. 2008/7322, “Mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuk, baba hanesindeki kaydına açıklama yapılarak nüfus kaydı kapatılır ve anasının bekârlık hanesine anasının bekarlık soyadı ile taşınır. (Nüfus Hizmetlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik md. 104/1) Bu düzenlemeye aykırı olarak küçük M.. B..’ın kayıtsız ve nüfus kütüğü dışında kalması sonucunu hasıl edecek şekilde, nüfus kaydının iptaline de karar verilmesi isabetsizdir...” (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

564 **ÖZTAN**, s. 545.

b) Velayet

Çocuğun velayeti konusu çok kapsamlı olduğu için sadece soybağına ilişki düzenlemelere yer verilecektir. Velayet hakkı, aralarında soybağının bulunması durumunda ana ile babaya ait olan sadece çocuklar üzerinde kurulabilen bir haktır. Bu hak şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır ve bu nedenle, başkasına devredilemez ve bu haktan feragat edilemez[565].

Çocuğun ana ve babası çocuğun doğduğu anda evli olmaması durumunda, kural olarak velayet hakkı doğum ile birlikte kendiliğinden anaya ait olur (TMK m. 337/I). Ancak, istisnai durumlarda örneğin, doğum anında ananın küçük olması, kısıtlı ya da ölmüş olması, ananın velayet hakkının doğumdan önce kaldırılmış olması durumlarında, hâkim, çocuğun menfaatini gözeterek çocuğa vasi atayabilir veya velayeti babaya verebilir (TMK m. 337/2). Ancak çocuğun velayetinin babaya verilebilmesi için, çocuk ve baba arasında soybağının kurulması aranır. Soybağının reddi kararında ise bu kararın kesinleşmesi ile birlikte genetik baba ile çocuğun anası evli olmadığı için çocuğun velisi anadır[566].

3. Çocuk Bakımından Sonuçlar

Soybağının reddi kararının kesinleşmesi ile çocukla baba arasındaki soybağı kalkar. Yani bu kararın kesinleşmesiyle çocuk herhangi bir erkek ile soybağı ilişkisi olmayan, evlilik dışında doğmuş ve babası hukuken bilinmeyen çocuk statüsünde olur[567]. Soybağının reddi kararının kesinleşmesi ile birlikte çocuğun genetik babaya karşı babalık davası açma hakkı doğar. Soybağı belirsiz hale gelen çocuk veyahut çocuğu doğuran ana tarafından açılan babalık davası sonucunda, davanın kabulle sonuçlanması halinde çocuk genetik babasına soybağı ile bağlanır[568].

---

[565] **GENÇCAN**, Velayet Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 1119.

[566] **GENÇCAN**, Velayet, s. 1119.

[567] **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 360.

[568] Yarg. 18. HD, T. 19.01.2016, E. 2015/22333, K. 2016/667, "Anne tarafından genetik baba Şenol'a karşı daha önce açılan babalık davası, çocuğun bir başka erkek ile soybağı ilişkisi kaldırılmadıkça dinlenemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Eldeki dava ise, çocuğu temsilen kayyım tarafından 26/01/2015 tarihinde kocaya karşı soybağının reddi talebi ile açılmıştır. Genetik babaya karşı açılmış

Genetik babanın soybağının reddi davasını açması halinde, dava sonucunda çocuğun soybağının genetik babaya kendiliğinden bağlanıp bağlanamayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre, çocuğun soybağı genetik babaya kendiliğinden bağlanmaz[569]. Nitekim soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi amaçlanır. Bu dava genetik baba olduğunu iddia eden tarafından açılması halinde bile mahkemenin talep dışı olarak çocuğun babasının kim olduğunun tespitine de karar vermesi hukuka aykırı olur[570]. Doktrindeki diğer görüş, genetik babanın davayı açması halinde hâkime davacının babalığına karar vermese de genetik babanın mahkemeye yaptığı yazılı başvurusu bir tanıma işlemi olarak sayılarak, çocuk ile genetik baba arasında soybağı ilişkisi kurulabilmelidir[571].

Ana ile babanın evli olmaması durumunda velayet, anaya aittir (TMK m. 337)". Evlilik dışında doğan çocuğun genetik babaya soybağı ile bağlanması halinde, bu zamana kadar çocuğun velayetinin anada olmasından ötürü, ana doğrudan genetik babadan iştirak nafakası isteyebilir[572]. Nitekim çocuğun ana ve babasının çocuğun giderlerine birlikte katılma yükümlülükleri vardır.

Çocuğun gerçek babasının bulunamadığı durumda ise, çocuğun babadan kaynaklı soyadı olmadığından dolayı soybağı olmayan çocuk, 29.09.2006 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen Nüfus Hizmetleri Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 23. maddesinin birinci fıkrasına göre, mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuk, ananın bekârlık hanesine, soyadına ve onun bildireceği baba adı ile tescil edilir.

Soybağının reddi sonucunda verilen hüküm davanın tarafı olması fark etmeksizin herkese karşı etkili olur ve herkesi bağlar. Dolayısıyla genetik babanın

---

olan babalık davasının reddedilmiş olması bu davanın görülmesine engel teşkil etmez. Aksine, bu davanın olumlu sonuçlanması, o davanın yolunu açar..." (Yargıtay Karar Arama, E.T. 07.10.2022).

569 **SEROZAN**, Çocuk, s.196.

570 **UYUMAZ**, Soybağı, s.21; **EĞİLMEZGİL**, s. 152; **AKIN**, s. 11.

571 **BAYGIN**, Soybağı, s. 50-51.

572 **ÖZDEMİR**, s. 53.

mirasçıları yeni duruma göre belirlenir[573]. Bununla birlikte çocuk ile koca arasında hukuken hiçbir bağ ve ilişki kalmadığından çocuk kocanın soyadını taşıyamaz, onun vatandaşlık hakkından yararlanamaz ve ona mirasçı olamaz[574]. Çocuk artık ananın soyadını kullanır ve ananın vatandaşlığına girer[575]. 26355 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 104/I gereğince "Mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuk, baba hanesindeki kaydına açıklama yapılarak nüfus kaydı kapatılır ve anasının bekârlık hanesine anasının bekârlık soyadı ile taşınır". Soybağının reddi davasının kabulü kararının kesinleşmesiyle kocanın çocuğa karşı soybağından kaynaklanan yükümlülükleri son bulur[576].

B. Soybağının Velayete Bağlı Olmayan Hükümleri

Soybağının hükümleri 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hısımlığı düzenleyen İkinci Kısımın Beşinci Ayırımında m. 321-334 arasında yer verilmiştir. Bu maddelerde düzenlenen hükümlerin uygulanması velayetten bağımsızdır. Hükümlerde çocuk ile baba arasındaki soybağının nasıl kurulduğu fark etmeksizin, çocuğun ana ile baba arasında velayete bağlı olmayan kişisel ve mali karşılıklı hak ve yükümlülükler düzenlenmiştir. Soybağına ilişkin hükümler ana ve babanın velayet hakkından bağımsız olarak uygulama alanı bulur[577].

TMK m. 322 hükmünde, "Karşılıklı Yükümlülükler" başlığı altında, "karşılıklı yardımlaşma, saygı ve anlayış gösterme ve ailenin onurunu gözetme" olmak üzere başlıca üç yükümlülük düzenlenmiştir. Toplumun temel taşı olan aile birliğinin korunması ve devamlılığı için bu üç yükümlülük kanunumuzda düzenleme altına alınmıştır.

---

[573] **ÖZDEMİR**, s. 54.

[574] **ÖZDEMİR**, s. 54; **GENÇCAN**, Aile, s. 1118; **GENÇCAN**, Soybağı, s. 656; **GENÇCAN**, Hısımlık, s. 125; **ACABEY**, s. 153; **AKYÜZ**, s. 151; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 20.

[575] **ÖZTAN**, Aile Hukuku, s. 537; **UYUMAZ**, Soybağı, s. 20; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s. 151; **GENÇCAN**, Soybağı, s. 656.

[576] Yarg. 2. HD, T. 11.6.2014, E. 2014/12302, K. 2014/12992, "Davacı tarafından, evlilik birliği içinde dünyaya gelen 12.07.2011 doğumlu Yağmur isimli çocuk hakkında soybağının reddi davası açılmıştır. Dava sonucunda soybağının reddine karar verilmesi halinde, bu hüküm geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır. Bunun sonucu olarak davacının bu çocuğa karşı bakım yükümlülüğü kalkacaktır…" (Lexpera, E.T. 14.12.2023).

[577] **KILIÇOĞLU**, s. 584.

1. Karşılıklı Yükümlülükler

"Karşılıklı yardımlaşma yükümlülüğü, maddi manevi her yönden ana, baba ve çocuk arasında dayanışmanın gerekliliğini ifade eder (TMK m. 322)". Karşılıklı yardımlaşma yükümlülüğüne, birlikte yaşam ortamının sağlanması, maddi katkı sağlayarak maddi konular dışında da yardımcı olma, ev işlerinde ortaklaşa hareket etmek, çocuğun ödevlerine gerektiğinde yardımcı olmak vb. örnekler gösterebiliriz[578]. Aynı zamanda çocuk, ana ve babasına karşı, ana ve babanın da çocuğuna karşı ailenin huzuru ve birliği için saygı göstermeli ve anlayışlı olması gerekir (TMK m. 322).

2. Kişisel İlişki Kurma

Kişisel ilişki kurmaya dair hükümler TMK m. 323-326 maddeleri arasında düzenleme altına alınmıştır. "Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan ya da kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m. 323)." Kişisel ilişki kurmanın sınırları da kanunda yer verilmiştir (TMK m. 324). Ana ve babadan her ikisi de diğerinin çocuk ile olan kişisel ilişkisine zarar vermekten, çocuğun eğitilmesi ile yetiştirilmesini engellememekle yükümlüdür. Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girmesi halinde ya da ana ile baba bu haklarını TMK m. 324/I'de öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar ya da çocuk ile ilgilenmezler ise kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir ya da kendilerinden alınabilir[579].

---

[578] Yarg. 2. HD, T. 12.09.2018, E. 2016/21389, K. 2018/9106, "Fiili ayrılık tek başına boşanma nedeni sayılmasa da fiili ayrılık döneminde davalı erkeğin birlik görevleri askıya alınmış değildir. Davalı erkeğin en azından ortak çocuklara karşı birlik görevlerini yerine getirmesi gerekir. Somut olayda da; davalı erkeğin fiili ayrılık süresince davacı eşini ve çocuklarını arayıp sormadığı, onlara maddi-manevi destek sağlamadığı aksi kanıtlanamayan tanık anlatımlarıyla sabittir. Eşlerin yükümlülükleri Türk Medeni Kanunu'nda açıkça düzenlenmiştir. Kanundaki bu yükümlülükler genel olarak; "Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

[579] Yarg. 2. HD, T. 03.12.2015, E. 2015/22625, K. 2015/23204, "Ana ve babadan her biri, velayeti Altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m. 323). Düzenli kişisel ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek, çocuk için bir hak olduğu gibi, ana ve baba için de bir haktır. Bu hak, sadece çocuğun yüksek yararı gerektirdiği takdirde kısıtlanabilir veya alınabilir (Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi m.4). Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını, amacına ve yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki hakkı reddedilebilir veya kendilerinden

Kişisel ilişki kurmadan önce, bu kişisel ilişkinin çocuğun ne derecede menfaatine olduğunu tespit etmek adına uzman raporu alınması gerekir[580]. "Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir" (TMK m. 324/III).

Çocuk kural olarak ana ve babası ile kişisel ilişki kurabilecek ise de olağanüstü hâllerin mevcudiyeti halinde, çocuğun menfaatine uygun olduğu sürece çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir[581]. "Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır "(TMK m. 325)". Kişisel ilişki kurulmasına ilişkin düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir[582].

3. Çocuğun Bakımı ve Eğitimi

Çocuğun bakımı, eğitimi ile korunmasına ilişkin ilgili giderlerin ana ile baba tarafından karşılanması yükümlülüğü TMK m. 327/I hükmünde düzenleme altına alınmıştır. Maddeye göre ana ve baba çocuğun velayeti kendisinde olup olmaması fark

---

alınabilir (TMK m. 324/2). Çocuk 2005 doğumludur. Davalıya tanınan kişisel ilişki hakkının kendisinden alınmasını gerektiren yeterli delil ve yasal bir sebep bulunmamaktadır. O halde, davalı anne ile müşterek çocuk arasında uygun süreli bir kişisel ilişki kurulması gerekirken, yetersiz gerekçe ile davalıya tanınan kişisel ilişki hakkının kendisinden alınması doğru bulunmamıştır…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T.30.10.2022); Yarg. 2. HD, T. 25.09.2014, E. 2014/17850, K. 2014/ 18431(Lexpera, E.T. 14.12.2023).

580 Yarg. 2. HD, T. 25.09.2014, E. 2014/11673, K. 2014/08432(Lexpera, E.T. 14.12.2023).

581 Yarg. 2. HD, T. 24.04.2017, E. 2017/1118, K. 2017/4651, "Mahkemece davacıların torunları olan 11.05.2012 doğumlu Avzem ile kişisel ilişki kurulmasına karar verilmiş, verilen hüküm her iki tarafça temyiz edilmiş, Dairemizin 13.12.2016 tarih, 2015/19722 esas, 2016/15915 sayılı ilamı ile onanmıştır…" (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

582 Yarg. 2. HD, T. 17.04.2017, E. 2017/1584, K. 2017/4314, "Dava, kişisel ilişki kurulmasına ilişkin olup, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun, üçüncü kısmı hariç, ikinci kitabında yer almaktadır… Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanın Aile Mahkemesi sıfatı ile görülüp karara bağlanması gerekir (H.G.K.16.11.2005 tarih ve 2/673-617 sayılı kararı). Bu açıklama karşısında; davaya "Aile Mahkemesi "sıfatıyla bakılması gerekirken, bu husus düşünülmeden Asliye Hukuk Mahkemesi olarak yargılamaya devam edilip, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." (Çevrimiçi Legalbank, E.T. 30.10.2022).

etmeksizin bu yükümlülük devam eder. Ana ile baba bakımından yükümlülükleri çocukla aralarında soybağı ilişkisi kurulması ile kendiliğinden ortaya çıkar[583].

"Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler" (TMK m. 328). "Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek ölçüde kullanabilirler" (TMK m. 327/II).

Ana ve baba çocuğun bakım, eğitim ile korunmasına ilişkin yapılması gereken giderlere katılma yükümlülüklerine aykırı davranırlarsa, çocuk ana ve babaya nafaka davası açabilir. Bununla birlikte yükümlülüğünü yerine getirmeyen ana veya babadan her biri diğerine karşı da çocuk adına bu davayı açma hakkına sahiptir (TMK m. 329). Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur (TMK m. 330).

---

583 **ÖZDEMİR**, s. 60.

SONUÇ

Soybağı, kişilerin hangi soya bağlı olduklarını ifade eden bir kavramdır. Soybağının gerçeğe uygun bir şekilde kurulması çocuğun genetik kökenini öğrenmesinde önem arz edip çocuğun üstün yararını ilgilendirir. Devletin resmi sicillerinden olan nüfus sicillerinin gerçeğe uygun bir şekilde tutulması da kamu yararını ilgilendirir. Dolayısıyla soybağının gerçeğe uygun bir şekilde kurulması gerek tarafların gerekse kamunun yararını ilgilendirir. Bundan dolayı da soybağının gerçeğe aykırı bir şekilde kurulduğu durumlarda, bu aykırılığı gidermek üzere çeşitli davalar öngörülmüştür. Bu davalardan biri de soybağının reddi davasıdır. Soybağının reddi davası ele alınmış ve soybağının kurulması, soybağının reddi davasının konusu, ispat şekil ve yöntemleri, yargılama sırasında başvurulan kendine özgü usul kurallarıyla birlikte incelenmiştir. Nihayetinde soybağının reddi davasının ana, baba ve çocuk bakımından meydana gelen sonuçlar ele alınmıştır. Uygulamada soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davasının sıklıkla birbiriyle karıştırıldığı da gözetildiğinde bu konuda uygulamada yapılan hatalara yer verilmiştir.

Bu çalışmada varılan sonuçlar şunlardır: Çocuk ile baba arasında soybağının kurulması, ana ile soybağının kurulması kadar aleni, kolay ve anlaşılır değildir. Bu sebeple kanun babalık karinesine yer verilmiştir (TMK m285/I). Bu karine adi kanuni bir karinedir ve aksi her zaman ispat edilebilir. Bu adi karinenin aksinin ispat edilerek, çocuk ile baba arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması soybağının reddi davası ile mümkündür. Tıp dünyasında meydana gelen gelişmeler hukuk dünyasını çok yakından ilgilendirmektedir. Nitekim bunlardan biri de yapay döllenmedir. Yapay döllenme, erkek üreme organlarında normal cinsel birliktelik ile çocuk sahibi olamayacak şekilde bir sorun veya eksiklik olması halinde, erkekten alınan spermlerin kadının rahmine enjekte edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Yapay döllenmede kocadan alınan spermler kadına enjekte edildiğinden, doğan çocuk ile koca arasında babalık karinesi kapsamında soybağı kurulmuş olacaktır. Tartışmalara yol açan durum ise, kadının rahmine kocasından başka bir erkekten alınan spermlerin enjekte edilmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Hukukumuzda evli bir kadının yumurtasının

ancak ve ancak kocası tarafından alınan spermle döllenmesine izin verilir. Eşlere sadece kendilerine ait üreme hücreleri uygulanır. Bu yasağın aşılarak koca dışında yabancı bir erkekten alınan spermin döllenmede kullanılması durumunda biri genetik bir diğeri de yasal olmak üzere iki tane baba söz konusu olur. Kanaatimizce eğer koca enjekte işlemini biliyorsa ve bu işleme rızası var ise, çocuğu reddetme hakkı olmamalı. Nitekim aksi halde TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı davranılmış olur. Zira herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğundan, kocanın enjekte işlemini bilmesi ve buna rıza göstermesine rağmen soybağının reddi davası açması halinde, hakkın kötüye kullanımı söz konusu olur. Bununla birlikte hukukumuzda soybağının reddi hakkını ortadan kaldıran haller arasında böyle bir sebep olmadığından koca soybağının reddi davası açabilir. TMK m. 282/I'in gerekçesine göre kanun yapay döllenme dikkate alınmadan düzenleme altına alınmıştır. Kanunda yapay döllenmenin göz önünde bulundurulmaması, kanun koyucunun bilinçli bir hareketidir. Zira söz heterolog döllenme hukukumuzda yasak olduğundan söz konusu yasağı bertaraf edecek düzenlemenin önü kanaatimizce bilinçli olarak açılmamaktadır. Yapay döllenmenin babanın rızası dışında gerçekleşmiş olması halinde ise evlilik birliği içinde veya evlilik birliğinin sona ermesini izleyen üç yüz gün içinde çocuğun doğması halinde, çocuk kocaya soybağı ile bağlanmış olacağından, koca çocuğun doğumunu ve baba olmadığını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde dava açarak çocuğun soybağını reddetme imkânı vardır.

Soybağının reddi yargılamasında uygulanacak usul hükümleri ve yargılamaya hâkim olan ilkeler ele alınmıştır. Aile mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin Kanun m. 7/III gereğince aile mahkemelerinde uygulanacak usul hükümlerinin tespitinde, öncelikle 4787 sayılı Kanun'a, burada hüküm bulunmayan konularda Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin usul hükümlerine, burada da hüküm bulunmayan konularda ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bakılır. 4787 sayılı Kanun m. 7/III gereğince aile mahkemelerinde uygulanacak usul hükümlerinin tespitinde, öncelikle 4787 sayılı Kanun'a, burada hüküm bulunmayan konularda Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin usul hükümlerine, burada da hüküm bulunmayan konularda ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na bakılır. 4787 sayılı Kanun m. 7/I'de aile mahkemesi

hâkimlerine, “önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce uyuşmazlığı sulh yolu ile çözüme kavuşturma ödevi” yüklenmişse de çalışmamızda sulhe teşvik kurumunun soybağının reddi davasında uygulama alanı bulamayacağı kanaatine varılmıştır. Zira soybağının reddi davası kamu düzenini yakından ilgilendirdiğinden ve tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkileri olmadığından sulh noktasında da iradelerini ortaya özgürce koyamazlar.

Kanun koyucu, TMK m. 286’da soybağının reddi davası açma hakkı olanları sınırlı bir şekilde yer vermiştir. Bu maddeye göre dava açma hakkı, koca ve çocuğa tanınmıştır. Bununla birlikte dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hallerinde ise kocanın alt soyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişilere dava açma hakkı tanınmıştır (TMK m. 291). Anaya ise dava açma hakkı tanınmadığına ilişkin TMK m. 286/1, Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmiştir. Koca ile çocuk arasında biyolojik duruma aykırı bir soybağı ilişkisinin mevcudiyeti aynı zamanda ananın özel hayatını da etkilemektedir. Bir diğer deyişle babalık karinesinin uygulanması ile birlikte çocuğu doğuran ana yönünden herhangi bir sonuç doğurmayacağını, anayı etkilemeyeceğini söylemek doğru olmayacaktır. Dolayısıyla çocuk ve genetik baba olmayan koca arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasında annenin kendi özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı bağlamında menfaati vardır. Açıklanan nedenlerden ötürü çocuğun biyolojik babası olmayan kocanın karine olarak baba olduğunun kabul edilmesinin ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edeceğinden anaya da soybağının reddi hakkının tanınmadığına ilişkin kanun maddesinin iptali kanaatimizce de yerindedir.

Uygulamada çocuğun genetik ana ve babası yerine başka bir kadın ve erkeğin nüfusuna kaydedilmesi durumunda açılan davaların hukuki nitelendirilmesinde ve çözüme kavuşmasında birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Uygulamada kayıt düzeltim davası ile soybağının reddi davasının sıklıkla karıştırılmaktadır. Soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası sonuçları bakımından benzerlik gösterse de davada amaçlanan birçok farklılık söz konusudur. Söz konusu iki davanın birbirinden ayırt etmeye yarayan temel kıstas; ilgili çocuğun babalık karinesi

kapsamında olup olmadığı hususudur. Soybağının reddi davasında kişisel duruma ilişkin nüfus kaydı doğru olarak kütüğe tescil edilmişse de açılan soybağının reddi davası ile bu nüfus kaydına ilişkin bilginin doğru olmadığı ispatlanarak kayıt sonradan yanlış hale gelmektedir. Oysa nüfus kaydının düzeltilmesi davasında nüfus kaydı en baştan gerçeği yansıtmamaktadır.

Uygulamada nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile soybağının reddi davaların hukuki nitelendirilmesinde ve çözüme kavuşmasında birtakım sorunlardan bahsedilmiştir. Dolayısıyla yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerek davayı açan taraf neyi neden talep ettiğini açıkça ortaya koymalıdır. Bununla birlikte mahkeme de hukuki nitelendirmeyi doğru yapmak için gerekli araştırmaları yapmalıdır ki açılan davalar süründemede kalmasın ve yargılamalarda hedeflenen usul ekonomisi ilkesi amacına ulaşabilsin.

Soybağının reddi davası, diğer soybağı davalarında olduğu gibi yenilik doğuran inşai dava niteliğindeki davalardandır. Buradan olmak üzere, soybağının reddi davasında verilen karar herkesi bağlayıcı niteliktedir. Bununla birlikte soybağının reddi davasını genetik babanın açması çocuğun soybağının genetik babaya kendiliğinden bağlanıp bağlanamayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Benimsediğimiz görüşe göre, bu davayı genetik baba açmış olsa dahi durum değişmez ve çocuk genetik babaya kendiliğinden bağlanmaz. Zira soybağının reddi davasında babalık karinesinin çürütülmesi amaçlandığından, genetik baba olduğunu iddia eden kişi tarafından açılsa dahi mahkemenin talep dışına çıkarak çocuğun babasının kim olduğunu tespit etmesi hukuka aykırı olur. Bununla birlikte genetik babanın açtığı soybağının reddi davasında hâkime davacının babalığına hükmetme yetkisi verilmese de genetik babanın mahkemeye yaptığı yazılı başvurusu tanıma olarak sayılmalı ve soybağının reddine karar verilmesi koşuluyla çocuk ile genetik baba arasında soybağı ilişkisi kurulabilmelidir. Aksi durumda hem TMK m. 295/I'e hem de usul ekonomisine aykırılık teşkil eder.

BİBLİYOGRAFYA[584]

ACABEY, Mehmet Beşir, Soybağı Kurulması Genel Olarak, Sonuçları, Eylül 2002, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

AKAR, Kemal: Soybağı Tespiti, Ankara 2015.

AKBIYIK, Cem/ **AYDIN,** G. Sinem: Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 292 Uyarınca Kişilerden Soybağı Tespiti Amacıyla Zor Kullanılarak Kan veya Doku Alınmasının Kişilik Hakkını İhlal Edip Etmediği Sorunu, İKÜHFD, S.1, Ocak 2014, s. 7-31.

AKBULUT, Pakize Ezgi: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Aile Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi ile Bu Kuralların 5718 Sayılı MÖHUK'a Etkisi, DEÜHFD, C. XII, Özel S. 2010, s.1053-1072.

AKÇAAL, Mehmet, Medeni Hukuk, Ankara 2022 (AKÇAAL, Medeni).

AKÇAAL, Mehmet: Evlilik Birliği İçinde Doğan Çocuklar İçin Koca Tarafından Yapılan Giderlerin Biyolojik Babadan Talebinin Hukukî Dayanağı, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.14, Aralık 2019, s. 433-457 (AKÇAAL, Soybağı).

AKINCI, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 10. Baskı, Konya 2017.

AKINTÜRK, Turgut/ **KARAMAN ATEŞ,** Derya: Aile Hukuku, C:II, 23. Baskı, İstanbul, 2021.

AKSOY DURSUN, Sanem: Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul Hukuk Mecmuası, S. 76/2, 2018, s. 393-416.

AKBULUT, Pakize Ezgi: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Aile Hukukuna İlişkin İhtilaflarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi ile Bu Kuralların 5718 Sayılı MÖHUK'a Etkisi, DEÜHFD, C. XII, Özel S. 2010, s. 1053-1072.

AKKURT, Sinan Sami/ **ERDOĞAN**, Kemal/ **TOKAT**, Hüseyin: Medeni Hukuk, 3. Baskı, Ankara 2023.

AKTEPE ARTIK, Sezin: Hukuk Muhakemeleri Kanun'un Yürürlüğe Girmesiyle Medeni Yargılama Hukuk'unda Neler Değişiyor?, İTÜSBD, Y.10, S.20, 2011, s. 145-177.

---

[584] Eserlere yazarların soyadı ile atıf yapılmıştır. Birden fazla eserinden yararlanılan yazarların diğer eserlerine yapılan atıflar, kısaltılmış şekilleriyle parantez içinde gösterilmiştir.

AKYÜZ, Emine: Çocuk Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2020.

ALPAT, Begüm: Ulusal Alanda Ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler, Mersin 2021, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

ALTINER YOLCU, Fatma Zeynep: Soybağının Reddi Davasında Biyolojik Baba, Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 6, S.2, Aralık 2020, s. 249-286.

ALTUNKAYA, Mehmet: Türk Özel Hukukunda Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuki Durumu, SÜHFD, Cilt 9, Sayı 1, Yıl 2001, s.389-434.

ARAS, Bahattin: Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözüme Teşviki, Yargıtay Dergisi, C. 31, S. 3, 2005, s.303-310 (Aras, Sulh).

ARAS, Bahattin: Türk Hukukunda Babalık Davası ve İspat Yöntemleri, Terazi Hukuk Dergisi, S. 27, 2008, s. 15-36 (Aras, Babalık Davası).

ARSLAN, Aziz Serkan: Doğrudanlık İlkesi, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 133-144 (Arslan, Doğrudanlık İlkesi).

ARSLAN, Aziz Serkan: Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010, s. 187-204 (ARSLAN, Aile Mahkemesi).

ASLAN, Leyla Akyol: Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Ankara 2010, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

AŞIK, İbrahim: Medeni Usul Hukukunda Keşif, Ankara 2019, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

ATALI, Murat/**ERMENEK**, İbrahim/**ERDOĞAN**, Ersin: Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2023.

ATEŞ, Bilge: Soybağı Ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Sorunlar, İstanbul 2016, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

AYAN, Serkan: Anayasa Mahkemesi Kararları Ve Çocuklar İle Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi Ve Değiştirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.4, 2012, s. 19-90.

BALABAN, Bedriye Tuğçe, Türk Hukukunda Hısımlık ve Hısımlığın Medeni Usul ve İcra ve İflas Hukuku Bakımından Sonuçları, Erzincan 2014, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

BAŞOĞLU, Başak: Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 2017, s. 351-378.

BAYGIN, Cem: Kan Bağına Dayanan Soybağı, AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 255-284 (Baygın, Soybağı).

BAYGIN, Cem: Evlat Edinmenin Sonuçları, AÜEHFD, C.VII, S.3-4, 2003, s. 627-650 (Baygın, Evlat Edinme).

BERKİ, Şakir: Medeni Kanun'da Nesep Hısımlığı, AÜHFD, C. 13, S. 3-4, 1956, s. 34-51.

BİRİNCİ UZUN, Tuba: Aile Soyadı Çıkmazı. Ankara Barosu Dergisi, 74(4), 2016, s. 97-137.

BUDAK, Ali Cem: Türk Medeni Usul Hukukunda Tıbbi Deliller, YÜHFD, C. 3, S. 2, Aralık 2006, s. 337-356.

BRAUN, Cihan Avcı: Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası mı, Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası Mı?, YÜHFD, C.XVIII, 2021/2, s. 843-859.

ÇAM, Gülçin, Taşıyıcı Annelik ve Soybağı İlişkisi, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.12, S.2, Aralık 2013, s. 155-171.

ÇİFTÇİ, Sami: Nüfus Davalarında Cumhuriyet Savcısının Görevi, Ankara 2007, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

DEMİRBAŞ, Feride: Baba İle Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 3, 2018, s. 3-36.

DURAL, Mustafa/ **ÖĞÜZ,** Tufan/ **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 16. Baskı, İstanbul 2021.

DURAL, Mustafa/ **ÖĞÜZ,** Tufan/ **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 22. Baskı, İstanbul 2021.

DURMUŞ, Rukiye Feray: Yenilik Doğuran Davalar, İstanbul 2020, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

EGE, Önder: Medeni Usul Hukukunda Soybağı Tespiti İçin İnceleme Yapılması ve Gizli Babalık Testleri Olgusu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S.100, s. 245-254.

ERDEM, Mehmet/**MAKARACI BAŞAK**, Aslı, Aile Hukuku, Ankara 2022.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul 2018.

EROL, Yasemin, Yapay Döllenme Yöntemleri ve Taşıyıcı Annelik, Konya 2012, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

GENÇ ARIDEMİR, Arzu: Türk Hukukunda Anne ve Babası Evli Olan Çocuğun Soyadı ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, 2011/II - 2012/I, Prof.Dr. Erhan ADAL'a Armağan, İstanbul 2012, s.731-753.

GENÇCAN, Ömer Uğur: 743 ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre soybağının kurulması, reddi, düzeltilmesi, itiraz davaları ve soybağının hükümleri, Ankara 2002.

GENÇCAN, Ömer Uğur: Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası, Ankara 2000 (Gençcan, Nüfus).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2011(Gençcan, Aile).

GENÇCAN, Ömer Uğur, Aile Mahkemesi Davaları, 5. Baskı, Ankara 2022 (Gençcan, Aile Mahkemesi).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Çocuk Hukuku, Ankara 2021 (Gençcan, Çocuk).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Hısımlık Hukuku, Ankara 2018 (Gençcan, Hısımlık).

GENÇCAN, Ömer Uğur: Velayet Hukuku, Ankara 2021 (Gençcan, Velayet).

GERMEÇ, Mahir Ersin: Çocuğun Soybağı Ve Soyadı, Terazi Hukuk Dergisi, C.7, S.67, Mart 2012, s. 65-70.

GÖRGÜN, Şanal/ **BÖRÜ**, Levent/**KODAKOĞLU**, Mehmet: Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2021.

GÖRMEZ, Giray Emre: Babalık Davası, Ankara 2014, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2023.

HATEMİ, Hüseyin/ **KALKAN**, Oğuztürk: Aile Hukuku, 23. Baskı, İstanbul 2023.

HELVACI, Serap: Gerçek Kişiler, İstanbul 2016 (Helvacı, Kişiler).

HELVACI, Serap/**ERLÜLE**, Fulya, Medeni Hukuk, 2. Baskı, İstanbul 2011(Helvacı, Medeni).

İLTAŞ, Yiğit, Taşıyıcı Annelik ve Soybağı Meselesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.201-202, s.1013-1054.

KARAKAŞ, Fatma Tülay: Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar, AÜHFD, C. 62, S. 3, 2013, s.729-759.

KAYIHAN, Şaban: Medeni Hukuk Bilgisi, 5. Baskı, Ankara 2022.

KESKİN, Dilşad: Bölünmüş Annelik ve Ana Yönünden Soybağının Reddi, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1-2, 2020, s.1989-2016.

KILIÇOĞLU, Ahmet M: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2022 (Kılıçoğlu, Aile).

KILIÇOĞLU, Evren: Gizli Babalık Testlerinin Soybağının Reddi Davasına Etkileri, MÜHF, C. 16, S. 3-4, 2010, s. 279-307 (Kılıçoğlu, Soybağı).

KILIÇOĞLU YILMAZ, Kumru, Yapay Döllenmede Soybağı Sorunu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 104, Nisan 2015, s. 43-47.

KIRKBEŞOĞLU, Nagehan: Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuk Sorunları, İstanbul 2005, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

KONURALP, Orhan Emre: Kişilerden Kan ve Doku Alınmasına İlişkin Olarak Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 292'inci Maddesi Karşısında Türk Medeni Kanun'un 284. Maddesi'nin Durumu, AÜHFD, S.4, Aralık 2020, s.1609-1640.

KÖSEOĞLU, Bilal/ **KOCAAĞA** Köksal: Aile Hukuku Uygulamaları, 5. Baskı, Bursa 2011.

KURU, Baki: El Kitabı, C.1, Ankara 2021(Kuru, I).

KURU, Baki: El Kitabı, C.2, Ankara 2021 (Kuru, II).

KURT KONCA, Nesibe: Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması, SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 65-96.

KUTOĞLU, Tuba: Türk Mevzuatında Ve İçtihatlarında Babalık Hükmü, DEÜHFD, 12(2010), 2012, s. 945-984.

NOMER, Haluk Nami, Suni Döllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2002, s. 545-590.

OĞUZMAN, Kemal/ **BARLAS,** Nami: Medeni Hukuk, 29. Baskı, 2023 (Oğuzman, Medeni).

OĞUZMAN, Kemal/ **DURAL**, Mustafa: Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1998 (Oğuzman, Aile).

OKUMUŞ, Nagehan: Medeni Usul Hukukunda Özel Hüküm Sebepleri (Kanunda Düzenlenmemiş Takdiri Deliller), Erzurum 2010, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

OKUR, İrfan: Çocuk ve Hukuk: Üçüncü Oturum: Aile Hukuku ve Çocuk: Soybağı Hukukunda Çocukları İlgilendiren Davalar, Fasikül Hukuk Dergisi, 2011, S.20, s.20-27.

ÖZBİLEN, Arif Barıl: Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Haller, İTÜSBD, C.12, S. 24, 2013, s.99-124.

ÖZÇELİK, Volkan: Türk Medeni Usul Hukukunda Taraflarca Getirilme İlkesi, 1. Baskı, Ankara 2020, Yayımlanmış Doktora Tezi.

ÖZDEMİR, Hayrunnisa/ **RUHİ,** Ahmet Cemal: Çocuk Hukuku, 4. Baskı, Ocak 2021.

ÖZDEMİR, Canan Gözde: Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

ÖZEN, Burak: Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması Ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.16, S.3-4, s.171-194, 2010.

ÖZMUMCU, Seda: Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Çerçevesinde Resen Araştırma Yetkisi, SDÜHFD, C.4, S.2, 2016, s. 145-171.

ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015.

ÖKTEM ÇEVİK, Seda: Çocuğun Anne veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi, MÜHFD, C.22, S.3, 2016, s. 2105-2130.

PAKSOY, Gülnihal: Soybağının Reddi. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 97, Kasım-Aralık 2011, s. 353-376.

POSTACIOĞLU, İlhan E./**ALTAY,** Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, 7. Baskı, İstanbul, 2015.

RUHİ, Ahmet Cemal/Canan: Nüfus Davaları, Ankara 2017.

SARIBAŞ, Azime: Soybağının Kurulması Ve Hükümleri, Antalya 2019, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

SÜLEYMAN, Sirac/ **İŞLEYEN,** Mehtap İpek: Türk Hukukunda Soybağının Kurulması. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, 2018, s.105-120.

ŞENTÜRK, Ekin: Türk Hukukunda Babalık Davası ve Babalık Hükmünün Sonuçları, EBYÜ-HFD, C. 27, S. 2, Aralık 2023, s. 351-391.

ŞİMŞEK, Engin: Adın Kazanılması ve Değiştirilmesi, İstanbul 2011, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Şimşek, Ad).

ŞİMŞEK, Mustafa: Soybağının Kurulması, Yargıtay Kararları Dergisi, C. 29, S. 3,2003, s. 252-262 (Şimşek, Soybağı).

SONAT, Ali: Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri, MÜHFHAD, C. 19, S. 3, s. 323-377.

TANRIVER, Süha: Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, C.1, Ankara 2023.

TARIM, Sinem: Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, İstanbul 2020, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

TAŞKIN, Pelin: Çocuğun Soyadıyla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi, C. 51, S.2, 2018, s. 69-94.

TEKİN YILDIRIM, Memiş / **FADIL,** Mustafa: Soybağının Belirlenmesinde Gen Analizlerinin Kullanılması Ve Yarattığı Hukuki Sorunlar, AÜHFD, C.8, S.1-2, 2004, s. 283-306.

TERCAN, Erdal : Türk Aile Mahkemeleri, AÜHFD, C. 52, S. 3, s. 19-53, 2003.

TOSUN, Yalçın: Soybağın Reddi Davasında ve Babalık Davasında Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi, BÜHFD, C.9, S. 123-124, s. 99-117, 2014.

TURAN, Ramazan: Soybağının Reddi Davası ve Yapay Döllenme, Tüp Bebek ve Taşıyıcı Annelik Hallerinde Soybağının Belirlenmesi ve Reddi: Terazi Hukuk Dergisi, C.15, S.168, Ağustos 2020, s.1651-1662.

TURGUT, Cemile, Yapay Döllenme Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, İstanbul 2014, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.

TÜZÜNER, Özlem: Soybağının Tespiti Davasında Genetik Analize İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, C.62, S.4, 2013, s.1139-1168.

UYUMAZ, Alper/ **ERDOĞAN,** Kemal: Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, DEÜHFD, C.17, S.1, 2015, s.119- 169 (Uyumaz, Aile).

UYUMAZ, Murat: Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, Erzincan 2014, Yüksek Lisans Tezi (Uyumaz, Soybağı).

YILMAZ, Ejder: Usul Ekonomisi, AÜHFD, C. 57, S.1, 2008, s. 243-270 (Yılmaz, Usul).

YILMAZ, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Değiştirilmiş 2. Baskı, Ankara 2013 (Yılmaz, Şerh).

YILMAZ, Gülşah Aybike: HMK ve TMK'daki Soybağın Belirlenmesine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, Konya Barosu Dergisi, S.1, Ocak 2019, s. 243-274, (Yılmaz, Soybağı).

YILMAZ, Süleyman/ **YILDIRIM**, Abdülkerim: Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk – I (Thd) (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku), 4. Baskı, Ankara 2023 (Yılmaz, Medeni).

YILDIZ, Sevil: Roma Hukukunda Soybağı Kurulmamış Çocuğun Hukuki Durumu, Ankara 2018.